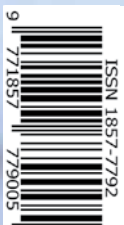

MBUROJA

Ngjarjet aktuale në
NATO

“Humvee 2-CT”,
Platforma Mobile për
Mirëmbajtje

Duke ndjekur kohën,
vendin, formën
dhe tonin

Foto: Stërviçja e njërive të Armatës në kushte dimërore

Presidentja Gordana Siljanovska-Davkova në kazermën "Jane Sandanski"

Presidentja dhe komandantja supreme e Forcave të Armatosura Gordana Siljanovska-Davkova, e shoqëruar nga shefi i Shtabit të Përgjithshëm të Armatës, gjeneralmajor Sashko Llafçiski, vitin 2025 e nisën me një vizitë të pjesëtarët e Armatës në kazermën "Jane Sandanski" në Shtip. Me atë rast, Komandantja supreme bëri një xhiro në katin teknik taktik, ku u ekspozuan pajisjet

dhe armatimet e Batalionit të II të Këmbëtorisë (Batalioni i II i Këmbëtorisë).

Në kuadër të vizitës, komandanti i Batalionit të II të Këmbëtorisë e njoftoi Siljanovska-Davkovën për gjendjen në njësinë, misionin e saj dhe detyrat që i kryen.

Presidentja, e kënaqur me atë që pa, në fjalimin e saj para pjesëtarëve të Armatës së Maqedonisë tha:

Siljanovska-Davkova në vizitë "Sandanski" në Shtip

“E di që jeni të respektuar, e di që jeni të famshëm dhe jam e lumtur që jam këtu mes jush për të vazhduar një traditë të shkëlqyer”.

Në të njëjtën kohë, Siljanovska-Davkova theksoi se pajisjet e ekspozuara janë dëshmi se Armata ecën në hap me Armatat më moderne dhe se shpreson që viti 2025 të jetë vit i proceseve paqësore që do të respektohen.

Po ashtu, shefi i Shtabit të Përgjithshëm të Armatës, gjeneralmajor Sashko Llafçiski, theksoi se ushtarët janë shumë të motivuar dhe të gatshëm për të kryer detyrat e tyre.

Në fund të vizitës në kazermën "Jane Sandanski" në Shtip, presidentja Siljanovska-Davkova i dorëzoi Batalionit të II të Këmbëorisë videoprojektor dhe mori pjesë në drekën e përbashkët.

Botues
Ministria e Mbrojtjes
e Republikës së Maqedonisë së Veriut

Kryeredaktor
Dr. Zhanet Ristoska

Redaktimi:

Umit Redzepi
(redaktor teknik)

m-r Ksenia Miteva,
(lektorues)

Borce Lozanovski

Stanka Petkova

Shtypi:
"Vinset Grafika" – Shkup

10
Ngjarjet aktuale në NATO (1)

24
Operacioni Marita

përmbajtja

MBUROJA | viti XVII | numër 184 | shkurt 2025

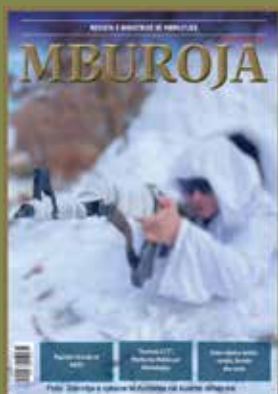
INFO Shefi i Shtabit të Përgjithshëm të Armatës në Konferencën e Komiteti Ushtarak të NATO-s.....	7	Armatim Mjet i blinduar „Pit-Bull VX“.....	32
Misajlovski në takim me familjet e mbrojtësve që humbën jetën.....	8	„Humvee 2-CT“, platforma mobile për mirëmbajtje.....	36
Global Armëpushimi ndërmjet Izraelit dhe Libanit.....	12	Pajisjet ushtarake Përdorimi i radios „RF-7800V-HH“ në njësitë taktike.....	44
Edukimi ushtarak Prezantimi i raketave hipersonike.....	15	Muzetë ushtarak Muzeu i aviacionit ushtarak të Finlandës.....	48
Globale Roli i kompanive private ushtarake në sistemin e sigurinë së brendshme të shteteve.....	18	Liderët Gjenerali Mihailo Apostolli - një shembull i përjetshëm i lidershit dhe guximit.....	52
INFO Armata Pjesëtarë të Armatës nga KOD e konfirmuan humanitetin e tyre edhe në vitin 2024.....	23	Artistët dhe lufta Duke ndjekur kohën, vendin, formën dhe tonin.....	54
		Film „Lee“, gruaja që fotografoi brutalitetin e luftës.....	56

34
Avioni luftarak „TAI Kaan“

41
„Tomahavka“

MBUROJA" është një revistë e Ministrisë së mbrojtjes së Republikës së Maqedonisë së Veriut

Ajo del nga shtypi një herë në muaj dhe në faqen e internetit të Ministrisë së mbrojtjes
<https://mod.gov.mk/штит>

SHKRUAN:

Dr. Zhanet
Ristoska
Kryeredaktor
përgjegjës

Për Ministrinë dhe Armatën dhe kujdesin për punonjësit

Ministria e Mbrojtjes dhe Armata, si subjekte drejtuese në sistemin e mbrojtjes së vendit tonë, do të plotësojnë 33 vjet të ekzistencës së tyre në vitin 2025, 33 vite të mbushura me shumë suksese, besimin më të lartë tek qytetarët dhe njohje të cilësisë mes aleatëve dhe miqve. E gjithë kjo është për shkak të aktiviteteve që janë zhvilluar në vitet e kaluara, për të arritur të gjitha qëllimet dhe detyrat e vendosura dhe për të tejkaluar të gjitha sfidat që janë pjesë e pashmangshme e ecjes përpara. Që nga krijimi i Ministrisë së Mbrojtjes dhe Armatës, brenda këtyre institucioneve kanë ndodhur shumë ndryshime për të arritur formën dhe cilësinë që kemi sot. U miratuan ligjet dhe dokumentet më të rëndësishme strategjike, të cilat megjithatë duhej të plotësoheshin dhe ndryshoheshin me kalimin e kohës. U bënë riorganizime, sistemime dhe formacione të Armatës, për të ndjekur trendin e përmbushjes së qëllimeve strategjike dhe imperativave të përcaktuara. Sot, ne jemi pjesë e anëtarësimit kolektiv dhe një aleat dhe partner i njohur dhe i kërkuar. Me gjithë atë që ka arritur Ministria e Mbrojtjes dhe Armata, janë meritat para së gjithash punonjësit e këtyre institucioneve, të cilët me profesionalizmin dhe përkushtimin e tyre në punë kontribuan në mbarëvajtjen dhe zhvillimin e institucioneve të përditshme. Në këtë kontekst, do të theksojmë se institucionet, përkatësisht stafi drejtues, marrin parasysh çdo punonjës dhe kujdesin e tyre, për të krijuar kushte të favorshme, për të stimuluar punonjësit që të jenë të kënaqur me punën e tyre, si dhe për të ofruar kushte për përparim, trajnim të mëtejshëm, përmirësim dhe edukim të stafit. Pikërisht në atë drejtim, në prag të vitit të ri 2025, ministri i Mbrojtjes, Vllado Misajllovski, së bashku me shefin e Shtabit të Përgjithshëm, gjeneralmajor Sashko Llaççiski, në Ministrinë e Mbrojtjes, iu drejtuan takimit me punonjësit para Vitit të Ri, gjatë të cilit u ndanë shpërblime për pensionistët, oficerët dhe nënoficerët e Armatës për angazhimin profesional, arritjet dhe kontributin në reformat e Armatës, si dhe u graduan me ceremoni dy oficerë të Armatës në gradën kolonel.

Ministri Misajllovski falënderoi të gjithë punonjësit e Ministrisë dhe Armatës për bashkëpunimin dhe përkushtimin në punë dhe u tha se në vitin 2025 do të vazhdojmë të punojmë së bashku dhe të bashkuar për një mbrojtje edhe më të mirë dhe një Armatë më të fortë. "Kemi pasur bashkëpunim të shkëlqyer gjatë gjashtë muajve të fundit, tregojmë besim dhe sinergji për të vazhduar të punojmë së bashku me sukses edhe në vitin e ardhshëm. Ju falënderoj të gjithëve për gjithçka që keni bërë", tha ministri Misajllovski.

Një numër i madh i punonjësve të Ministrisë u shpërblyen dhe u vlerësuan nga ministri i Mbrojtjes Vllado Misajllovski për rezultatet e treguara në punën e tyre në periudhën e kaluar. Gjenerali Llaççiski falënderoi pjesëtarët aktualë dhe ata në pension për shërbimin e tyre në Armatë dhe për faktin se ata "kanë bërë shumë dhe kanë hapur rrugën për brezat që do të vijjnë". Në fund do të theksojmë se deri në fund të vitit 2024 janë shlyer 99 për qind e të gjitha kërkesave në përputhje me Marrëveshjen Kolektive, Ligjin për punonjësit e mbrojtjes dhe Ligjin për shërbimin në Armatë dhe se në vitin 2025 do të vazhdojnë të respektohen të gjitha detyrimet ndaj punonjësve, gjë që konfirmon qartë shqetësimin e Ministrisë së Mbrojtjes dhe Armatës për punonjësit.

TË NDERUAR PJESËTARË TË ARMATËS DHE TË PUNËSUAR NË MM,

„Orce Nikollov“ 116
1000 Shkup

Telefon: 02 3128 276
www.mod.gov.mk

Redaksia e revistës „Mbuvoja“ ju inkurajon të dërgoni shkrime rreth aktiviteteve më të rëndësishme në kuadër të njësisë suaj organizative. Shkrimet e juaja, informatat, apo reportazhet me fotografitë përkatëse, mund të na i dërgoni në adresat vijuese:

trajce.catmov@mod.gov.mk

borce.lozanovski@mod.gov.mk

stanka.petkova@mod.gov.mk

Qëndrimet e plasuara nga ana e bashkëpunëtorve të jashtëm nuk përfaqësojnë politikën zyrtare dhe qëndrimet e Ministrisë së Mbrojtjes

Në mënyrë ceremoniale u dërguan në pension 20 pjestarë të Armatës, e cila fitoi dy kolonel të rinjë

Ministri i Mbrojtjes Vllado Misajllovski dhe shefi i Shtabit të Përgjithshëm, gjeneralmajor Sashko Llafçiski, në ditën e fundit të vitit të kaluar, kishin një takim para Vitit të Ri me punonjësit e Ministrisë dhe Shtabit të Përgjithshëm të Armatës. Në ceremoni u ndanë mirënjohje për njëzet pjestarë në pension, oficerë dhe

nënoficerë nga Armata për angazhimin profesional, arritjet dhe kontributin e tyre në reformat e Armatës, si dhe dy oficerë të Armatës u graduan në gradën kolonel. Me atë rast, ministri Misajllovski falënderoi punonjësit e Ministrisë dhe Armatës për bashkëpunimin dhe përkushtimin e tyre në punë dhe u tha se në vitin 2025 do të vazhdojmë të punojmë së bashku dhe

të bashkuar për një mbrojtje edhe më të mirë dhe një Armatë më të fortë.

“Falënderoj të gjithë punonjësit e Ministrisë dhe të gjithë pjesëtarët e Armatës që pa u lodhur, profesionalisht dhe me përkushtim kalojnë çdo ditë duke e bërë vendin tonë më të sigurt, qytetarët tanë më të sigurt. Kemi pasur bashkëpunim të shkëlqyer në gjashtë muajt e fundit, tregojmë besim dhe sinergji për të vazhduar të punojmë me sukses së bashku”, tha ministri.

Në anën tjetër, gjenerali Llafçiski falënderoi pjesëtarët e pensionuar për shërbimin e gjatë në Armatë dhe për faktin se “bënë shumë dhe i hapën rrugë brezave të ardhshëm”. Gjithashtu, SHSHP uron pjesëtarët dhe punonjësit e ministrisë dhe të Armatës për vitin e ri dhe uron që kohezioni në punë të vazhdojë edhe në vitin 2025.

Në takim morën pjesë zëvendësministrja e Mbrojtjes Elfete Ismaili, zëvendës shefi i Shtabit të Përgjithshëm, gjeneralmajor Azim Nuredin, udhëheqësat e Ministrisë dhe shefat e seksioneve në Shtabin e Përgjithshëm.

Shefi i Shtabit të Përgjithshëm të Armatës në konferencë të Komitetit Ushtarak të NATO-s

Shefi i Shtabit të Përgjithshëm të Armatës, gjeneralmajor Sashko Llafçiski, muajin e kaluar mori pjesë në Konferencën e rregullt të Komitetit Ushtarak (KU) të NATO-s. Në Konferencën, e cila u zhvillua në Bruksel, Mbretëria e Belgjikës, morën pjesë Shefat e Shtabit të Shteteve Anëtare të NATO-s dhe vendeve partnere të NATO-s, si dhe Komandantët e Komandave Strategjike të NATO-s, Komandanti i Komandës Supreme të Operacioneve të Aleatëve, gjenerali Christopher Cavoli dhe Komandanti i Komandës Supreme të Aleatëve Transformerre, admiralin Pierre Vandier. Sekretari i Përgjithshëm i NATO-s Mark Rutte iu drejtua Shefave të Shtabit në hapjen e Konferencës. Konferenca u drejtua nga kryetari i KU-së, admiralin

Rob Bauer, i cili pas përfundimit të saj ia dorëzoi detyrën admiralit Giuseppe Cavo Dragone.

Fokusi i Konferencës ishte forcimi i mëtejshëm i parandalimit dhe mbrojtjes së Aleancës, forcimi i bashkëpunimit me partnerët, si dhe vazhdimi i mbështetjes për Ukrainën.

Gjenerali Llafçiski mori pjesë aktive në diskutimet për çështjet që lidhen me sfidat e sigurisë globale, gatishmërinë e Aleancës për parandalim dhe mbrojtje, ndërveprueshmërinë, kërcënimet, rreziqet dhe sfidat, si dhe bashkëpunimin me vendet partnere. Në prezantimin e tij, Llafçiski theksoi përkushtimin tonë për përmbushjen e qëllimeve të aftësisë, kontributin në misionet dhe operacionet e NATO-s dhe rritjen e gatishmërisë së Armatës përmes

modernizimit dhe pajisjes së vazhdueshme. Gjatë Konferencës, gjenerali Llafçiski diskutoi me kolegët e tij të NATO-s për disa tema me interes të përbashkët në fushën e mbrojtjes. Në këtë mënyrë ai zhvilloi takime me shefat e Shtabit të vendeve anëtare dhe të vendeve partnere dhe gjatë takimit me admiralin Rob Bauer i dhuroi një dhuratë të përshtatshme me rastin e përfundimit të mandatit të tij si kryetar i Këshillit të Lartë të NATO-s.

Në kuadër të vizitës, SHSHP-ja e Armatës së Maqedonisë bëri një vizitë zyrtare edhe në Komandën Supreme Aleate të NATO-s për Evropë (SHAPE) në Mons. Gjatë takimeve me zëvendës Komandantin Suprem të Aleatëve për Evropë (DSACEUR), admiralin Kate Blount dhe zëvendës Komandën e Forcave Speciale (DCOM SOFCOM), Gjeneral Major Tony Turner, u diskutua për sigurinë globale dhe rajonale, synimet transformuese të Armatës, si dhe mundësitë për thellimin e bashkëpunimit dhe mbështetjen nga aleatët e NATO-s. Gjenerali Llafçiski me këtë rast zhvilloi takim me pjesëtarët e Armatës të caktuar në Përfaqësimin kombëtar ushtarak të Republikës së Maqedonisë së Veriut në NATO, në Mons, si dhe me stafin e lartë që janë pjesë e strukturës komanduese të NATO-s.

Misajlovski në takim me familjet e mbrojtësve të rënë

Të gjithë ata që dhanë jetën për Maqedoninë le të mbeten të rrënjosur në kujtesën e të gjithë Maqedonasve dhe të Maqedonisë

Ministri i Mbrojtjes Vllado Misajlovski, në Shtëpinë e Armatës në Shkup, realizoi takim me familjet e të rënëve mbrojtës dhe me përfaqësues të Shoqatës së familjeve të të rënëve të forcave të sigurisë së Maqedonisë "Heronjtë e Maqedonisë 2001-2015".

Në takimin, ku u bisedua për çështje që kanë rëndësi të veçantë për familjet e mbrojtësve të rënë, ministri theksoi se kujdesi për ta do të vazhdojë dhe se me bashkëpunim të përbashkët me Shoqatën "Heronjtë e Maqedonisë 2001-2015" kujtimi i heronjve maqedonas do të ruhet si duhet.

"Së pari ju falënderoj të gjithëve që keni ardhur. Dijeni se ju respektoj të gjithëve me gjithë zemër, ajo që heronjtë maqedonas lanë në Maqedoni duhet të mbetet gjithmonë në zemrat e neve të gjithëve. Respekti duhet të mbahet mend dhe të gjithë ata që dhanë jetën për Maqedoninë duhet të mbeten të rrënjosur në kujtesën e të gjithë maqedonasve dhe Maqedonisë", tha Misajlovski dhe shtoi se do ta mbështes dhe do ta ndihmojë personalisht çdo familje në kufijtë e mundësive ligjore.

"E di që si ministri po mundohemi të ndihmojmë". Herë mjafton, herë është pak, por ne do të mundohemi të respektojmë jo vetëm ju, por të gjitha shoqatat dhe këdo

që është nga familjet e mbrojtësve", shtoi ministri i Mbrojtjes.

Ai kujtoi praninë e tij në kampin veror të vitit të kaluar në resortin Shën Stefan në Ohër dhe shprehu shpresën se kampi këtë viti do të jetë edhe më i madh dhe më masiv.

"Ne do të ofrojmë mundësi shtesë, si kjo, në radhë të parë për të krijuar miqësi. Por le të qëndrojmë në kontakt gjatë gjithë kohës. Sigurisht, nëse ka pyetje ose nëse personalisht mund të ndihmoj, jam në dispozicionin tuaj. Njëkohësisht ju falënderoj edhe një herë për mbështetjen,

për komunikimin e mrekullueshëm dhe për bashkëpunimin që kemi me ju. Qofshi të gjithë gjalle dhe me shëndet. Ju falënderoj nga zemra", tha në fund ministri i Mbrojtjes Vllado Misajlovski.

I kënaqur nga takimi është shprehur edhe kryetari i shoqatës "Heronjtë e Maqedonisë", Vllado Stojanovski. Ai falënderoi për organizimin e manifestimit, në të cilin haptazi diskutohen sfidat me të cilat ballafaqohen familjet e pjesëtarëve të rënë të forcave të sigurisë së Maqedonisë në baza ditore, dhe kështu nderon mbrojtësit maqedonas.

Është shënuar 17-vjetori i rrëzimit të helikopterit ku humbën jetën njëmbëdhjetë pjesëtarë të Armatës

Me një minutë heshtje dhe vendosjen e luleve të freskëta në memorialin në Katlanovsko Bllacë, më 12 janar u shënuar përvjetori i shtatëmbëdhjetë vdekjes tragjike të njëmbëdhjetë pjesëtarëve të Armatës, të cilët humbën jetën duke u kthyer nga misioni paqeruajtës ALTEA në Bosnje dhe Hercegovinë.

Delegacione nga Ministria e Mbrojtjes dhe Shtabi i Përgjithshëm i Armatës bënë homazhe për pjesëtarët e rënë të Armatës së Maqedonisë, të udhëhequr nga ministri i Mbrojtjes Vllado Misajllovski dhe shefi i Shtabit të Përgjithshëm të Armatës, gjeneralmajor Sashko Llafçiski, nga Komanda Operative, Brigada e Parë e Këmbëorisë, Krahu Ajror VING, nga komuna e Petrovecit, si dhe familjarë.

Nga skena e tragjedisë së madhe, ministri i Mbrojtjes Vllado Misajllovski theksoi se këta heronj maqedonas nuk do të harrohen kurrë.

“Pas 17 vitesh, të gjithë kemi ardhur sërisht këtu për të treguar respekt për 11 pjesëtarët e VING të Armatës Maqedonase që dhanë jetën për Maqedoninë. Është detyra jonë të tregojmë se këta njerëz nuk harrohen, se këta janë heronj maqedonas. Të ruajmë kujtimin dhe të mos harrojmë

veprën e tyre heroike, për paqen dhe sigurinë. I qoftë lavdia e përjetshme, - tha Misajllovski.

Me vendosjen e luleve të freskëta në kazermën “Strasho Pindzhur” në Petrovec, në memorialin përballë komandës së aviacionit të VING-it, respekt kanë bërë edhe pjesëtarët e aviacionit të VING-it.

Meqë ra fjala, në aksidentin e helikopterit,

duke u kthyer nga misioni paqeruajtës ALTEA, nënkoloneli Toni Spasovski, majori Goran Ristovski, kapitenët Brane Spasovski dhe Igor Gjoreski, rreshterët Sllavço Vasilev dhe Toni Davitkovski, rreshterët e lartë Janko Shiriç dhe Aleksandar Taskovski, rreshterët Miki Ivanovski dhe Aleksandar Vasiq dhe nëntetar Zlatko Veljanoski.

Zëvendësministrja Ismaili në një takim të Grupit të Kontaktit për Ukrainë

pavarësinë dhe sovranitetin e tij. Ata shprehën mbështetjen për integritetin territorial të Ukrainës. Në margjinat e takimit, zëvendësministrja foli me Sekretaren e Mbrojtjes Austin, gjatë së cilës tha se vendi ynë do të vazhdojë të mbështesë Ukrainën në të ardhmen, në përputhje me kërkesat dhe kapacitetet tona. Ismaili dhe Austin u pajtuan se bashkëpunimi i mbrojtjes maqedono-amerikane është në nivelin më të lartë, që është një tjetër dëshmi e partneritetit dhe aleancës strategjike mes dy vendeve. Megjithatë, Grupi i kontaktit të mbrojtjes së Ukrainës (UDCG), i njohur

gjithashtu si Grupi Ramstein, është një aleancë e 57 vendeve (të gjitha 32 shtetet anëtare të NATO-s dhe 25 vende të tjera) dhe Bashkimit Evropian. Ky grup mbështet mbrojtjen e Ukrainës duke dërguar pajisje ushtarake në përgjigje të një pushtimi rus në vitin 2022. Takimi i parë i Grupit u mbajt më 26 prill 2022, me pjesëmarrjen e 41 vendeve. Grupi mori emrin "Ramstein" pas një takimi të mbajtur në bazën ajrore "Ramstein" më 20 janar 2023, kur Aleanca mbështeti vendosjen e armatimit të rëndë sulmues në Ukrainë në mbështetje të ofensivës së planifikuar pranverore.

Zëvendësministrja Elfet Ismaili, muajin e kaluar në bazën ajrore amerikane “Ramstein” në Gjermani, mori pjesë në takimi i Grupit të Kontaktit për Ukrainën. Takimi u kryesua nga Sekretari Amerikan i Mbrojtjes, Lloyd Austin, ku mori pjesë edhe presidenti i Ukrainës, Volodymyr Zelenskyi. Gati pesëdhjetë aleatë dhe partnerë që janë pjesë e Grupit të Kontaktit për Ukrainën konfirmuan mbështetjen e tyre për vendin që mbron

Ngjarjet aktuale në NATO (1)

Ndryshimet në NATO përmes mbajtjes së samiteve

Aleanca e NATO-s është një organizatë e bashkuar dhe e fortë ushtarako-politike me tashmë, tashmë, 32 anëtarë, pasi dy vendet skandinave, Finlanda dhe Suedia, paraqitën letra zyrtare të kërkesës për t'u bërë aleatë të NATO-s në vitin 2022. Në korrik të po këtij viti, pas përfundimit të bisedimeve të anëtarësimit, aleatët e NATO-s nënshkruan protokollet e anëtarësimit të dy vendeve. Më vonë, pasi Aleatët rati fikuan Protokollet e Anëtarësimit të dy vendeve, këta partnerë u bënë shtet et e 31-të dhe të 32-të anëtare të NATO-s. Në Samitin e NATO-s në Varshavë të Polonisë, në vitin 2016, u mor vendimi për forcimin e mbrojtjes dhe parandalimit, përmes formimit të formacioneve të përbashkëta luftarake, të ash-

Viti 2024 shënoi 75 vjetorin e formimit të Aleancës. Lidhja e fortë midis Evropës dhe Amerikës së Veriut dërgoi një mesazh të fuqishëm uniteti, solidariteti dhe vendosmërie - për të parandaluar luftën dhe për të ruajtur paqen.

tuquajturat "prania e përhapur" d.m.th. "Prania e përforcuar" (enhanced Forward Presence - eFP) në pjesën lindore të Aleancës. Një vit më pas, u formuan katër grupe luftarake batalionesh shumëkombëshe, nga një në Estoni, Letoni, Lituani dhe Poloni, duke demonstruar kështu solidaritetin, vendosmërinë dhe aftësinë për të mbrojtur territorin dhe sigurinë e qytetarëve të Aleatëve. Në Samitin e vitit 2022 në Madrid, Spanjë, aleatët ranë dakord për një

ndryshim thelbësor në konceptin e parandalimit dhe mbrojtjes së NATO-s, i cili përfshin forcimin e kufirit lindor të Aleancës, përmirësimin e grupeve të betejës Lindore në nivel brigade, transformimin e Forcave të Reagimit të NATO-s dhe rritjen e numrit të Forcave të Gatishmërisë së Lartë prej më shumë se 300,000 pjesëtarësh. U mor një vendim për krijimin e mëtejshëm të katër grupeve luftarake shumëkombëshe në Bullgari, Hungari, Rumani dhe Sllovakia përmes

të ashtuquajturit "Aktivitete të rritura të vigjilencës" (enhanced Vigilance Activities - eVA). Me këtë, numri i përgjithshëm i grupeve luftarake shumëkombëshe është rritur në tetë, dhe ato shtrihen përgjatë gjithë krahut lindor të NATO-s - nga Deti Baltik në veri, deri në Detin e Zi në jug. Këtu mund të jetë e rëndësishme edhe pjesëmarrja e pjesëtarëve të Armatës së Republikës së Maqedonisë së Veriut në kuadër të misioneve të NATO-s, eFP në Letoni dhe eVA në Bullgari dhe Rumani. Në Samitin e Aleancës 2023 në Vilnius, Lituanë, udhëheqësit aleatë ranë dakord të zbatojnë zgjerimin më të madh të mbrojtjes kolektive në një brez, duke forcuar aftësinë e NATO-s për të mbrojtur të gjithë aleatët në çdo fushë: në tokë, në det, në ajër, në mbrojtjen kibernetike dhe në hapësirë (operacione me shumë domene). Duke pasur parasysh ndryshimet e mëdha në mjedisin e sigurisë në vitet e fundit, aleatët kanë rënë dakord për një grup të përditësuar dhe të forcuar të planeve rajonale të mbrojtjes. Këto plane mbështeten nga qindra mijëra trupa dhe forca ajrore dhe detare shumë të afta, në gatishmëri të lartë. Për të realizuar planet më gjithëpërfshirëse që nga fundi i Luftës së Ftohtë, aleatët po transformojnë Forcën e Reagimit të NATO-s duke rritur numrin e Forcave të Gatishmërisë së Lartë në më shumë se 300,000 pjesëtarë, ndërkohë që forcojnë mbrojtjen ajrore, komandën dhe kontrollin dhe strukturën komanduese të NATO-s.

Liderët e vendeve anëtare të NATO-s ranë dakord edhe për investime në mbrojtje, me angazhim të përhershëm

për të investuar në mbrojtje të paktën 2% në vit të prodhimit të brendshëm bruto, por disa prej tyre konfirmuan edhe se në shumë raste shpenzimet do të jenë mbi 2%. Prodhimi i ri i mbrojtjes do të kalojë përmes Planit të Veprimit për përshejtimin e prokurimit të përbashkët, forcimin e kapacitetit të prodhimit dhe rritjen e ndërveprueshmërisë aleate. Aleatët ranë dakord më tej të rrisin rezervat e tyre të municioneve dhe pajisjeve, duke i ofruar industrisë siguri afatgjatë për të rritur prodhimin. Zhvillimi i teknologjisë dhe rritja e sfidave të sigurisë jokonvencionale kërkon që shtetet të rrisin investimet në mbrojtjen dhe sigurinë e qytetarëve të tyre.

Angazhimi i të gjitha vendeve anëtare është që tashmë 2%, në përputhje me angazhimet e mëparshme për maksimumin që anëtarët duhet të përmbushin deri në vitin 2024, do të jetë tashmë kufiri i poshtëm që do të duhet të arrijë çdo vend.

Kërcënimet për infrastrukturën kritike nënujore janë reale sepse janë thelbësore. Të dhënat nënujore dhe kabllot e energjisë janë po aq të pambrojtura aq edhe jetike. Prandaj, udhëheqësit aleatë kanë rënë dakord të krijojnë një Qendër të Sigurisë Kritike të Infrastrukturës nëndetare brenda Komandës Detare të NATO-s në Northwood, Mbretëria e Bashkuar. Ata ranë dakord të krijojnë një rrjet që do të bashkojë aleatët, sektorin privat dhe aktorë të tjerë përkatës për të përmirësuar ndarjen dhe shkëmbimin e informacionit. Aleanca vazhdon të punojë ngushtë me Bashkimin Evropian përmes Grupit të punës për

rezistencën e infrastrukturës kritike NATO-BE. Sfidat vjen nga informacioni se patrullimet e shtuara nga kundërshtarët e mundshëm mund të hartojnë dhe sabotojnë infrastrukturën kritike nënujore, me shqetësime në rritje për shënjestrimin e saj dhe ndërprerjen e jetës së përditshme të popullsisë.

Indo-Paqësori mbetet një fokus i rëndësishëm për NATO-n dhe zhvillimet në rajon mund të ndikojnë drejtpërdrejt në sigurinë euroatlantike. Në dy samitet e NATO-s (në Madrid dhe në Vilnius), aleatët mirëpritën përfaqësuesit më të lartë të shtetit nga katër partnerët Indo-Paqësor: Australia, Japonia, Zelanda e Re dhe Republika e Koresë.

Këta katër partnerë ndajnë angazhimin e Aleancës ndaj ligjit ndërkombëtar, duke dhënë një kontribut të rëndësishëm për sigurinë në zonën euroatlantike. NATO është zotuar të vazhdojë forcimin e dialogut dhe bashkëpunimit me këta partnerë, duke përfshirë mbrojtjen kibernetike, pastaj për teknologjitë e reja, sigurinë detare, ndryshimet klimatike dhe luftën kundër dezinformimit. Në këtë drejtim, në qershor 2024, Sekretari i Përgjithshëm i NATO-s, Jens Stoltenberg, theksoi rëndësinë e zgjerimit të bashkëpunimit ndërmjet aleancës ushtarake perëndimore dhe partnerëve në rajonin Indo-Paqësor. "Ajo që ndodh në Evropë dhe Azi është e rëndësishme për të dy rajonet," vuri në dukje Stoltenberg. Në Samitin e fundit të NATO-s në Uashington në vitin 2024, krerët e shteteve të të 32 aleatëve u takuan me krerët e katër vendeve të Indo-Paqësorit.

Dragan Pavlovski

Armëpushimi mes Izraelit dhe Libanit

Menjëherë pas fillimit të luftës midis Izraelit dhe Hamasit në tetor 2023, Hezbollahu iu bashkua konfliktit, duke treguar solidaritet me palestinezët. Hezbollahu filloi të operonte me raketa të drejtuara dhe predha artilerie në pozicionet izraelite në zonën e Shebës. Izraeli u kundërpërgjigj me sulme me dronë dhe predha artilerie në pozicionet e Hezbollahut. Izraeli kreu sulme ajrore në të gjithë territorin e Libanit dhe Sirisë. Konflikti u përshkallëzua shpejt dhe Hezbollahu tha se synonte të ushtronte presion mbi Izraelin duke e detyruar atë të luftonte në dy fronte.

Në shtator 2024, Izraeli nisi sulme me pajisje elektronike që synonin sistemet e komunikimit të Hezbollahut dhe eliminoi figurat kryesore të grupit, duke përfshirë Sekretarin e Përgjithshëm Hassan Nasrallah, duke shkatërruar selinë kryesore të Hezbollahut në Bejrut. Më 1 tetor 2024, ushtria izraelite nisi një pushtim të plotë të Libanit të Jugut dhe operacionet izraelite çuan në shkatërrim të konsiderueshëm të

infrastrukturës ushtarake të Hezbollahut në Libanin e Jugut. Në Izraelin verior, konflikti detyroi rreth 96,000 njerëz të largoheshin nga shtëpitë e tyre, ndërsa në Liban, mbi 1.4 milion njerëz u zhvendosën. Hezbollahu ka thënë se nuk do t'i ndalë sulmet kundër Izraelit derisa të përfundojë operacionet e tij ushtarake në Gaza, ndaj të cilit Izraeli u përgjigj se sulmet e tij do të vazhdojnë derisa qytetarët e tij të kthehen të sigurt në pjesën veriore

të vendit. Izraeli dhe grupi militant libanez Hezbollah ranë dakord për një armëpushim 60-ditor më 26 nëntor 2024, një veprim që synon të ulë tensionet në rajon që kanë zgjatur për më shumë se një vit. Sipas kushteve të marrëveshjes, Izraeli gradualisht do të tërheqë forcat e tij nga Libani dhe Hezbollahu do të tërhiqet plotësisht në veri të lumit Litani. Ndërkohë, ushtria libaneze do të vendoset dhe do të marrë kontrollin e territorit të saj. SHBA, Franca dhe aleatët e tjerë janë zotuar të mbështesin marrëveshjen. Por çfarë do të thotë marrëveshja për palët e përfshira dhe perspektivat e ardhshme për një ndërprerje afatgjatë të armiqësive? Armëpushimi është rezultat i një konvergjeje interesash midis qeverisë së Izraelit dhe Hezbollahut dhe, natyrisht, sponsorit kryesor të saj, Iranit.

Një prioritet për qeverinë izraelite është zgjidhja e çështjeve dhe problemeve të brendshme. Së pari, Forcat e Mbrojtjes izraelite janë rraskapitur pas më shumë se një viti lufte. Publiku izraelit është gjithashtu i lodhur nga konfliktet dhe shumica favorizon një armëpushim

me Hezbollahun. Kryeministri izraelit Benjamin Netanyahu gjithashtu ka probleme të brendshme brenda qeverisë së tij për t'u marrë. Zvogëlimi i nevojës për personel aktiv duke qetësuar frontin e Libanit do të ndihmojë në këtë drejtim. Nga këndvështrimi i ushtrisë izraelite, aftësia ushtarake e Hezbollahut është dobësuar, por jo plotësisht e eliminuar. Hezbollahu është dobësuar seriozisht dhe Irani tani është gati të ndajë dy frontet. Kjo e lë Hamasin në një pozitë shumë më të dobët, pa mbështetjen e grupit kryesor përfaqësues nga boshti i rezistencës të Iranit. Tërheqja e Hezbollahut dhe grupeve të tjera militante në rajon në konfrontim të drejtpërdrejtë me Izraelin ishte shpresa e Hamasit kur filloi sulmin e tij ndaj Izraelit më 7 tetor 2023.

Hezbollahu dhe fraksionet e tjera politike në Liban kanë gjithashtu presione të forta të brendshme për të luftuar. Libani ka një numër të madh refugjatësh si rezultat i konfliktit – shumica dërrmuese e myslimanëve shiitë, dega e Islamit nga e ka origjinën Hezbollahu. Situata në Liban ka rritur rrezikun e luftimeve sektare midis shiitëve dhe fraksioneve të tjera në vend. Ndoshta është koha e duhur që udhëheqësit e Hezbollahut të shkurtojnë humbjet e tyre dhe të përgatiten të rigrupohen, si politikisht ashtu edhe ushtarakisht. Irani po përpiqet gjithashtu të rehabilitojë pozicionin e Hezbollahut në Liban sa më shpejt të jetë e mundur. Marrëveshja vjen ndërsa Teherani përgatitet për një administratë amerikane që mund të marrë një qëndrim më serioz ndaj Iranit dhe mbështetësve të tij në rajon, më i vlefshmi prej të cilëve është Hezbollahu. Me një president të ri iranian dhe një administratë të re amerikane, një armëpushim midis përfaqësuesit të lartë të Iranit dhe Izraelit mund të jetë hapi i parë i Teheranit për ndërtimin e një dialogu konstruktiv me Shtëpinë e Bardhë,

të udhëhequr nga Presidenti Trump. Teksti i plotë i marrëveshjes së armëpushimit mes Izraelit dhe Libanit, i përbërë nga 13 pika, u prezantua nga kryeministri izraelit. Në kontratë thuhet:

- Hezbollahu dhe të gjitha grupet e tjera të armatosura të pranishme në territorin libanez do të përmbahen nga ndërmarrja e çfarëdo veprimi sulmues kundër Izraelit dhe në këmbim, Izraeli nuk do të kryejë asnjë ofensivë ushtarake kundër objektivave në Liban, qoftë nga toka, ajri apo deti.
- Si Izraeli ashtu edhe Libani e njohin Rezolutën 1701 të Këshillit të Sigurimit të OKB-së.
- Këto detyrime nuk e mohojnë të drejtën e Izraelit dhe Libanit për vetëmbrojtje.
- Forcat Libaneze të Sigurisë dhe Armata Libaneze do të jenë të vetmet entitete të autorizuara për të mbajtur armë ose për të vendosur trupa në Libanin e Jugut.
- Shitja, sigurimi ose prodhimi i armëve

dhe materialeve ushtarake në Liban do të mbikëqyret nga qeveria libaneze.

- Të gjitha objektet e paautorizuara që lidhen me prodhimin e armëve dhe materialeve ushtarake do të çmontohen.
- E gjithë infrastruktura ushtarake dhe pozicionet që devijojnë nga marrëveshja do të çmontohen dhe të gjitha armët e paautorizuara do të konfiskohen.
- Një komitet, i miratuar nga Izraeli dhe Libani, do të krijohet për të mbikëqyruar dhe ndihmuar në zbatimin e këtyre angazhimeve.
- Izraeli dhe Libani do t'i raportojnë komitetit dhe forcës së përkohshme të Kombeve të Bashkuara në Liban (UNIFIL) çdo shkelje të këtyre angazhimeve.
- Libani do të vendosë forcat zyrtare të sigurisë dhe ushtrinë libaneze përgjatë të gjitha pikave kufitare dhe vijës së përcaktuar për zonën jugore, siç përshkruhet në planin e vendosjes.
- Izraeli do të tërhiqet gradualisht nga zona jugore e vijës blu për një periudhë deri në 60 ditë.
- Shtetet e Bashkuara do të forcojnë negociatat indirekte midis Izraelit dhe Libanit për të arritur një demarkacion të njohur ndërkombëtarisht të kufirit tokësor. Roli i SHBA-së në armëpushim është i madh, pra falë SHBA-së ka një armëpushim, pavarësisht se Uashingtoni është aleat i Izraelit dhe furnizuesi kryesor i tij me armë. Por si qeveria libaneze ashtu edhe Hezbollahu janë të vetëdijshëm për një rol të Shteteve të Bashkuara, duke ndjekur shembullin e ndërmjetësimit të marrëveshjes së vitit 2022 që vendosi kufijtë detarë midis Izraelit dhe Libanit për herë të parë. Marrëveshja e armëpushimit përfiton si për administratën amerikane që po largohet, ashtu edhe atë që vjen, dmth. do të përfaqësojë një sukses diplomatik dhe një problem më pak. Pasojat për Libanin do të ishin të rënda nëse nuk arrihet një armëpushim. Vendi

ishte tashmë në një situatë të rrezikshme ekonomike para luftës dhe disa muaj luftimesh vetëm sa e përkeqësuan krizën ekonomike dhe politike në vend. Lufta ka rindezur tensionet sektare në Liban dhe një rikthim në luftën civile në vend është gjithnjë e më i sigurt. Por ka pasiguri se si armëpushimi do të ndikojë në fraksionet e ndryshme rivale në shoqërinë libaneze. Hezbollahu është dobësuar dhe tani mund të jetë duke kërkuar një mënyrë për të pohuar fuqinë e tij në politikën libaneze. Pyetja kryesore është se si do të reagojnë fraksionet dhe partitë e tjera politike ndaj sajme Hezbollahun të dobësuar, fraksionet e tjera mund ta sfidojnë organizatën militante në mënyra që nuk janë parë më parë. Para se të shkatërrohej nga Izraeli, nuk kishte grupe rivale që mund ta sfidonin atë. Por gjithçka ka ndryshuar: fuqia ushtarake e Hezbollahut është degraduar dhe Nasrallah, lideri i grupit, është vrarë, dhe udhëheqësi i tyre nuk ishte vetëm "truri i Hezbollahut", por ai ishte edhe lidhja më e rëndësishme e grupit me Iranin. Nuk përjashtohet, për shkak të Hezbollahut të dobësuar, që lufta për pushtet dhe përplasjet e mëtejshme në vend të vazhdojnë. Sigurisht, Hezbollahu do të përpiqet të rikthehet si lider në skenën e brendshme. Gjërat ndërlikohen nga fakti se në Liban ka një vakum politik, ka një qeveri tranzitore, ka dy vjet që nuk ka president, pasi Hezbollahu kushtëzoi emërimin e presidentit të ri. Tani politikanët libanezë do të duhet të bien dakord për një president të ri, i cili, nga ana tjetër, do të emërojë një kryeministër dhe një qeveri të re në kushtet e një Hezbollah të dobësuar.

Për Izraelin, armëpushimi do të jetë një mundësi për të rindërtuar pjesë të pjesës veriore të vendit që janë shkatërruar nga bombardimet e Hezbollahut dhe kthimi i mundshëm i mijëra izraelitëve që janë tërhequr nga zonat veriore afër kufirit me Libanin. Ai gjithashtu do të lejonte Forcat e Mbrojtjes të Izraelit të rigrupohen, rifreskohen dhe fokusohen burimet e tyre në Gaza, në vend që të luftojnë në dy fronte. Armëpushimi nuk do të çojë në një marrëveshje të përhershme paqeje, duke pasur parasysh faktin se qëllimet themelore politike të Izraelit, Hezbollahut dhe Iranit nuk kanë ndryshuar dhe se konflikti izraelito-palestinez vazhdon me të njëjtin ritëm. Megjithatë, një armëpushim në të ardhmen e parashikueshme mund të çojë në normalizimin e marrëdhënieve midis Izraelit dhe Libanit.

Detajet e marrëveshjes së armëpushimit nuk janë shumë të ndryshme nga Rezoluta 1701 e OKB-së, e cila i dha fund luftës së fundit të madhe midis Izraelit dhe Hezbollahut në vitin 2006. Nisur nga fakti se marrëveshja e armëpushimit parashikon edhe negociatën për demarkacionin e kufirit me Izraelit dhe Libanin. Kufiri Libano-Izraelit është një zonë e konfliktit të vazhdueshëm. Rrjedha e poshtme e lumit Litani është skaji verior i zonës mbrojtëse të propozuar nga OKB-ja midis Izraelit dhe Libanit. Lartësitë e Golanit, të cilat kufizohen me Sirinë, janë gjithashtu një territor i diskutueshëm në rajon. Rripi i Gazës dhe Bregu Perëndimor, territoret palestineze të administruara nga Hamasi dhe Autoriteti Palestinez, janë gjithashtu shpesh zona të konfliktit të dhunshëm. Të dyja palët libaneze dhe izraelite duan t'i jepet fund konfliktit. Ka shumë të ngjarë që Hezbollahu mund të rigrupohet në

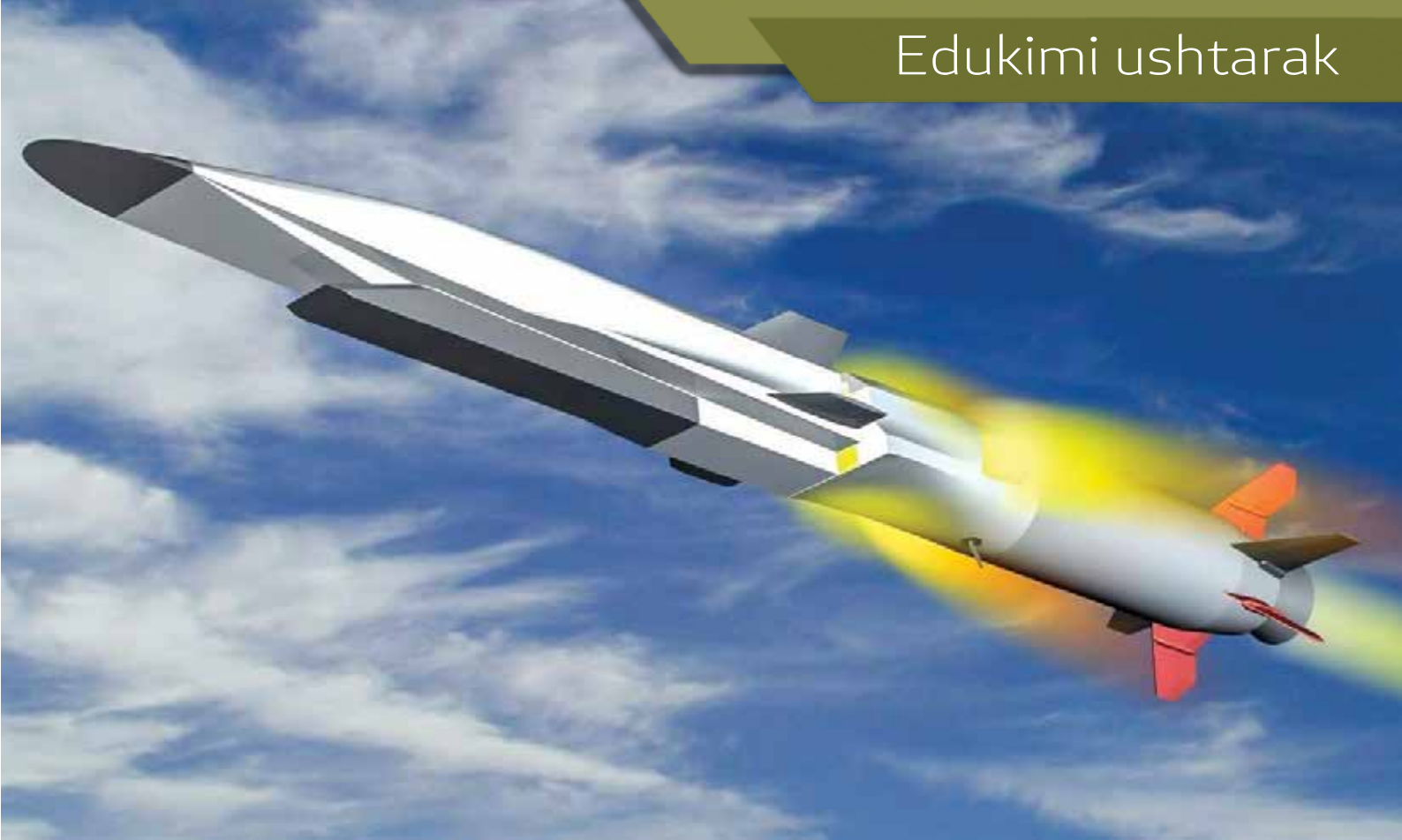
Libanin e Jugut. Nga ana izraelite, zhvendosja e civilëve pranë kufirit vazhdon dhe tendosja mbi ushtrinë nxit nevojën për të gjetur një zgjidhje.

Megjithatë, kjo marrëveshje armëpushimi përfaqëson një fitore të rëndësishme ushtarake për Izraelin. Izraeli i shkaktoi dëme serioze Hezbollahut dhe i arriti objektivat e tij kyçe, megjithatë, pavarësisht se marrëveshja e arritur ndryshoi ndjeshëm situatën në favor të Izraelit, është më se e qartë se Hezbollahu do të rigjenerohet në periudhën e ardhshme. Kryeministri libanez Najib Mikati tha se shpreson se do të kthehet një faqe e re në rajon dhe bëri thirrje për unitet në Liban, duke theksuar se ushtria libaneze duhet të sigurojë Libanin jugor dhe se Izraeli t'i përmbahet marrëveshjes dhe të tërhiqet nga territori libanez.

Zëdhënësi i Ministrisë së Jashtme të Iranit përshëndeti marrëveshjen e armëpushimit, duke shpresuar se ajo do t'i jepte fund sulmeve izraelite ndaj Libanit, ndërsa Autoriteti Palestinez shprehu shpresën se armëpushimi do të ndihmonte t'i jepte fund dhunës dhe destabilitetit që ka përfshirë rajonin. Hamasi mirëpriti bashkëpunimin me të gjitha përpjekjet për të arritur një armëpushim në Gaza dhe të drejtën e Hezbollahut për të përfunduar një marrëveshje për të mbrojtur popullin libanez, por publiku palestinez shprehu shqetësimin për marrëveshjen e armëpushimit, pasi lejoi Izraelin të përqendrojë të gjitha forcat e tij ushtarake në Rripin e Gazës. Padyshim, kjo marrëveshje është një armëpushim i përkohshëm, i brishtë, pavarësisht se cila duhet të lejohet një ndërprerje të përhershme të armiqësive.

d-r Nenad Taneski

Prezantimi i raketave hipersonike

Për shkak të shpejtësisë dhe aftësisë së saj ekstreme për të manovruar në mënyrë të paparashikueshme, " Kinzhall" përbën një sfidë për sistemet e mbrojtjes ajrore ukrainase dhe perëndimore. Ato janë shumë më të vështira për t'u kapur në krahasim me raketat ekzistuese. Futja e tyre në luftën në Ukrainë nënvizon aftësinë e teknologjive të reja për të thyer mbrojtjen ajrore, për të zvogëluar kohën e reagimit dhe për t'i bërë goditjet strategjike shumë më efektive. Shpejtësia hipersonike konsiderohet të jetë një shpejtësi më e madhe se pesë mach, ose pesë herë më e madhe se shpejtësia e zërit. Zhvillimi i motorëve të raketave hipersonike filloi gjatë Luftës së Ftohtë, por përdorimi dhe testimi i tyre aktual është një fenomen relativisht i fundit. Shtetet e Bashkuara, Rusia dhe Kina filluan të zhvillojnë në mënyrë aktive raketa hipersonike rreth njëzet vjet më parë. Raketat hipersonike konsiderohen si një shqetësim i veçantë, sepse shpejtësia e tyre ekstreme e udhëtimit i bën ato (deri tani) të vështira për t'u zbuluar dhe përgjuar. Sot këto raketa janë zhvilluar në mënyrë aktive

në disa vende, dhe përdorimi dhe zhvillimi i tyre konsiderohen si një element i rëndësishëm i teknologjisë moderne ushtarake. Koncepti i raketave hipersonike buron nga kërkimet e hershme në aerodinamikë dhe raketa asë Dytë Botërore. Fillimisht, zhvillimi i kësaj teknologjie u përqendrua në dhënie më të shpejtë të anijeve kozmike dhe atyre eksperimentale. Gjatë dekadave të fundit, me përparime në materiale, simulime kompjuterike dhe motorë raketash, shumë vende kanë filluar të punojnë në zhvillimin e raketave hipersonike për përdorim ushtarak, pasi ato ofrojnë qartë një avantazh të rëndësishëm ndaj raketave supersonike. Trajektorja e tyre

është e vështirë të parashikohet dhe ato kanë manovrim shumë më të madh se raketat tradicionale.

Konteksti më i gjerë i çdo arme të re është strategjia e parandalimit. Në marrëdhëniet ndërkombëtare, kjo i referohet parandalimit të një kundërshtari nga ndërmarrja e veprimeve armiqësore përmes kërcënimit të një reagimi të caktuar. Kjo strategji bazohet në idenë për të bindur një kundërshtar të mundshëm se kostot dhe rreziqet e një sulmi nuk janë të vlefshme. Në historinë e marrëdhënieve ndërkombëtare, shpërqendrimi ka qenë çelësi për parandalimin e luftërave, veçanërisht ato që mund të përshkallëzohen në përdorimin e armëve

Në mars të vitit 2022, Rusia përdori raketën hipersonike Kinzhall në agresionin kundër Ukrainës, gjë që shkaktoi shqetësim të konsiderueshëm në komunitetin ndërkombëtar. Ashtu si me çdo armë të re, kjo shënoi fillimin e një epoke të re në strategjinë ushtarake me potencial për të përkeqësuar më tej situatën e sigurisë në Evropë.

bërthamore. Kjo njihet si parandalimi bërthamor dhe ka një rol të rëndësishëm në ruajtjen e ekuilibrit të stabilitetit dhe sigurisë botërore.

Për të mundur shpejtësi mbi pesë mach, aspektet teknologjike të raketave hipersonike përfshijnë shpikje të avancuara në fusha të ndryshme të inxhinierisë. Ata kanë një shkallë të lartë të mbijetesës kur depërtojnë në mbrojtjen ajrore të armikut, gjë që është thelbësore për zhvillimin e materialeve me rezistencë të lartë që mund të përballojnë temperaturat ekstreme të fërkimit me ajrin, si dhe motorët e avancuar të raketave për fluturim në modalitetin hipersonik. Përveç kësaj, një komponent i rëndësishëm është aerodinamika e avancuar që mundëson stabilitet gjatë manovrimit në pjesë të ndryshme të fluturimit. Teknologjitë e kontrollit të fluturimit përfshijnë sensorë kompleksë dhe sisteme navigimi dhe lejojnë që raketa të drejtohet saktësisht për të shmangur sistemet e mbrojtjes ajrore. Kjo i bën raketat hipersonike avantazhin aktual dhe një sfidë të rëndësishme teknologjike për industrinë moderne ushtarake.

Raketat hipersonike ofrojnë disa përparësi të rëndësishme. Avantazhi kryesor është shpejtësia jashtëzakonisht e lartë dhe aftësia për të ndryshuar trajektoren papritur, gjë që e bën të vështirë zbulimin dhe kapjen e tyre me sistemet ekzistuese të mbrojtjes ajrore. Shpejtësia me të cilën lëvizin i bën ata jashtëzakonisht të rrezikshëm, sepse koha e reagimit pas sulmit zvogëlohet.

Raketat hipersonike me shpejtësinë e tyre ekstreme mund të arrijnë objektivin e tyre brenda minutave ose sekondave. Shumë vende konsiderojnë se parandalimi nuk është i mundur me sistemet ekzistuese të mbrojtjes. Zhvillimi dhe testimi i raketave hipersonike është i shtrenjtë dhe teknologjikisht kompleks, gjë që i bën ato

unike dhe të vështira për t'u përballuar për shumë vende.

Shfaqja e raketave hipersonike kontribuon në rritjen e pasigurisë në marrëdhëniet ndërkombëtare. Shtetet nuk mund të parashikojnë saktësisht se cili do të jetë reagimi i kundërshtarit në rast të një sulmi,

Raketat hipersonike ofrojnë disa përparësi të rëndësishme. Avantazhi kryesor është shpejtësia jashtëzakonisht e lartë dhe aftësia për të ndryshuar trajektoren papritur, gjë që e bën të vështirë zbulimin dhe kapjen e tyre me sistemet ekzistuese të mbrojtjes ajrore. Shpejtësia me të cilën lëvizin i bën ata jashtëzakonisht të rrezikshëm, sepse koha e reagimit pas sulmit zvogëlohet.

sepse është e vështirë të vlerësohet se ku dhe kur mund të veprojnë. Kjo e bën të vështirë planifikimin strategjik dhe rrit pasigurinë se si të reagohet në rast agresioni me këtë armë të re. Kjo është arsyeja pse ekziston një diskutim se futja e raketave hipersonike në armatimin modern mund të ndryshojë strategjinë globale dhe balancën e fuqive. Shtetet që zhvillojnë dhe vendosin armë të tilla fitojnë një avantazh të rëndësishëm ushtarak. Për ata që nuk i posedojnë ato, kjo krijon një ndjenjë inferioriteti ushtarak dhe teknologjik dhe tashmë është në prag të ndezjes së një gare të re armësh, duke minuar kështu sigurinë globale.

Raketat hipersonike kanë treguar tashmë një efekt të fortë psikologjik te shtetet dhe liderët e tyre. Shpejtësia dhe paparashikueshmëria e tyre krijon një ndjenjë shqetësimi, e cila mund të çojë në reagime të parakohshme. Në politikën ndërkombëtare, një pasiguri e tillë mund të nxisë agresionin, pasi shtetet do të përpiqen të demonstrojnë fuqi për të parandaluar një sulm të mundshëm. Ata do të nxisin tensionin dhe mosbesimin mes kundërshtarëve, gjë që rrit mundësinë e përshkallëzimit të konflikteve të reja. E ashtuquajtura "parandalimi bërthamor" ka qenë prej kohësh një strategji kryesore paqeruajtëse midis fuqive të mëdha. Raketat hipersonike sigurisht që do të kenë një ndikim të madh në këtë koncept, pasi shpejtësia dhe trajektorja e tyre e paparashikueshme mund të prishin ekuilibrin ekzistues të frikës dhe besimit. Forcat bërthamore ekzistuese mund të presin rritje të presionit, pasi është krijuar një situatë e re ku një sulm i shpejtë, i befasishtë me kohë reagimi të reduktuar është në horizont. Kjo kontribuon në bërjen më të rrezikshme të përdorimit të armëve bërthamore. Dinamika e ndryshuar e strategjisë aktuale të parandalimit hap mundësi për situata të reja dhe të paparashikueshme në sigurinë globale.

Futja e raketave hipersonike në të ardhmen do të çojë në një ndryshim të rëndësishëm në doktrinat e sigurisë kombëtare. Për shkak të karakteristikave të tyre taktike-teknike dhe mundësive që ofrojnë, vendet do të detyrohen të rishikojnë strategjitë e tyre të mbrojtjes, me fokus në prezantimin e teknologjive të reja të mekanizmave mbrojtës më të shpejtë dhe më të lëvizshëm. Doktrinat duhet të përditësohen me metoda të reja parandalimi dhe zgjidhje të reja strategjike, si dhe një theks më të madh në një reagim të shpejtë dhe të saktë në rast të përdorimit të raketave hipersonike. Kjo do të ndryshojë të gjithë qasjen ndaj planifikimit dhe përgatitjes së mbrojtjes.

Zhvillimi i raketave hipersonike do të shkaktojë në mënyrë të pashmangshme një garë të re armësh, veçanërisht midis kombeve më të pasura. Sapo armët

hipersonike të bëhen standarde dhe të fillojnë prodhimin masiv, kushdo që mund t'i përballojë ato do të duhet t'i futë ato në arsenalin e tyre për të vazhduar. Si me çdo risi ushtarake ndonjëherë, kjo mund të krijojë tensione dhe konkurrencë të re në sigurinë globale. E njëjta gjë ka ndodhur edhe më herët, kur u futën tanket, avionët, aeroplanmbajtëset, nëndetëset etj. Në thelb, gara e armatimeve nuk është ndalur kurrë, por kohë pas kohe investimet më të mëdha në armë të avancuara, veçanërisht ato që mund të kenë ndikim në aftësitë bërthamore, mund të shkaktojnë vetë përshkallëzime ushtarako-politike. Për shkak të sekretit dhe kompleksitetit teknologjik të armëve të reja hipersonike, organizimi i mundshëm i negociatave për kontrollin dhe kufizimin e mundshëm të këtyre sistemeve do të përballet me vështirësi të konsiderueshme. Shtetet

shpesh hezitojnë të zbulojnë progresin e saktë në zhvillimin e ndonjë arme të re, gjë që sigurisht e vështirëson transparencën dhe krijon dyshime midis shteteve kundërshtarë. Kjo gjithmonë i ndërlikon negociatat për kontrollin dhe kufizimin, pasi mekanizmat për të monitoruar dhe verifikuar shpërndarjen e tyre ende duhet të bien dakord dhe të zbatohen. Konkurrenca mes shteteve më të forta ushtarako-ekonomike, mbi të gjitha SHBA-së, Kinës dhe Rusisë, do ta ndërlikojë më tej procesin e marrëveshjes, pasi çdo vend do të tentojë të ruajë avantazhet e tij strategjike në teknologjinë ushtarake. Opsionet e mundshme për kontrollin e arsenalit të raketave hipersonike do të përfshinin krijimin e marrëveshjeve ndërkombëtare dhe rregulloreve ligjore që do të përcaktonin dhe kufizonin aftësitë dhe

përdorimin e tyre të avancuar. Mundësia e vetme për kontroll do të ishte krijimi i një lloji të mekanizmave transparentë të monitorimit dhe kontrollit. Do të kërkohejshin negociata strategjike përmes kanaleve diplomatike të fokusuara në ndërtimin e besimit. Për të përcaktuar rregulla të reja për përdorimin e raketave hipersonike në konfliktet e armatosura, do të jetë e nevojshme të përdoren mekanizmat ekzistues të kontrollit të armëve, në përputhje me marrëveshjet ndërkombëtare.

Raketat hipersonike përfaqësojnë një teknologji të fuqishme dhe domethënëse që me siguri do të formësojë fushën e betejës globale dhe marrëdhëniet ndërkombëtare në të ardhmen. Me avancimin dhe futjen e këtyre armëve, shtetet do të përballet me sfida të reja në fushën e mbrojtjes, strategjisë dhe sigurisë ndërkombëtare. Shfaqja e çdo arme të re imponon krijimin e sistemeve të reja mbrojtëse që mund të korrespondojnë me kapacitetet dhe aftësitë e tyre. Nga ana tjetër, për shkak të konkurrencës së lartë në zhvillimin e raketave hipersonike, ka të ngjarë të shfaqen forma të reja të bashkëpunimit dhe mekanizmave të kontrollit ndërmjet shteteve, veçanërisht ndërmjet shteteve partnere.

Futja masive e raketave hipersonike si një standard i ri në strategjinë e parandalimit do të sjellë dinamika të reja në paqen globale, do të iniciohen iniciativa të reja diplomatike dhe të sigurisë, në mënyrë që shtetet të përshtaten me këtë teknologji të re. Prandaj, e ardhmja e raketave hipersonike do të përcaktohet nga aftësia e bashkësisë ndërkombëtare për të rregulluar dhe kontrolluar ekzistencën e tyre, përndryshe do të shkaktohet një çekuilibër i fuqisë ushtarake, duke rritur kështu potencialin për përshkallëzim ushtarak.

Gjorgji Veljovski

Roli i kompanive private ushtarake në sistemin e sigurisë së brendshme të shteteve

Cështjet që lidhen me mbrojtjen dhe sigurinë kombëtare bëhen të drejta të privileguara të shtetit, siç janë të drejtat e cështjara më parë për të kontrolluar tregtinë dhe financat ndërkombëtare. Siguria, e cila u formua mbi bazën e faktorit ushtarak, është bërë e varur nga proceset që ndodhin në të gjitha sferat e shoqërisë dhe ka një reduktim të rëndësishëm të dimensionit ushtarak në kuadër të sigurisë kombëtare, si dhe roli i shërbimeve të tjera (policia, agjencitë e inteligjencës, sistemet e mbrojtjes së popullsisë) po rritet. Duke qenë se forcat e sigurisë publike nuk kanë mjaftueshëm njerëz, burime dhe aftësi për të ndërmarrë detyra të vështira që janë përtej funksioneve të tyre thelbësore, një hapësirë e gjerë dhe një dimension i ri është hapur për përfshirjen e sektorit privat në fushën e sigurisë. Rezultati i lëvizjeve të tilla është kërkesa për koncepte të reja sigurie. Ridefinimi i sigurisë është një domosdoshmëri, sepse të gjitha shtetet si bartës të sigurisë kanë vendosur që këtë fushë t'ia lënë tregut,

Gjysma e dytë e shekullit të 20-të dhe fillimi i shekullit të 21-të është një periudhë ndryshimesh të shpejta që ndryshuan në mënyrë të pakthyeshme botën. Ndryshimet ndodhën në dimensionet shkencore, strategjike, politike, juridike, ekonomike dhe sociale. Kjo periudhë shënohet nga disa zhvillime dhe procese të rëndësishme për shfaqjen e organizatave private ushtarake (OPU).

pra të gjejnë partnerë të brendshëm dhe të jashtëm në zbatimin e sigurisë. Përpara liderëve të paqes dhe luftës botërore shtrohet kërkesa për të gjetur mundësi të tjera për të vazhduar aksionin e tyre drejt qëllimeve të tyre globale, por me mjete të modifikuara. Në këto përpjekje, organizatat e korporatave dhe OPU bëhen mbështetje në përbushjen e synimeve të përcaktuara.

Ka disa marrëdhënie të ndërthurura që duhen theksuar për të treguar marrëdhënien midis elitave politike dhe mbrojtjes ajrore. Të gjitha këto procese janë të një rëndësie të madhe për të njohur mënyrën në të cilën letra me vlerë ka ndryshuar në të vërtetë dhe se si është bërë një produkt i tregtueshëm.

Termi "siguri e brendshme e shteti" ("Homeland security") u bë e njohur pas sulmeve terroriste në SHBA më 11 shtator 2001, kështu që kompanitë private ushtarake të SHBA-së pas 11 shtatorit 2001 u bënë një nga elementët kryesorë të sistemit të sigurisë së brendshme të këtij vendi. Pas 11 shtatorit 2001 dhe sulmeve terroriste në SHBA, pati një rinovim të shpejtë të bashkëpunimit ndërmjet shteteve, për zgjidhjen e problemeve të shkaktuara nga terrorizmi ndërkombëtar. Si rezultat i atij bashkëpunimi ndërmjet shteteve, më 28 shtator 2001, me Rezolutën 1373 të Këshillit të Sigurimit të OKB-së, u krijua Komiteti i OKB-së për Luftimin e Terrorizmit. Përgjigja institucionale

e bashkësisë ndërkombëtare shënoi në të njëjtën kohë hyrjen sistematike të kompanive private ushtarake në sigurinë e brendshme të shumë shteteve. Në fakt, ndërkohë që organizmat ndërkombëtare përcaktuan aktivitetet dhe detyrat që duhej të kryheshin, dhe qeveritë e shteteve ndërmorën hapat e nevojshëm për harmonizimin e këtyre aktiviteteve me njëra-tjetrën, disa korporata informative-teknologjike, ushtarako-industriale dhe të sigurisë ishin përgjegjëse për realizimin tekniko-teknologjik të këtyre aktiviteteve. Për shembull, kompanitë ushtarake private hibride kanë ofruar trajnime për pilotët ushtarakë amerikanë në drejtim të përdorimit të avionëve të rinj dhe pajisjeve të reja. Gjithashtu, PVK-të (instruktorët dhe personeli i tyre), sipas kontratës që kishin me Ministrinë e Mbrojtjes të SHBA-së ose me ndonjë shërbim apo agjenci tjetër qeveritare, u angazhuan për të ndihmuar dhe asistuar në funksionimin e pajisjeve të tilla.

Kompania private ushtarake "Garda World" ofroi pikërisht këtë lloj shërbimi në Aeroportin Ndërkombëtar "Pearson" në Toronto, Kanada. Gjithashtu, shumë kompani private ushtarake kanë zhvilluar teknologji, personel të trajnuar dhe kanë vazhduar të ofrojnë asistencë dhe shërbime edhe në sigurinë detare.

Në Shtetet e Bashkuara, siguria e vendit u zgjerua në vitin 2001 me miratimin e Aktit të Shteteve të Bashkuara dhe Forcimit të Amerikës duke siguruar fondet e duhura të nevojshme për të penguar terrorizmin dhe duke krijuar Sekretariatit e Sigurisë Kombëtare. Ky sekretariat ka krijuar një marrëdhënie bashkëpunimi dhe partneriteti, kur bëhet fjalë për aktivitetet dhe operacionet e sigurisë, me një sërë korporatash (OPU), të përfshira në prodhimin e teknologjive të reja të përdorura në fushën e mbikëqyrjes së sigurisë dhe raportimit dhe parandalimit të kërcënimeve që përbëjnë rrezik për sigurinë e popullit amerikan. Qëllimi strategjik i Sekretariatit të Sigurisë Kombëtare është të mbrojtë të gjithë njerëzit nga kërcënimet dhe rreziqet, duke respektuar marrëdhëniet e Amerikës me partnerët dhe njerëzit e biznesit, të cilat janë thelbësore për ruajtjen e lirisë dhe demokracisë – një koncept mbi të cilin bazohet reputacioni i Shteteve të Bashkuara.

Baza e të dhënave të identifikimit të terroristëve në zonë (Terrorist Identities Detamart Environment -TIDE) është një bazë të dhënash e klasifikuar që përmban emrat e 50,000 terroristëve, të dyshuarve dhe terroristëve të mundshëm.

Mijëra terminale çdo ditë aksesojnë këtë bazë të dhënash të madhe të teknologjisë së informacionit, e cila është bërë nga korporata industriale ushtarake „Lockheed Martin“, nën kujdesin e programit "Railhead" të promovuar nga "Boeing", SRI International dhe një

duzinë nënkontraktorë të tjerë. Korporata si "Lokid Martin" dhe "Detica" qëndrojnë pas projektit "Mastering the Internet", i cili synon të monitorojë të gjitha aktivitetet online për parandalimin e aktiviteteve kriminale apo terroriste. Jashtë sektorit qeveritar, korporatat shumëkombëshe dhe organizatat ndërkombëtare që e shohin veten si objektiva të mundshëm të sulmeve terroriste, i transferojnë vlerësimin e rrezikut dhe shërbimet e sigurisë kompanive private ushtarake. Kompania private "US Investigations Services Inc." (Shërbimi Hetimor i SHBA-së, i cili deri në vitin 1996 ishte pjesë e qeverisë amerikane, kryen hetime dhe raporte dhe kontrolli sigurie të punonjësve në disa agjenci qeveritare, si dhe ka kontrata me disa kompani tregtare dhe klientë.

Në Francë në vitin 2009 shpërtheu një skandal i madh kur u zbulua se korporata

energjetike "EDF" punësoi kompaninë private ushtarake "Cargus Consultants" për të përgjuar dhe monitoruar aktivitetet e organizatës joqeveritare "Greenpeace" në Evropë.

EDF merret me energjinë bërthamore dhe Greenpeace është një OJQ anti-bërthamore. Në vitin 2009, kompania me seli në Londër "Zgjidhjet e Sigurisë Ndërkombëtare"

- International Security Solutions, mori pjesë në ekspozimin e një afere abuzimi me shpenzimet e kryera nga shumë deputetë të Parlamentit Britanik. Shembuj të tillë ka shumë, por kur vijnë në publik raste të tilla dhe të ngjashme, lind pyetja për ndikimin që kanë kompanitë private ushtarake në mjedisin e punës/biznesit.

m-r Ksenija Miteva

Fushëbeteja - fusha e mbijetesës (6)

(Si të mbijetoni në fushëbetejë)

Ushtarët bartin rezerva ushqimi në formë të vakteve ditore, ndërsa sfida e çdo ushtrie është që vakti ditor të ketë një volum dhe peshë më të vogël, por të sigurojë sasi të mjaftueshme kalori për të plotësuar nevojat ditore. Në librin „Mountain warfare operations“ (MCWP 3-35.1), faqe 6-5, thuhet se vakti njëditor amerikan MRE (Meal ready for eat) nuk i plotëson kërkesat e parashikuara në kalori, sepse përmban rreth 1250 kalori, kështu që ushtarët, për të plotësuar nevojën e përditshme për kalori, duhet të konsumojnë të paktën tri pako MRE. Për të kompensuar mungesën e kalorive të MRE, Qendra për Kërkime Ushtarake në Natick, Massachusetts, SHBA, ka prodhuar vaktin FSR (First Strike Ration), i cili është i destinuar për konsum në lëvizje gjatë 72 orëve të para të angazhimeve ushtarake, dhe përmban

Ushqimi është prioriteti i fundit i hierarkisë së prioriteteve për mbijetesë, pasi njeriu, në varësi të gjendjes së tij shëndetësore, mund të mbijetojë pa ushqim nga 30 deri në 40 ditë. Sasia e nevojave ditore për kalori është 1600 kalori për gratë dhe 1800 kalori për burrat me ngarkesa fizike minimale, ndërsa me ngarkesa fizike normale (mesatare), kjo sasi arrin në 1900 kalori për gratë dhe 2500 kalori për burrat, ndërsa me ngarkesa fizike të larta dhe aktivitete fizike të rënda, sasia është 1500 kalori për gratë dhe 3000 kalori për burrat. Në kushte të luftës malore dhe realizimin e aktiviteteve fizike të rënda, ushtarët shpenzojnë nga 4000 deri në 6000 kalori në ditë.

2900 kalori, me një qëndrueshmëri prej dy vitesh dhe një temperaturë ruajtjeje prej 270C. Në përgjithësi, ushtarët gjatë angazhimeve në terren,

përveç vakteve të përditshme, bartin një vakt rezervë të vetëm për çdo ditë, për rastin kur mund të qëndrojnë në terren më gjatë se sa ishte planifikuar,

duke bërë që 50% e ngarkesës totale të përbëhet nga ushqimi, uji dhe municioni rezervë.

Është interesante të theksohet se kubet e supës së menjëhershme kanë performuar mirë në praktikë, ku një kub me peshë rreth 10 gram përmban 20 kalori dhe një sasi të vogël kripe dhe mund të përdoret si një pije e nxehtë me kalori për të parandaluar dehidratimin. Në vendet lindore përdoret i ashtuquajtur "doping Abalakov", sipas emrit të alpinistit të famshëm Vitaly Abalakov. Sipas Abalakov, 100 gramë nga kjo pije përmban 2500 kalori të pabesueshme dhe mund të përgatitet në kushte fushore: përmban 200 g, çokollatë gatimi ose çokollatë me 70% kakao, 2 limonë të shtrydhur dhe 200 ml. konjak ose pije të tjera të forta alkoolike. Kjo pije përgatitet si më poshtë: së pari thyhet dhe shkrirhet çokollata, përzierjes së shkrirë i shtohet limoni i shtrydhur dhe konjaku, derisa përzierja të kthehet në një qull gati për konsum ("Mbijetesa, ushqyerja në natyrë", faqe 32). Kalimi në mënyrat alternative të ushqyerjes me produkte nga flora dhe fauna e egër kërkon njohuri për florën dhe faunën e egër në rajonin gjeografik të shpërndarjes, zhvillimin e aftësive për mbledhjen e produkteve ushqimore nga natyra, selektimin, ruajtjen dhe përgatitjen e tyre. Në territorin e Republikës së Maqedonisë së Veriut, periudhat pranverore, verore dhe vjeshtore të hershme ofrojnë mundësi për furnizim më të lehtë me produkte ushqimore nga natyra. Gjatë periudhave të vonshme të vjeshtës dhe dimrit, kjo mundësi është ndjeshëm e reduktuar, ashtu si në lartësitë më të mëdha malore, për shkak të klimës së ashpër malore dimërore. Nënkoloneli Joshe Simjanovski në librin „Mbrojtja e popullit dhe mbrojtja shoqërore“ thekson nevojën për bashkëpunim mes njëjësive ushtarake dhe shoqatave të gjuetarëve, kryesisht për shkak të faktit që shoqatat e gjuetarëve janë përgjegjëse për fondin e gjahut në territorin e tyre të gjuetisë, në lidhje me ushqimin, rritjen dhe numërimin e kafshëve të egra, veçanërisht dhive, derrave të egër dhe drerëve, të cilët mund të shërbejnë për furnizimin e njëjësive ushtarake me ushqim, ndërsa rritja e grupeve të gjysmë të egra të kuajve gjithashtu mund të jetë një burim i shkëlqyer për furnizimin me mish për ushqyerjen e njëjësive në terren.

Flora e egër

Në territorin e R.M.V gjenden rreth 1000 bimë që mund të përdoren si produkte ushqimore alternative bimore në formën e çajrave, zëvendësuesve të kafesë, erëzave, sallatave, zierjeve, zierjeve dhe

përzierjeve për prodhimin e miellit.

• **Çajra** mund të merret nga gjethet e reja të thara, lulet dhe frutat e të gjitha frutave të pyllit dhe bimët e mëposhtme: luleshtrydhet e egra, arnika, bar i shtrirë, trëndafili i bardhë, trumzë, hithra, trëndafili dhe fruta të tjera. Zëvendësuesi i kafesë mund të merret nga çikorja dhe thupra (nga gjethet e degëve të thuprës).

• **Sallatat**: luleradhiqe, roje shtëpie, lëpjetë, mallha e zezë, shkopinjë, pestull etj.

• **Lëngjet dhe zierjet**: trazoni (spinaq i egër), roje shtëpie, fier femër, fier i madh (bujal), mëshhtëknë (gjethe të reja), lëpjetë, mallha e zezë, hithra, sremush, shkopi, pestull.

• **Miell**: shibovka (libertine e bardhë, "Hirushja"), fier i madh (pjesa nëntokësore), pestull (fara), thupër (thekë dhe lëvore).

Si bimë të dëmshme dhe të papëlqyeshme, për shkak të toksicitetit të tyre janë: jadic – lule gjarpëri, helm gjarpëri (Aconitum); rrushi i gjarpërit

(Arum maculatum); lule e çmendur, lule e tërbuar, natë vdekjeprurëse (Atropa Belladonna); kandilka (Aquilegia vulgaris); akulllore (Colchicum Autumnale); buçumish (Conium maculatum); loti i vajzës (Convallaria majalis); maslinë (Daphne Mezereum); datura (Datura Stramonium); qumështor (Euphorbiaceae); bunika, helmi i djallit, raketa e kaltër (Hyoscyamus niger); pijani (Lulum Temulentum); gishti i shqiponjës (Lonicere Caprifolium); leandër, zoku (Nerium Oleander); sy gjelbër (Paris Quadrifolia); sapunçe (Saponaria officinalis); vratika (Tanacetum vulgare).

• **Kërpudhat** helmuese që shpesh hasen në territorin e Republikës së Maqedonisë së Veriut janë kërpudha të gjinisë Amanita (Amanita), veçanërisht veza e gjelbër ose muvomorka, pantera, muvomorka e verdhë dhe e kuqe; nga gjinia Agaricus, kërpudha e verdhë këmbësore; nga gjinia Lepiota janë kërpudha e veshur, kërpudha e kuqe-kafën, kërpudha hel-

muese me unazë; nga gjinia Coprinus (kërpudha të mbeturinave) janë kërpudha e larmishme dhe kërpudha e shkëlqyer; nga gjinia Bukovka, kërpudha helmuese përfshijnë kërpudhën e mjaltit ose kërpudhën fosforike, kërpudhën e sulfurit, dhe kërpudhën ngacmuese; nga gjinia Boletaceae janë kërpudha e gështenjës, kërpudha e hidhur, kërpudha me rretë, kërpudha e ujkut, kërpudha e çmendur ose kërpudha e djallit, dhe nga gjinia Russula përfshihen kërpudhat e egra, të erës dhe të rozë.

•**Fauna e egër**, e cila mund të përdoret si burim alternativ i produkteve ushqimore, ndahet në grupe, sipas specieve shtazore që ekzistojnë në territorin e RMV:

•**Insektet**: larvat e milingonave dhe karkalecave, të cilat përgatiten duke i skuqur në vaj të nxehtë. Në raste ekstreme të urisë, mund të përdoren edhe grerëzat, larvat e termiteve dhe termitet, të cilët përgatiten në të njëjtën

mënyrë si insektet e mëparshme.

•**Molusqet**: kërmijtë (kërmilli i hardhisë) dhe midhjet (midhjet e lumenjve nga lumenjtë e ndotur duhet të shmangen për t'u konsumuar, pasi ato mbledhin mbetjet në ujë).

•**Artropodët**: gaforret e lumenjve.

•**Amfibët**: bretkosa e gjelbër.

•**Zvarranikët**: hardhucat (hardhuca e gjelbër) dhe gjarpërinjtë (gjarpërinjtë helmues shmangen për gjueti. Në rast se kapen, gjarpërinjtë helmues vriten në vend, u pritët koka dhe gropset në tokë).

•**Peshqit**: të gjitha llojet e peshqve (duhet të kihet kujdes veçanërisht me mrenën, e cila gjatë periudhës së mbarështimit ka vezë që përmbajnë disa toksina).

•**Zogjtë dhe vezët e tyre** hahen, dhe këta janë të gjitha llojet e shpendëve që ushqehen me ushqime me origjinë bimore (harabela, xhaza, qyqe, turtull, pëllumb dhe pëllumb i egër, thëllëza,

FAUNË E EGËR		KALORITË	
Emri	Kal/100gr.	Emri	Kal/100gr.
Mështekna - gjethe	72	Hithrat – gjethe	50
Akacie - lule	62	Luleradhiqe – rrënjë	81
Fier femër	43	Luleradhiqe – gjethe	31
Stavel – gjethe	44	Sremush - kokë	27
Lëpjetë - gjethe	44	Sremush - kokë	71
Spec uji - majat	53	Gjemb - fryt	101
Alte e zezë - gjethe	61	Kamomil - lule	37
Tërfili i bardhë - gjethe	61	Dardhë e egër - fruta	84

rosat e egra etj.), e në rast nevojë ekstreme përdoren edhe lloje të tjera shpendësh.

•**Gjitarët**: prioritet janë gjitarët barngrënës (ketri, lepuri, baldosa, derri i egër, dhia e egër, kaprolli, dreri dhe kuajt gjysmë të egër). Menaxhimi i planifikuar i vendgjuetisë nga shoqëritë e gjuetisë, përveç qëllimit ekonomik, ka edhe një qëllim strategjik për ushqimin e njësisve ushtarake në terren në rast lufte totale dhe kjo vlen veçanërisht për gjahun e drerëve dhe drerit, si dhe për mbarështimin e tufave gjysmë të egra të kuajve.

Viktor Krstevski

Pjesëtarët e Armatës së KTD e konfirmuan humanizmin e tyre edhe në vitin 2024

Bilanci i dy aktiviteteve të dhurimit të gjakut në vitin 2024 në Komandën për Trajnim dhe Doktrina në kazermën "Aleksa Demnjevski-Bauman" në Veles janë gjithsej 81 njësi gjaku, që janë 20 njësi më shumë krahasuar me vitin 2023, kur u mbledhën gjithsej 61 njësi gjaku, njoftoi sekretari i Organizatës së Kryqit të Kuq nga Velesi, Orce Nikollov. Në aktivitetin tradicional të dhurimit të gjakut në vjeshtë, i cili u realizua më 4 shtator 2024, u mbledhën 23 njësi gjaku nga dhuruesit vullnetarë të gjakut, ndërsa në aktivitetin e pranverës u mbledhën 58 njësi gjaku rekord. Ky aktivitet i dhurimit të gjakut u organizua më 19 prill 2024, dhe u realizua në kuadër të programit për shënimin e Ditës së KTD – 5 Prill. Po ashtu, Nikollov na informoi se në të dy aktivitetet për dhurimin vullnetar të gjakut morën pjesë oficerë, nënoficerë, ushtarë profesionalë dhe punonjës civilë që janë të angazhuar në kazermën.

"Përgjatë 32 viteve të fundit, punonjësit e Armatës, si personeli ushtarak ashtu edhe ai civil, gjithmonë e konfirmojnë humanizmin e tyre të madh me veprat e dhurimit të gjakut, për të shpëtuar jetën e dikujt në rrezik," theksoi sekretari Orce Nikollov.

Aktivitetet e dhurimit të gjakut në vitin 2024 u realizuan nga Organizata Komunale e Kryqit të Kuq nga Velesi, në bashkëpunim me ekipin mjekësor të Institutit për Mjekësi Transfuzionale nga Shkupi. Në realizimin e tyre ishin të përfshirë gjithashtu vullnetarë – nxënës të shkollave të mesme, anëtarë të Klubit të Rinisë të Kryqit të Kuq Komunal.

Nga OKKK Veles shpjegojnë se pjesëtarët e Armatës janë gjithmonë në krye të listës së njerëzve më humanë në vend dhe gjaku i tyre ka shpëtuar shumë jetë që ka-

në qenë në rrezik. Pjesëtarët e Armatës janë përfshirë në aktivitete urgjente për dhurimin e gjakut për të shpëtuar individë të lënduar nga aksidentet e trafikut dhe aksidente të tjera. Të gjitha njësi gjaku pas çdo aktiviteti dërgohen në Institutin për Mjekësi Transfuzionale në Shkup dhe aty shpërndahen për nevojat e pacientëve që trajtohen në klinikat e Shkupit dhe nëpër spitalet në vend.

Komanda për Trajnim dhe Doktrina në mars 2024 mori një çmim për mbështetje të dhurimit të gjakut nga Organizata e Kryqit të Kuq të Velesit për vitin 2023.

Siç na tha Nikollov nga OKKK Veles, pjesëtarët e Armatës janë ndër dhuruesit më të rregullt të gjakut për shumë vite.

"Jam veçanërisht i kënaqur që akti i dhurimit vullnetar të gjakut, pra hyrja në Shoqatën e Humanëve, u bë për herë të parë në radhët e Armatës. Dua të theksoj se pothuajse askush prej tyre nuk ndalet në një dhurim, por shpesh bëhen dhurues të përsëritur," përfundon Nikollov. Po ashtu, ai shpjegoi se çdo vit në KTD,

e cila është e vendosur në kazermën e Velesit, OKKK, në bashkëpunim me ekipin mjekësor të Institutit për Mjekësi Transfuzionale, realizon dy aktivitete të suksesshme të dhurimit të gjakut, një pranveror dhe një vjeshtor, në të cilat vitet e fundit mesatarisht mblidhen rreth 100 njësi gjaku.

Nikollov theksoi se, përveç aktiviteteve të dhurimit vullnetar të gjakut, pjesëtarët e Armatës nga KTD të kazermës së Velesit, gjatë këtyre viteve, përfshirë edhe vitin 2024, kanë marrë pjesë gjithashtu në aktivitetet e tyre humanitare për mbështetje të kategorive sociale të cënueshme të familjeve dhe nxënësve, për të cilat gjithashtu shprehin falënderime të mëdha për humanizmin e treguar në vepra. Po ashtu, ata kanë bashkëpunuar për shumë vite me mësimdhënësit dhe nxënësit nga Shkolla e Posaçme Filllore "Maca Gjorgjieva-Ovçarova" nga Velesi, e cila tani është një shkollë me qendër burimore. Për këtë shkollë ai thotë se ata janë "miqtë e tyre të vegjël dhe të mëdhenj", të cilët gjithmonë i presin pjesëtarët e Armatës me shumë gëzim dhe buzëqeshje të gjerë gjatë shoqërimit të përbashkët.

Organizata e Kryqit të Kuq nga Velesi, në bashkëpunim me Komandën për Trajnim dhe Doktrina, planifikon që në vitin 2025, si dhe më parë, të realizojë dy aktivitete për dhurimin vullnetar të gjakut, pranveror dhe vjeshtor, përmes të cilave edhe këtë vit do të vazhdojë misionin e gjatë humanitar të pjesëtarëve të Armatës.

Antoanela Dimitrievska

Operacioni „Marita“

Pas pushtimit italian të 28 tetorit 1940, Greqia zmbropsi sulmin dhe kundërsulmin fillestar italian në mars 1941. Fillimi i pushtimit gjerman ishte i njohur si Operacioni Marita, i cili filloi më 6 prill 1941. Pjesa më e madhe e ushtrisë greke ndodhej në kufirin me Shqipërinë. Trupat gjermane sulmuan nga Bullgaria, duke krijuar një front të dytë. Greqia mori përforsime të vogla nga forcat australiane, britanike dhe të Zelandës së Re në pritje të sulmit gjerman. Ushtria greke ishte më e madhe në numër duke u përpjekur të mbrohej kundër trupave italiane dhe gjermane. Si rezultat, vija mbrojtëse e Metaxas nuk mori përforsime të duhura ushtarake dhe u pushtua shpejt nga gjermanët, të cilët më pas sulmuan forcat greke në kufirin shqiptar, duke i detyruar të dorëzoheshin. Forcat australiane, britanike dhe të Zelandës së Re u detyruan të tërhiqen, me qëllimin përfundimtar evakuimin. Për disa ditë, trupat aleate luajtën një rol të rëndësishëm në kufizimin e përparimit gjerman në pozicionin e Termopileve,

Plani për Operacionin Marita u konceptua në dhjetor 1940. Plani parashikonte parandalimin e forcave italiane të përfshira në luftën me Greqinë, domethënë dëbimin e forcave britanike nga Greqia dhe rrezikimin e pozicioneve britanike në Mesdheun lindor.

duke lejuar përgatitjen e anijeve për evakuimin e njësive që mbronin Greqinë. Armata gjermane arriti në kryeqytetin Athinë më 27 prill dhe në bregdetin jugor të Greqisë më 30 prill, duke kapur 7,000 personel austrianë, britanikë dhe të Zelandës së Re dhe duke i dhënë fund betejës me një fitore vendimtare. Pushtimi i Greqisë përfundoi me pushtimin e Kritit një muaj më vonë. Greqia u pushtua nga forcat ushtarake të Bullgarisë, Gjermanisë dhe Italisë.

Sulmi ndaj Greqisë ishte pjesë e një fushate më të gjerë ballkanike në Luftën e Dytë Botërore dhe beteja për Greqinë përfundoi me fitoren e Fuqive të Boshtit edhe në rajonin e pushtuar. Njëkohësisht

me sulmin ndaj Jugosllavisë së atëhershme më 6 prill 1941, forcat gjermane filluan operacionin në Greqi. Rojet kufitare greke bënë rezistencë afatshkurtër, por më vonë u tërhoqën në pozicione të caktuara, në vijën e Metaksës. Ndonëse forcat gjermane ishin më të fuqishme, ditën e parë nuk panë sukses dhe asnjë rezultat, sepse repartet greke mbronin pozicionet e tyre. Në mëngjesin e 7 prillit, me mbështetje të fortë artilerie, tankesh dhe ujore, njësitë gjermane nisën një sulm, por megjithatë dështuan përsëri. Gjatë dy ditëve të para të luftimeve, ushtria greke mbajti pozicionet e saj luftarake në lindje të Strumës, por situata në liqenin e Dojranit u

përkeqësua. Grekët qëndruan deri më 9 prill, por me ardhjen e Divizionit të Dytë të Blinduar Gjerman, i cili kaloi kufirin jugosllavo-grek, rrethoi bllokun e majtë të reparteve greke. Rezistenca filloi të dobësohej, kështu që gjermanët pushtuan Selanikun, ndërsa njësitë greke të prera në lindje të Selanikut u dorëzuan. Në ditët në vijim, njësitë gjermane sulmuan njësitë greko-britanike në pjesën perëndimore greke nga Maqedonia. Trupat gjermane 18 dhe 40 synonin të pengonin tërheqjen e reparteve greke nga Shqipëria dhe të pengonin krijimin e një linje të mbrojtjeje ndërmjet Olimpos - Smolikas - kufirit greko-shqiptar. Më parë, njësitë e Korpunit të 10-të gjerman pushtuan Lerinin dhe kështu përmbushën detyrën - të pengonin njësitë të organizonin mbrojtjen greke të Olimpikut. Armatat Greke Maqedonisë Perëndimore dhe Epirit filluan sulmin ndaj Shqipërisë më 7 prill, por për shkak të thellësisë së depërimit gjerman në Sektorin e Dytë, ato u tërhoqën nga pozicioni fillestar. Më 13 prill sulmoi Armata e 9-të italiane dhe më 14 prill Armata e 11-të italiane sulmoi nga pozicionet e saj në Shqipëri. Në të njëjtën kohë, forcat ushtarake gjermane mposhtën rezistencën e reparteve greko-britanike drejt Olimpikut dhe vazhduan të depërtojnë drejt Thesalisë. Njësitë gjermano-italiane depërtuan dhe shtypën rezistencën e reparteve greke deri më 21 prill dhe forcat ajrore gjermane bombarduan portet e Konsko dhe detin Egje dhe avionët luftarakë sulmuan autokolonat greko-britanike. Pas 19 prillit, njësitë gjermane shpërthyen në Thesali dhe pushtuan qytetin e Larisës dhe një pjesë e tyre kaluan në Janinë. Duke kuptuar situatën, britanikët filluan të evakujnë njësitë e tyre nga Greqia. Kjo theu moralin e oficerëve dhe ushtarëve grekë, por, megjithatë, ata vendosën të vazhdonin rezistencën. Anglezët u tërhoqën më 20 prill drejt Termopolit, ndërsa repartet gjer-

mane depërtuan pas tyre dhe morën qytetet Volos, Farsalus, Lami dhe arritën në Janinë të Epirit. Pasi pati një ndryshim në postë komanduese, më 21 prill filluan negociatat me gjermanët në ushtrinë epirote. Më 23 prill unënskrua kapitullimi i ushtrisë greke. Në të njëjtën ditë, Mbreti George

II dhe qeveria u larguan nga Athina dhe fluturuan për në Krit. Oficerët dhe ushtarët që nuk donin të njihnin kapitullimin u organizuan në njësi më të vogla lokale dhe mbrojtjen tërheqjen e ushtrisë britanike. Më 28 prill, gjermanët hynë në Athinë dhe kapën 8000 ushtarë britanikë me të gjitha armët dhe pajisjet e tyre. Të nesërmen në duart e gjermanëve ra edhe Peloponezi. Njësitë greke vazhduan të rezistonin, duke lejuar që britanikët të tërhiqeshin nga Greqia. Nga 62,000 ushtarë britanikë në Krit, 53,000 u evakuuan. Gjermanët pushtuan me radhë të gjithë ishujt e detit Egje dhe italianët e detit Jon. Njësitë e dobëta greke, pa mbështetjen e britanikëve, pa mbështetje ajrore dhe pa armatim të mjaftueshëm, nuk ishin në gjendje të ndalonin përparimin gjerman. Sipas disa burimeve britanike, britanikët humbën 11840 ushtarë në luftën greke, gjermanët rreth 5100 dhe italianët shumë më tepër.

m-r Zoran Vasileski

Një e ardhme e vjedhur: Ndikimi i korrupsionit tek fëmijët në Afrikë

Fëmijët në Afrikë janë viktime të efekteve diskriminuese të korrupsionit, pasi ata varen drejtpërdrejt nga shërbimet publike, si dhe nga kapaciteti i zvogëluar i shtetit për t'u kundërvënë praktikave korrupsioniste. Një shembull për këtë është kur kërkohet të paguajnë ryshfet ose taksa joformale për të marrë shërbime, ose indirekt përmes shërbimeve të humbura, pasi burimet e qeverisë janë shkatërruar për shkak të korrupsionit të madh dhe rrjedhave të paligjshme financiare.

Të gjitha format e korrupsionit zvogëlojnë disponueshmërinë e burimeve për familjet dhe shërbimet publike për të përdorur shërbime themelore për fëmijët. Prandaj, lufta kundër korrupsionit është një hap i rëndësishëm për rritjen e fondeve të disponueshme për familjet, dhe qeveritë

Korrupsioni, pra abuzimi i pushtetit të besuar për përfitime private, është i pranishëm në të gjitha poret e jetës shoqërore afrikane.

Korrupsioni është një nga pengesat më të mëdha dhe ndikon drejtpërdrejt në zhvillimin e Afrikës dhe realizimin e të drejtave të fëmijëve.

duhet të investojnë në fëmijë. Reduktimi i korrupsionit është i domosdoshëm për përmirësimin e zhvillimit të fëmijëve në Afrikë, dhe gjithashtu përbën një detyrim që rrjedh nga të drejtat e njeriut, siç theksohet në Kartën Afrikane të të drejtave dhe mirëqenies së fëmijës dhe në konventën e OKB-së për të drejtat e fëmijës.

Fakti është se nuk ka shumë literaturë në dispozicion se si praktikatat korruptive ndikojnë tek fëmijët në Afrikë. Deri

kohët e fundit, pikëpamjet e fëmijëve për ndikimin e korrupsionit në jetën e tyre kanë munguar në diskursin mbi korrupsionin në Afrikë. Ndikimi i korrupsionit tek fëmijët në Afrikë mbulon disa nga sjelljet korruptive të ofruesve të shërbimeve në sektorët e shëndetësisë dhe arsimit që prekin drejtpërdrejt fëmijët dhe familjet e tyre, duke përfshirë mungesën e mësuesve/punonjësve shëndetësorë dhe praktikën e tarifimit të tarifave informale për shërbimet e

supozuara falas. Kjo shihet si një arsye për ofrimin e më pak shërbimeve për fëmijët dhe bën që punonjësit e sektorit publik të jenë më pak produktivë dhe të ofrojnë shërbime me cilësi të dobët. Studimi, i cili është i pari i këtij lloji, u konceptua në përgjigje të shpalljes së vitit 2018 si Viti Afrikan i Anti-Korrupsionit me temën "Të fitojmë luftën kundër korrupsionit: Një rrugë e qëndrueshme drejt transformimit të Afrikës". Raporti u prezantua më 19 mars 2019 në selinë e Bashkimit Afrikan, në Addis Abeba. Studimi u krye nga një grup agjencish të fokusuar tek fëmijët që punojnë ngushtë me Bashkimin Afrikan, duke përfshirë „Plan International“, „UNICEF“, „Save the Children International“, „World Vision International“, „African Child Policy Forum“ (ACPF), „ChildFund International“ dhe „SOS Children's Village International“ në partneritet me Bordin Këshillimor të Bashkimit Afrikan për korrupsionin dhe komitetin afrikan të ekspertëve për të drejtat dhe mirëqenien e fëmijëve. Në raportin e Studimit, Kryetari i Bordit Këshillimor të Bashkimit Afrikan për Korrupsionin, zr. Begoto Miarom, thekson se fëmijët mbajnë një barrë joproporcionale të efekteve diskriminuese të korrupsionit për shkak të mbështetjes së tyre në shërbimet publike dhe kapacitetit të zvogëluar për të sfiduar praktikën korruptive. Duke i bërë jehonë ndjenjave të ngjashme, zr. Stephen Omolo, udhëheqësi rajonal i World Vision East Africa, vuri në dukje se miliona fëmijë dhe të rinj në Afrikë po privohen nga e drejta e tyre për arsimim, kujdes shëndetësor dhe një të ardhme të denjë për shkak të korrupsionit. Studimi zbuloi se, mesatarisht, afërsisht 24 për qind e mësuesve nuk ishin në shkollë gjatë vizitave të paparalajmëruara, ndërsa 18

për qind ishin në shkollë, por nuk jepnin mësim gjatë orëve të planifikuara. Shkallët e mungesës në sektorin shëndetësor janë më akute tek punonjësit shëndetësorë me kualifikime të larta, veçanërisht tek mjekët. Shkallët e mungesës variojnë nga 14 për qind në Tanzani deri në 46 për qind në Ugandë. Gjithashtu, vlen të theksohet se, ndryshe nga rastet me shkollat, shumica e mungesave nga institucionet shëndetësore nuk janë të autorizuara siç duhet nga personeli përgjegjës për institucionin. Dëshmitë konfirmojnë se institucionet shëndetësore drejtohen kryesisht nga punonjës shëndetësorë të "nivelit të ulët" me mbikëqyrje të kufizuar ose pa mbikëqyrje. Gjithashtu, po shqyrtohen përpjekjet e konsumatorëve të shërbimeve publike (pra pacientëve dhe studentëve) për të pasur qasje në kujdesin e privilegjuar përmes pagesës së ryshfetit. Një pjesë e madhe e afrikanëve paguajnë ryshfet për të pasur qasje në shërbime sociale "falas" ose për të përshpejtuar qasjen në shërbime. Në sektorin e arsimit, ryshfeti është një mënyrë e zakonshme për të siguruar nota më të larta. Ryshfeti rrit pasigurinë në qasjen në shërbime bazë për fëmijët dhe zvogëlon cilësinë e shërbimeve të ofruara. Raporti gjithashtu thekson ndikimin e rrjedhave financiare të paligjshme dhe korrupsionit të madh tek fëmijët. Si burim kryesor i financave të disponueshme për çdo vend, buxhetet e qeverisë ofrojnë hapësirën më të madhe për investime tek fëmijët, nëse ato menaxhohen siç duhet. Korrupsioni i madh zakonisht rezulton në humbjen e shumave të mëdha parash, burime që ndryshe mund të investoheshin në infrastrukturë më të mirë, sisteme dhe shërbime për fëmijët. „Investimi tek fëmijët tanë është thelbësor për zhvillimin social dhe ekonomik të

Afrikës“, thotë Hon, ndërsa Goitseone Nanikie Nkwe, president i Komitetit Afrikan të ekspertëve për të drejtat dhe mirëqenien e fëmijës, thotë: „Fëmijët na thonë se korrupsioni i pengon ata të marrin shërbimet që u duhen. Duhet ta dëgjojmë paralajmërimin e tyre dhe të ndërmarrim veprime për të mbyllur korrupsionin një herë e përgjithmonë, në mënyrë që brezat e ardhshëm të mund ta arrijnë potencialin e tyre të plotë“.

Samuel Norga, drejtor i Zyrës për lidhje të planit për Bashkimin Ndërkombëtar Afrikan, ka vërejtur se të gjitha format e korrupsionit zvogëlojnë disponueshmërinë e burimeve për familjet dhe shërbimet publike për të shpenzuar për shërbimet kyçe për fëmijët. Lufta kundër korrupsionit është një hap i rëndësishëm për rritjen e fondeve të disponueshme për familjet dhe për këtë arsye qeveritë duhet të investojnë tek fëmijët.

Doris Mpumu, drejtoreshë dhe përfaqëse e BA për Zyrën Ndërkombëtare të Lidhjeve të BA dhe Pan-Afrikën, „Save the Children“, gjithashtu ka vërejtur se korrupsioni i merr miliona fëmijëve të drejtat e tyre themelore të njeriut, të drejtën për arsim, për shëndet dhe për një të ardhme dinjitoze. „Reduktimi i korrupsionit është i domosdoshëm për përmirësimin e rezultateve të zhvillimit për fëmijët në Afrikë dhe gjithashtu është një detyrim për të drejtat e njeriut“, thotë ajo. Raporti u bën thirrje vendeve anëtare të BA, të mbështetur nga Bashkimi Afrikan, Kombet e Bashkuara, partnerët e zhvillimit dhe shoqëria civile, të ndërmarrin veprime të mëposhtme:

1. Jepini prioritet trajtimit të korrupsionit në sektorët kyç për fëmijët.
2. Për të rritur transparencën buxhetore.
3. Të përdoren mekanizmat për të drejtat e fëmijës për të raportuar mbi veprimet e ndërmarrja për t'i dhënë fund korrupsionit.
4. Për të edukuar fëmijët për korrupsionin, si dhe për t'i ndihmuar ata të parandalojnë këtë fenomen.
5. Të ndajmë dhe forcojmë praktikën e mira në luftën kundër korrupsionit.
6. Për të rritur bazën e provave se si korrupsioni ndikon tek fëmijët.
7. Ratifikimi dhe zbatimi i plotë i Konventës së Bashkimit Afrikan të vitit 2003 për parandalimin dhe luftimin e korrupsionit. Tema e BA për vitin 2018 ofron një mundësi unike për të theksuar ndikimin negativ të korrupsionit tek fëmijët dhe për t'u kujtuar shteteve anëtare detyrimet e tyre – për të parandaluar praktikën korruptive që pengojnë realizimin e të drejtave të fëmijëve. Raporti përmban disa praktika dhe shembuj të mirë që Shtetet Anëtare mund t'i përshtatin dhe përsërisin.

m-r Biljana Popovska
(për më shumë shiko në: <https://au.int/en/articles/stolen-futures-impact-corruption-children-africa>)

Brigada SEEBRIG dhuroi pajisje për Shtëpinë e të moshuarve në Kumanovë

Përfaqësuesit e Brigadës së Evropës Juglindore - SEEBRIG, e cila është e vendosur në kazermën "Boro Menkov" në Kumanovë, i dhuruan Shtëpisë së Pleqve "Zafir Sajto" një defibrilator. Dhurimi është shenjë e respektit të ndërsjellë dhe mirëkuptimit të ndërsjellë ndërmjet përfaqësuesve të Komandës dhe nikoqirëve të tyre - Kumanovarëve. Një atmosferë e ngrohtë dhe miqësore ishte Atmosfera në Shtëpinë e të moshuarve, e cila kujdeset për 170 përdorues, ishte e ngrohtë dhe miqësore në atë ditë të ftohtë janari. Përfaqësuesit e Brigadës dhe stafit pinë çaj dhe folën për Shtëpinë, si funksionon, çfarë ka nevojë dhe çfarë kujdesi ofron.

"Mund të mos jemi në gjendje të bëjmë gjithçka për të gjithë, por mund të bëjmë diçka për dikë. Kjo është arsyeja pse ne jemi sot këtu si përfaqësues të SEEBRIG për të dhuruar për të rriturit që qëndrojnë në këtë Shtëpi. Dhurimi mund të jetë i vogël, por siç tha edhe vetë Nënë Tereza, nëse nuk mund të bësh një gjë të madhe, bëje një gjë të vogël, por me shumë dashuri. Dhe pikërisht kjo është arsyeja pse përfaqësuesit e SEEBRIG nga gjashtë vende janë këtu. Urojmë sinqerisht që kjo pajisje të mos ketë nevojë të përdoret kurrë, por nëse vërtet është e nevojshme do ta keni në dispozicion", tha komandanti i Brigadës, gjeneral brigade Bilbil Bitri. Institucioni publik komunal, Shtëpia e të Moshuarve "Zafir Sajto", është i vetmi

institucion i këtij lloji në Kumanovë. Shtëpia e të moshuarve ndodhet pranë parkut të vjetër të qytetit dhe ofron shërbime përkujdesjeje, kujdes gjatë gjithë kohës dhe mbështetje për përdoruesit. Ata çdo ditë dalin nga Shtëpia për të përshëndetur qytetarët që janë të vendosur në objekt dhe ofrojnë kujdes dhe vëmendje 24 orë nga stafi profesional: kujdestarë, personel mjekësor dhe profesionistë. Shtëpia e të moshuarve ka kaluar kohë më parë kufijtë e një institucioni vendor dhe rajonal dhe tashmë funksionon praktikisht si një institucion i tipit kombëtar, sepse kujdeset për të moshuar nga i gjithë vendi.

"Ne do të përpiqemi në bazë të kërkesave dhe nevojave të komunës dhe në bazë të mundësive që kemi të gjejmë veten me të gjitha institucionet, që ato të ofrojnë shërbime më të mira, siç bëjnë drejtori dhe stafi këtu, të cilët punojnë në këtë institucion dhe bëjnë maksimumin dhe bëjnë përpjekjet, 24 orë, 7 ditë në javë, për t'ua lehtësuar jetën përdoruesve të këtij institucioni që nga mosha e tretë", tha Bitri. Synimi i Shtëpisë është që të moshuarit të kenë vazhdimisht një shumëllojshmëri aktivitetesh, sipas nevojave dhe aftësive të tyre.

"Në fakt, ne po marrim një pajisje të vlefshme, një defibrilator, i cili, të them të drejtën, nuk ishte menduar të blihej fare dhe, siç tha gjenerali, shpresoj të mos e përdorim shumë. Edhe pse donacioni është i vogël, është shumë i vlefshëm. Në

fakt, vlera nuk është aq e rëndësishme sa fakti që defibrilatori mund të shpëtojë jetën e një njeriu. Shpresoj se bashkëpunimi ynë i mirë do të vazhdojë. Tashmë e kemi diskutuar atë temë me gjeneralin dhe shpresoj se në vitin 2025 Shtëpia do të zhvillohet dhe do të përmirësohet cilësia e shërbimeve", tha drejtori i Shtëpisë, Dejan Stojanovski.

Me këtë vepër humanitare, Komanda SEEBRIG tregoi edhe një herë se është e gatshme të ndihmojë institucionet në komunitetin lokal, aty ku është më e nevojshme, brenda mundësive të saj. Shtëpia "Zafir Sajto", thonë autoritetet, përpiqet të sigurojë kushte adekuate për përdoruesit e saj, në mënyrë që ata të kalojnë ditët e tyre në kujdes, dhe të dashurit e tyre të jenë të sigurt se do të kenë kujdes për një pleqëri dinjitoze dhe një jetë të plotë në moshën e tretë.

Publiku kumanovar tashmë është i njohur me mbështetjen e pjesëtarëve të Komandës, të cilët në disa raste kanë dhuruar për spitalin, kur ka pasur më shumë nevojë, në kohë pandemie, pastaj për nxënësit e shkollave fillore dhe për komunën. Po ashtu, kumanovarët dhe pjesëtarët e SEEBRIG realizuan disa aksione të përbashkëta për pyllëzim. Kumanova do të mbetet nikoqire e Brigadës deri në vitin 2026.

Aleksandra Maksimovska

U vunë në dukje patronazhet e kazermave në Petrovec dhe Prilep

Në kazermën “Hero i Kombit Strasho Pinxhur” në Petrovec dhe “Heroi i Kombit Mirçe Acev” në Prilep, u vendosën lule të freskëta me rastin e patronatit dhe 82-vjetorit të vdekjes së heronjve të kombit Strasho Pinxhur dhe Mirçe Acev.

Në kazermën në Petrovec lule të freskëta vendosën delegacione nga: Komanda për Operacione, Komanda e Brigadës I të Këmbëtorisë, Komanda e WING-it të Aviacionit, përfaqësues të Komunës së Kavadarit dhe Muzeut të qytetit të Kavadarit. Përfaqësuesi nga Muzeu i qytetit të Kavadarit mbajti një leksion historik, kushtuar jetës dhe veprës së Strasho Pinxhurit, duke u kujtuar të pranishmëve shpirtin e tij trim dhe liridashës.

Në kazermën e Prilepit lule të freskëta vendosën delegacione nga Komanda e Brigadës I të Këmbëtorisë, Batalioni i Artilerisë, Komuna e Prilepit, Komuna e Manastirit, Bashkimi i Luftëtarëve nga Prilepi, nipi i Mirçe Acev, si dhe nxënësit e shkollës së mesme “Mirçe Acev”.

Në prani të të pranishmëve në kazermën e Prilepit, për jetën dhe veprën e heroit kombëtar Mirçe Acev, pati fjalim nga komandanti i batalionit të artilerisë, nën-

kolonel Sllavço Kuzmanoski, i cili theksoi se shënimi i patronatit forcon traditat me historinë e pasur maqedonase dhe për këtë arsye, anëtarët e Armatës janë të detyruar të respektojnë veprat dhe jetën e sakrifikuar të të gjithë luftëtarëve për një shtet të lirë dhe të pavarur.

Programin e pasuan nxënësit e Shkollës së Mesme “Mirçe Acev” në Prilep me recitime dhe numra muzikorë.

Vizita e Atasheut të Mbrojtjes të Mbretërisë së Bashkuar në Brigadën e Parë të Këmbëtorisë

Atasheu i Mbrojtjes i Mbretërisë së Bashkuar në Republikën e Maqedonisë së Veriut, nënkoloneli Edward John Green, vizitoi Komandën e Brigadës së Parë të Këmbëtorisë (1.bpk). Atasheu i mbrojtjes u prit nga komandanti i 1.bpk-së, gjeneral brigade Dejan Çiplakovski dhe zëvendëskomandanti i 1.bpk-së, kolonel Stevan Naumoski.

Në kuadër të vizitës, gjenerali Çiplakovski e njohu atasheun me planet stërvitore në Brigadë, me përgatitjen për stërvitjet e ardhshme në të cilat marrin pjesë njësitë nga Brigada, procesin e modernizimit të njësitit, objektivat e arritura të NATO-s për kapacitete, si dhe u theksua nevoja për vazhdimin e bashkëpunimit të suksesshëm me Forcat e Armatosura të Britanisë së Madhe në periudhën e ardhshme.

Në fund të takimit, gjenerali Çiplakovski falënderoi për bashkëpunimin e mirë me atasheun e mbrojtjes, që posaçërisht është

shprehur në trajnimet dhe kurset për pjesëtarët e Brigadës së Parë të Këmbëtorisë.

Njësitë e Armatës, stërvitje

në kushte dimërore

Automjetet i blinduar „Pit-Bull VX“

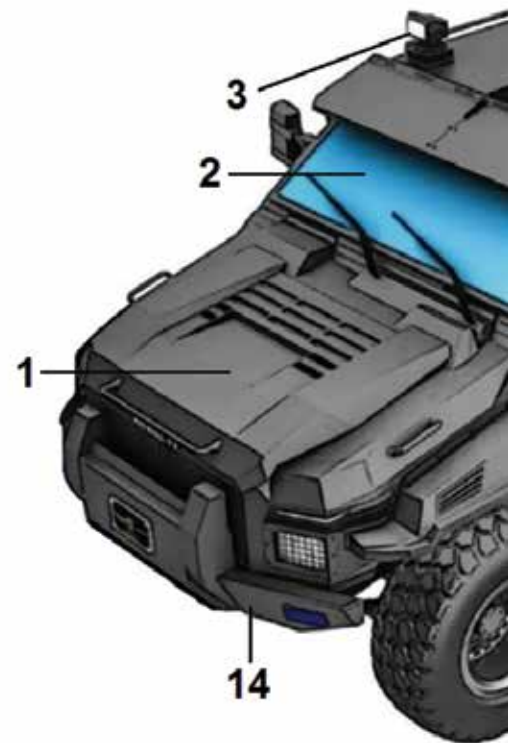
Automjeti „Pit-Bull VX“ bën pjesë në grupin e mjeteve të blinduara me lëvizje me rrota 4x4, dhe para së gjithash është i destinuar për transport të sigurt dhe të shpejtë dhe mbështetje të shërbimeve të sigurisë. Gjatë projektimit të tij ishte planifikuar që kjo veturë të shërbente për pajisjen e policisë, njësitë të sigurisë për rendin dhe qetësinë publike dhe ndërhyrjet e shpejta, njësitë antiterroriste dhe shërbime të tjera të sigurisë. Automjeti ka konstrukcion klasik, dhe baza e tij bazohet në karrocën e kamionit „Ford F-550“ me rrota 4x4. Një trup i blinduar prej çeliku të blinduar të ngurtësuar vendoset në karrocë, i cili siguron një nivel mbrojtjeje A9/B6 dhe nëse klienti ka nevojë duke modifikuar shasinë, mbrojtja mund të rritet në nivelin A11/B7. Armatura e automjetit dhe xhamat balistikë me shumë shtresa sigurojnë mbrojtje kundër armëve me kalibër 7.62x39mm, 5.56x45mm dhe 7.62x51mm dhe mbrojtja e çatisë së këndit mbron nga granatat e dorës DM51 dhe fragmente të tjera, ndërsa armatura e dyshemesë siguron mbrojtje kundër minave. Rezervuarët e karburantit, bateritë, motori, tubat

e shkarkimit nga motori janë gjithashtu të mbrojtur me forca të blinduara, si dhe amortizimi gjithashtu forcohet. Hapësira e kabinës së mjetit është monovolume, në të cilën para vendosen sedilje mbrojtëse kundër minave për shoferin dhe pasagjerin, ndërsa pjesa e mbetur është hapësira e transportit në të cilën mund të akomodohen në mënyrë komode 8 persona në dy sedilje të palosshme dhe dy stola të vendosur anash. Përndryshe, nëse stolat për ulje janë ngritur, do të aksesohet një hapësirë e vogël magazinimi për vendosjen e pajisjeve të ndryshme. Zona e kabinës

është e pajisur me dy dyer në secilën anë dhe një derë të madhe me hapje anësore (në të majtë) në fund të mjetit. Secila prej dyerve, përveç xhamit të blinduar, ka edhe një vend për pushkë për veprim nga brenda, si dhe dy vende për pushkë janë instaluar në anët e ndarjes së transportit në secilën anë. Në çatinë e automjetit ka tre hapje me mbulesa, njëra prej të cilave është e vendosur në qendër, dhe dy janë të vendosura në pjesën e pasme të çatisë. Hapja e vendosur në qendër ka një mbulesë që mund të ketë vend për pushkë të integruar, domethënë kur hapet kapaku mund të shërbejë edhe si mburojë. Por si opsion shtesë (në hapjen qendrore) ofrohet edhe vendosja e një frëngjije të hapur beteje. Përpara automjetit, një paracolp masiv i bërë nga çeliku i blinduar vendoset direkt në kornizë, për të rritur fuqinë e goditjes gjatë depërtimit. Për sa i përket pajisjeve, në automjet janë instaluar një sistem komunikimi, drita blu-kuqe në të gjitha anët e automjetit, drita ndezëse të kontrolluara nga brenda, pajisje të ndihmës së parë, një mjet zjarrfikës, një sistem kondicionimi dhe ngrohje, një sistem ventilatori për nxjerrjen e tymit dhe të tjera. Ndërsa altoparantët, dritat rrotulluese dhe sirenat mund të vendosen si opsione, mund të vendoset një çikrik me kablo tërheqëse, mund të vendoset një shirit tërheqës, hekura mbrojtëse të dritareve, montime të brendshme armësh, një kamerë me ngjyra të montuar nga jashtë dhe kamera vëzhgimi termike me një monitor të montuar brenda dhe sistem regjistrimi, bateri shtesë ose gjenerator të energjisë elektrike. Në ndarjen e transportit, në vend të stolave mund të instalohen sedilje të palosshme dhe pajisje të tjera.

Automjeti është i pajisur me goma pa tuba „Michelin XZL335/80R20“ dhe fut „run flat“ në fellna, të cilat lejojnë automjetin të lëvizë deri në 48 km/h, kur goma është e shpuar. Automjeti fuqizohet nga një motor turbo dizel „TBD 6.7L V8“ me fuqi 300 kf, me kambio automatike me 6 shpejtësi. Falë përvojave të marra nga modeli fillestar i prodhimit serik „Pit-Bull VX“, janë zhvilluar gjenerata e re „Pit-Bull VX“ dhe versioni i tij pickup „Pit-Bull VXT“, të cilët kanë një shasi më të madhe, një motor më të fortë, armaturë më të mirë dhe përmirësime të tjera. Përdorues të mjetit „Pit-Bull VX“ janë një sërë shërbimesh sigurie, policore dhe ushtarake në botë.

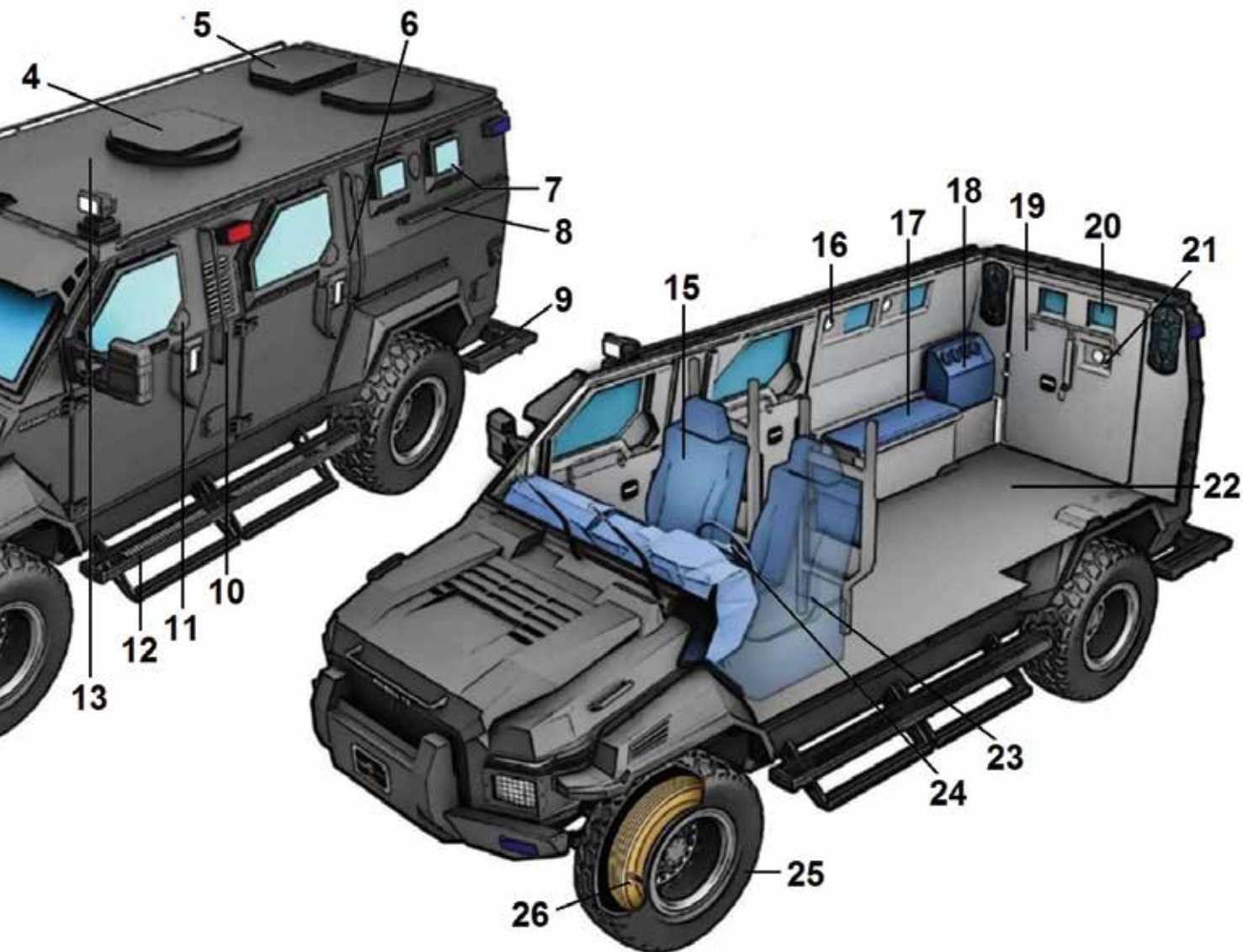

Shpjegimi i imazhit të prerjes tërthore

Prerje tërthore e „Pit-Bull VX“

1. Motorri turbo-dizel „TBD 6.7L V8“ me fuqi 300 kf.
2. Xhami i blinduar me trashësi 4 cm.
3. Dritë mashtruese.
4. Hapje e çatisë me kapak që ka magazinë arme.
5. Hapje me kapak
6. Armatura e frëngjisë mbulon armaturën e shasisë, kështu që nuk ka boshllëk balistik.
7. Xhami i blinduar.
8. Doreza mbajtëse.
9. Pragu për specialët në këmbë.
10. Doreza mbajtëse.
11. Magazinë e armëve në derë.
12. Shkallët e hyrjes dhe një prag ku të qëndrojnë specialët.
13. Armatura e shasisë është pak e lakuar, për të hedhur granata dhe shishe me benzinë për të dalë.

Ivica Dameski

14. Një paracolp masiv, i bërë prej çeliku, i cili ngjitet drejtpërdrejt në kornizë për të rritur fuqinë e goditjes gjatë depërtimit.
15. Vend për pasagjerin.
16. Magazinë për armë.
17. Stol.
18. Kondicioner automatik.
19. Një derë e madhe me gjerësi 1.09 m, e projektuar për hyrje/dalje të shpejtë.
20. Xham i blinduar.
21. Magazinë për armë.
22. Pjesa e transportit.
23. Vend për shoferin.
24. Për lehtësinë e përdorimit, kontrollat e drejtimit janë ruajtur nga Ford F-550
25. Gomat „Michelin XZL335/80R20“
26. Vendosje „Run flat“

Karakteristikat taktike-teknike të „Pit-Bull VX“

Ekupazhi	2+8
Gjatësia	6.07 m
Lartësia	2.54 m
Gjerësia	2.49 m
Hapësira e rrotave	3.58 m
Klarenca	31 sm
Pesha	7.530 kg
Pesha maksimale	8.845 kg
Pogoni	300 kf TBD 6.7L V8 turbo diesel me transmision automatik me 6 shpejtësi
Shpejtësia e lëvizjes	100 km/h
Autonomia e lëvizjes	350 km

Avioni luftarak „TAI Kaan“

Industria turke e hapësirës ajrore (Turkish Aerospace Industries – TAI) është pjesëmarrësi kryesor në prodhimin e luftëtarit të gjeneratës së pestë. Deri më sot, vetëm tre vende e kanë vënë me sukses një avion të tillë: Shtetet e Bashkuara, Kina dhe Rusia. Nëse Turqia ia del mbanë, ata do t'i bashkohen një klubi elitare liderësh të aviacionit. Turqia ishte pjesë e programit të avionëve „Lockheed Martin F-35 Lightning II“ dhe firmat turke prodhuan pjesë për këtë avion. Në vitin 2019 SHBA ka pezulluar pjesëmarrjen e Turqisë për blerjen e sistemeve ruse të mbrojtjes ajrore „S-400“. Plani për të zëvendësuar një platformë të njohur „F-16 Fighting Falcon“ në Forcat Ajrore Turke fillon projekti „TAI Kaan“. Avioni njihet edhe me emrin „TF Turkish Fighter“, dhe njihet më parë si „TF-X“. Është një aeroplan luftarak kombëtar i gjeneratës së pestë, multifunksionale, për arritjen e epërsisë ajrore dhe supremacisë së hapësirës ajrore, për sulm tokësor dhe zbulim, me teknologji stealth dhe për përdorim në të gjitha kushtet e motit. Avioni është projektuar dhe zhvilluar nga Industria Turke e Hapësirës Ajrore TAI dhe kontraktori më i madh i mbrojtjes në kontinentin evropian, britanikja "BAE Systems" (në këtë rast një nënkontraktor).

Në periudhën e kaluar, Turqia ka importuar avionë luftarakë nga Bashkimi Sovjetik, Rusia dhe Shtetet e Bashkuara. Për shkak të kësaj varësie nga vendet e tjera dhe kushteve që lidhen me blerjen e teknologjisë së armëve, Turqia po punon për zhvillimin e mëtejshëm të luftarit të saj stealth. Kjo është një sfidë e madhe për një vend që nuk ka histori të zhvillimit të aviacionit

Është planifikuar përdorimi kombëtar i avionit, si dhe shitja e tij në vende të treta. Gjatë vitit 2021, Forcat Ajrore Turke bënë prezantimin e parë zyrtar të programit TF-X për publikun. Në një prezantim për shtyp, Forcat Ajrore Turke njoftuan kërkesat minimale të aftësisë së TF-X, veçoritë që lidhen me avionin luftarak të gjeneratës së pestë: aerodinamikë dhe shtytje e përmirësuar, shpejtësi, rreze e optimizuar luftarake, sensorë të avancuar dhe të brendshëm multispektralë, vëzhgueshmëri e ulët, shkrirje dhe autonomi e sensorëve, aftësi të përmirësuar të lidhjes së të dhënave për luftën e aktivizuar në rrjet, si dhe armë me precizion të lartë. Më 15 dhjetor 2010, Komiteti ekzekutiv i industrisë së mbrojtjes së Turqisë vendosi të projektojë, zhvillojë dhe prodhojë një gjuajtës kombëtar të

epërsisë ajrore të gjeneratës së ardhshme për të zëvendësuar flotën turke të „General Dynamics F-16 Fighting Falcon“. Në vitin 2011 Nënsekretariati Turk për industrinë e mbrojtjes, i njohur gjithashtu si Agjencia e industrisë së mbrojtjes (agjencia e prokurimit për Forcat e Armatosura Turke), nënshkroi një marrëveshje me Industrinë Turke të Hapësirës Ajrore për zhvillimin konceptual të aftësive bazë të hyrjes dhe zhvillimit të avionit luftarak, me një studim shumë të rëndësishëm të kostos së gjuajtësit, duke hetuar se cilat sisteme mekanike dhe elektronike do të përdoren dhe përfshihen, me një këndvështrim më të gjerë të mundësive dhe sfidave në aviacionin ushtarak. Financimi u dha për një periudhë 2-vjeçare të projektimit konceptual, e cila u krye nga Industria Turke e Hapësirës

Ajrore. Faza e projektimit konceptual duhej të përfundonte në fund të vitit 2013 dhe raporti iu dorëzua Kryeministrit për miratim të buxhetit dhe kornizës për fazën e zhvillimit. Projekti u përshkrua si "jashtëzakonisht ambicioz". Një përfitim kryesor i programit amerikan „Lockheed Martin F-35“ është se ai

përfshin 17 vende aleate që ndajnë barrën e zhvillimit të këtij avioni, i cili si aeroplan i gjeneratës së pestë shkakton kosto të mëdha për ndërtimin dhe mirëmbajtjen (një nga pengesat kryesore për „Lockheed Martin F-22“ superior ishte se Forcat Ajrore të SHBA refuzuan të ndajnë kostot me vendet aleate). Para se të vendosej për variantin dhe dizajnin e këtij avioni, ishin duke u zhvilluar plane dhe propozime për një partneritet me kompaninë suedeze „Saab“. Takime intensive u zhvilluan gjatë vitit 2013, pas udhëzimeve të Kryeministrit të Turqisë, me nënshkrimin e një marrëveshjeje fillestare për asistencën e projektimit teknologjik. Ky plan u braktis me njoftimin se programi „TF-X“ do të ishte një platformë vendase plotësisht e pavarur. Kompania ruse e mbrojtjes „Rostec“ ishte gjithashtu në lojë, me një gatishmëri të shprehur për t'u bashkuar me programin T„F-X“ për të ofruar teknologji për motorin. Në vitin 2015, Industria Turke e Hapësirës Ajrore njoftoi tre konfigurime të mundshme që i nënshtroheshin analizës dhe vendimmarrjes së mëtejshme: një konfigurim FX-1 me dy motorë i ngjashëm me „Lockheed Martin F-22“, konfigurimi FX-5 me një motor siç është „General Dynamics F-16“ dhe konfigurimi i tretë FX-6 me një motor dhe me manovrim të lartë të ngjashëm me "Saab JAS 39 Gripen". Udhëheqja dhe politika e lartë turke kanë vendosur të vazhdojnë me variantin TF-X, një luftëtar me dy motorë. Nënsekretariati për Industrinë e Mbrojtjes publikoi raportin e tij të performancës, i cili zbuloi se vendimi përfundimtar ishte të vazhdohej me konfigurimin e motorit binjak "FX-1". Hapi tjetër gjatë të njëjtit vit ishte paraqitja e një kërkesë zyrtare

për informacion për kompanitë turke që kishin aftësinë "të kryenin aktivitete origjinale për projektimin, zhvillimin dhe prodhimin e avionit të parë luftarak turk për t'iu përgjigjur Forcave të Armatosura Turke". Kjo kërkesë për avion të gjeneratës së ardhshme sinjalizoi fillimin zyrtar të programit nga Nënsekretariati Turk për industrinë e mbrojtjes. Kontrata për projektimin dhe zhvillimin e aeroplanit luftarak u nënshkrua midis Ministrisë së mbrojtjes kombëtare të Turqisë dhe industrisë Turke të hapësirës ajrore më 5 gusht 2016, me një akordim fillestar prej 1.18 miliardë dollarësh, për të marrë teknologjitë dhe infrastrukturën e nevojshme për projektimin, testimin dhe certifikimin e avionit. Në të njëjtën periudhë u publikua edhe kërkesa për oferta për motorin e avionit dhe këtu u përfshinë kompanitë „General Electric,“ „Eurojet“ dhe „Snecma“. Në kuadër të kësaj kërkesë, kushti ishte që infrastruktura motorike të zhvillohet në Turqi me prodhim vendas. Një marrëveshje bashkëpunimi midis TAI dhe „BAE Systems“ filloi pasi Nënsekretariati Turk për industrinë e mbrojtjes njoftoi se kishte zgjedhur kompaninë britanike „BAE Systems“ për të ndihmuar në projektimin e avionëve të epërsisë ajrore të gjeneratës së ardhshme të vendit. Kompania „Rolls-Royce“ ka ofruar transferimin e teknologjisë së motorit dhe zhvillimin e përbashkët të derivateve për programin „TF-X“. Vlera e kontratës ishte rreth 100 milionë paund dhe kompania „BAE Systems“ duhej të jepte asistencë inxhinierike në zhvillimin e avionit. Prototipi i parë i avionit luftarak turk „TAI TF Kaan“ bëri fluturimin e dytë provë më 6 maj 2024. Sipas Sekretarit turk të industrisë së mbrojtjes, fluturimi testues shkoi mirë. Ai tha: „Avioni ynë luftarak kombëtar, i cili bëri me sukses fluturimin e tij të parë më 21 shkurt, u ngrit nga pista në orën 08:46 të mëngjesit të sotëm, qëndroi në ajër për 14 minuta dhe arriti një lartësi prej 10,000 këmbësh“. Vazhdojnë punimet me teknologjitë vendore dhe kombëtare me hapa të sigurt drejt prodhimit masiv. Avioni është i pajisur me avionikë të avancuar, duke përfshirë një sistem „fly-by-wire“, një radar elektronik aktiv dhe një grup lufte elektronike. Avioni mund të mbajë një sërë armësh, duke përfshirë raketa ajër-ajër, ajër-tokë dhe bomba të drejtuara. Në këtë drejtim, fluturimi i parë dhe i dytë testues ishin piketa kryesore përpara operacionalizimit të plotë të TAI TF Kaan, në mënyrë që flota e vjetër turke e F-16 Fighting Falcons të tërhiqej nga përdorimi i mëtejshëm dhe të zëvendësohej.

Dragan Pavlovski

„Humvee 2-CT”, platforma mobile e mirëmbajtjes

Automjeti „Humvee 2-CT Shop Equipment Contact Maintenance” („Humvee 2-CT SECM”) ofron një kapacitet të lartë ngjitjeje dhe është i pajisur me goma 37 x 12,5R-16,5”. Automjeti ofron shërbime të lëvizshme të mirëmbajtjes dhe riparimit për pajisjet luftarake, taktike dhe mbështetëse tokësore, pajisje aviacioni dhe njësi manovrimi dhe njësi mbështetëse. Automjeti lehtëson mirëmbajtjen e vijës së përparme duke mundësuar riparime të pajisjeve dhe komponentëve në vend, duke siguruar gatishmëri të shpejtë të sistemeve kryesore luftarake për rishpërndarje. Aftësia e automjetit për të kthyer shpejt në veprim sistemet kryesore luftarake përmirëson gatishmërinë operacionale dhe përforcon gatishmërinë e forcës. Automjeti „Humvee 2-CT SECM” bëri debutimin e tij në Takimin dhe Ekspozitën Vjetore të Shoqatës së Armatës së Shteteve të Bashkuara në tetor 2023.

„Humvee 2-CT Shop Equipment Contact Maintenance3” („Humvee 2-CT SECM”) është platformë mobile e gjeneratës së ardhshme të mirëmbajtjes e zhvilluar nga „AM General”, një prodhues automjetesh të lehta taktike nga Shtetet e Bashkuara.

Dizajni dhe karakteristikat e automjetit „Humvee 2-CT SECM”

Automjeti Humvee 2-CT SECM peshon 5488 kg në të gjitha konfigurimet për SHBA dhe 6123 kg në të gjitha konfigurimet për versionet ndërkombëtare. Emërtimi i saj ushtarak amerikan është HMMWV NG-SECM. Ky mjet ofron ndenjese për dy ushtarë dhe është projektuar me kënde afrimi agresive, nisjeje dhe depërtimi në rampë. Automjeti ofron kapacitet të lartë ngjitjeje dhe është i pajisur me goma 37 x 12.5R-16.5. Ai përmban depërtim të integruar të ujit dhe, kur pajiset me kompletin e duhur, rrit aftësinë e tij. Karakteristikat kryesore përfshijnë energjinë që mund të eksportohet nga sistemi

i energjisë i automjetit, një kablo lidhëse e NATO-s, një inverter i integruar dhe pajisje dhe vegla komerciale.

Performanca dhe ngasja

Automjeti „Humvee 2-CT SECM” është e pajisur me një motor V8, 6.5 L turbo diesel që jep 190 hp (142 kW) në 3,400 rpm dhe 380 lb-ft çift rrotullues në 1,700 rpm. Ka një kapacitet karburanti prej 95 litrash. Ai përmban një transmetim automatik me katër shpejtësi dhe një kuti transferimi me dy shpejtësi. Kutia e transferimit ka një raport të lartë ingranazhesh 1:1 dhe një raport të ulët marshi prej 2,72:1. Automjeti është i pajisur edhe me diferenciale hip-oidale para dhe mbrapa me raport 3.08:1.

Automjeti ka gjithashtu një sistem të dyfishtë të tensionit me konfigurime 14V dhe 28V. Në SHBA, „Humvee 2-CT SECM” ka një ngarkesë prej 2315 kg për automjetin bazë, 2267 kg me „A-Kit” dhe 1515 kg me „A”- dhe „B-Kit” të instaluar. Versioni ndërkombëtar i automjetit bazë „Humvee 2-CT SECM” ka një ngarkesë prej 3140 kg, 2821 kg me A-Kit dhe 2068 kg me „A” dhe „B-Kit” të instaluar.

Pajisjet e instaluar

Streha e automjeteve përfshin pajisje për shërbimin e baterive, llampa për prerje, ndërrim azoti, shërbim për ftohjen dhe

mbushjen, si dhe shpues, gishta, mjete pneumatikë, çelësa goditës prej 24 V dhe lidhës, çekiçë, shpues dhe çekiçë me gishta.

Veç kësaj, automjeti përfshin gjithashtu tërheqëse mekanike, një jastëk ajri për ngritje, pincë, kaçavida, çelësa, çekiç, pajisje montimi prej bronzi, komplete rubineti dhe pajisje uljeje.

Detajet e prodhimit të automjeteve „Humvee 2-CT SECM”

Kompania „AM General”, në partneritet me „Rock Island Arsenal”, një shkritore e Armatës Amerikane, siguron cilësi dhe

qëndrueshmëri në procesin e prodhimit të automjetit „Humvee 2-CT SECM”. Kjo arrihet duke aplikuar sistemin e tij të menaxhimit të cilësisë në të gjithë ndërmarrjen, duke mbuluar furnizuesit e pjesëve të prodhimit, prodhimin e shasisë dhe strehimoreve dhe testimin e integruar të automjeteve.

Prodhimi i „Humvee 2-CT SECM” filloi në vitin 2023 dhe automjetet do të përdoren nga Armata Amerikane dhe vendet e tjera partnere të SHBA.

Idriz Idrizoski

„Messerschmitt Me 264“

Gjatë luftës, bombarduesit gjermanë kryen pamëshirshëm operacione bombardimi kundër qyteteve të Britanisë së Madhe. Veprimi i tyre në territorin e BRSS-së së atëhershme ishte pa kufizim, për sa i përket zgjedhjes së objektivave specifike me rëndësi strategjike ose taktike. Por thelbi i fuqisë aleate, i cili qëndronte në industrinë e udhëhequr nga fabrikat e vendosura në Shtetet e Bashkuara, mbeti i paprekur. Kjo, në fakt, lejoi që një sasi e madhe e pajisjeve luftarake, materialeve, armëve, automjeteve, tankeve dhe avionëve të prodhohej pa ndonjë rrezik të një goditjeje armike në kapacitetin e prodhimit dhe infrastrukturën. Ekspertët dhe politikanët ushtarakë gjermanë ishin të vetëdijshëm për potencialin e Shteteve të Bashkuara edhe para fillimit të Luftës së Dytë Botërore. Ata filluan të përgatisnin iniciativa që, nga ana tjetër, kërkonin të gjenin mënyra për të goditur potencialin industrial të Shteteve të Bashkuara. Disa nga ato nisma përfshinin infiltrimin e spiunëve dhe pjesëtarëve të forcave speciale gjermane, me qëllim

Fuqia industriale e mbrojtjes aleate gjatë Luftës së Dytë Botërore ishte aq e fuqishme sa prodhimi i teknologjisë ushtarake tejkaloi aftësitë e fuqive të Boshtit deri në 20 herë. Logjikisht, kjo statistikë ishte më së shumti për shkak të ekonomisë dhe potencialit të punës së SHBA-së, e cila ndodhej në kontinentin e Amerikës së Veriut, larg rrezikut të shkaktuar nga lufta.

sabotimin dhe krijimin e pengesave dhe dëmtimeve në funksionimin normal të shtetasit amerikan. Qëllimi ishte të ndikonte në moral, por edhe të dëmtonte dhe pengonte në çdo mënyrë fuqinë punëtore amerikane. Ndërsa kishte raste të identifikimit të operacioneve nga spiunët gjermanë në Shtetet e Bashkuara, të infiltruar nga U-anije gjermane që lundruan të pazbuluara përtej Oqeanit Atlantik, udhëheqja politike dhe ushtarake gjermane hartoi gjithashtu një plan për të zhvilluar një avion që mund të kryente operacione

bombardimi kundër objektivave të vendosura në Shtetet e Bashkuara. Si një nga projektet konceptuale për një avion të tillë ishte avioni „Messerschmitt Me 264“

Dizajni

Megjithëse projektimi i një bombarduesi të aftë për të operuar kundër objektivave të vendosura në Shtetet e Bashkuara kishte filluar para fillimit të Luftës së Dytë Botërore, ai nuk u konsiderua urgjent, pasi situata politike në atë kohë nuk tregonte se Shtetet e Bashkuara do të

angazhoheshin në ndonjë ndërhyrje ushtarake në Evropë. Por katër ditë pas ngjarjeve në Pearl Harbor, kur Japonia shkaktoi dëme masive në flotën amerikane të Paqësorit me një sulm të shpejtë dhe vendimtar detar-ajror, Gjermania i shpalli luftë SHBA-së. Kjo nënkuptonte gjithashtu intensifikimin e nevojës për një bombardues gjerman të aftë për të goditur objektivat e vendosura në Shtetet e Bashkuara. Kështu, në pranverën e vitit 1942, Ministria gjermane e Ajrit filloi programin për të ashtuquajturin "America-bomber". Programi kërkonte një bombardues me karakteristika teknike të përbërë nga gjashtë motorë, një kapacitet të madh ngarkese bombë dhe, logjikisht, një gamë e madhe operacionale. U ndërmorën disa iniciativa me avionët "Junkers Ju-390", "Focke Wulf Ta-400", "Heinkel He-277", ndër të cilat ishte "Messerschmitt Me-264" me krahë të gjerë. Domethënë, nevoja për gjashtë motorë ishte për shkak të paaftësisë së inxhinierëve gjermanë të motorëve të aeroplanit për të zhvilluar një motor mjaftueshëm të fuqishëm, pra një motor të aftë për të zhvilluar fuqi më të madhe se 1500 kuaj fuqi, sepse vetëm atëherë koncepti i një bombarduesi të aftë për aktivitet operacional kundër objektivave të vendosura në Shtetet e Bashkuara do të mund të fuqizohej nga katër motorë, jo nga gjashtë. Megjithëse

pati disa përparime për të zhvilluar një motor të tillë, rezultati ishte zakonisht një motor që nuk ishte i qëndrueshëm dhe i besueshëm në funksionimin e tij, por ishte i mjaftueshëm për të menduar dhe testuar në mënyrë konceptuale. Domethënë, koncepti i "America-bomber", pra koncepti i "Me-264" ishte inovativ. Koncepti kërkonte një avion me katër ose gjashtë motorë, të krijuar nga një strukturë tërësisht metalike. Kabina

ishte e vendosur në pjesën e përparme të gypit, domethënë ajo zinte plotësisht hundën e avionit në një konstrukcion pleksiglas që strehonte ekipazhin e pilotit. Ky dizajn i ngjante kabinës së bombarduesit të famshëm amerikan "B-29". Avioni ishte projektuar gjithashtu me krahë shumë të gjerë dhe buza e përparme inovative e krahut të pjerrët. Nuk ishte e zakonshme në atë kohë, veçanërisht që një avion i madh bombardues të ishte i

Karakteristikat kryesore të „Messerschmitt Me 264”	
Ekupazhi	8
Gjatësia	20,89 metra
Hapësira e krahëve	43 metra
Lartësia	4.2 metra
Motori	Katër motorë "yje" "BMW-801G" me 14 cilindra, të ftohur me ajër, të aftë për të zhvilluar 1700 kuaj fuqi secili
Shpejtësia maksimale	546 kilometra në orë
Gama operacionale e fluturimit	15000 kilometra
Armatimi	Katër mitralozë të kalibrit 13 mm MG-131 dhe dy topa të kalibrit 20 mm MG-151. Aftësia për të mbajtur 3000 kilogramë bomba gjatë kryerjes së aktiviteteve operacionale në distanca deri në 14400 kilometra dhe 6000 kilogramë bomba gjatë kryerjes së veprimtarive operacionale në distanca deri në 8600 kilometra.

një konstruksioni të tillë. Bishti i avionit karakterizohej nga dy stabilizues vertikal, ndërsa rrotat ishin me diametër të madh në mënyrë që të siguronin forcë, rehati

dhe qëndrueshmëri për konstruksionin shumë të madh të avionit. Konfigurimi i armatimit u parashikua në formën e frëngjive të automatizuara që strehonin

mitralozë dhe mitralozë të montuar në mënyrë konvencionale në anët e gypit. Koncepti i avionit nënkuptonte që avioni do të fuqizohej nga katër motorë "Junkers Jumo 211" me 12 cilindra secili. Por shpejt erdhi në përfundimin se këta motorë nuk ishin të përshtatshëm për ndërtimin e projektimit. Ata ishin me fuqi të pamjaftueshme dhe të pamjaftueshme, kështu që motorët u zëvendësuan me katër motorë "BMW 801G", të aftë për të zhvilluar 1250 kuaj fuqi secili. Avioni ishte projektuar me shumë pak pllakë të blinduar shtesë për të mbrojtur ekupazhin nga zjarri i armikut, në mënyrë që të zvogëlonte peshën dhe të krijonte vend për tanke shtesë të karburantit që ishin të nevojshëm për të fituar gamën e kërkuar operacionale të Shteteve të Bashkuara. Dizajnerët gjermanë gjithashtu menduan shumë më gjatë sesa duhej. Gjegjësisht, ata projektuan edhe shtretër të integruar në trupin e avionit që i lejuan anëtarët e ekupazhit të pushonin pas përpjekjes së madhe të shkaktuar nga fluturimi i gjatë. Gjithashtu, avioni kishte një kuzhinë të vogël që bënte të mundur përgatitjen e ushqimeve të nxehta për ekupazhin. Edhe pse u konceptua dhe u projektua fillimisht për nevojat e konceptit "America-bomber", "Me-264" u projektua gjithashtu për nevojat e Marinës Gjermane. Ai u konceptua si një zëvendësues i shkëlqyer për "Focke Wulf 200 Condor" të vjetëruar, i cili do të ketë rolin e një skauti me rreze të gjatë për nevojat e Marinës Gjermane. Si ide dhe koncept, avioni ishte përpara kohës së tij. Por me paraqitjen e prototipit, u konstatua se përdorimi praktik i avionit ishte i pamjaftueshëm dhe problematik për disa arsye. Krahët e avionit iu nënshtruan një ngarkese të madhe që jepte rezultate të dobëta gjatë ngjitjes së avionit në lartësinë e kërkuar për aftësi normale operacionale, duke ulur në mënyrë drastike manovrimin dhe shpejtësinë e lartë gjatë ngritjes dhe uljes, kur avioni nuk kishte të instaluar armatim ose pllaka të blinduara shtesë për të mbrojtur ekupazhin nga zjarri i armikut. Dizajni inovativ i skajit kryesor të krahëve funksionoi shumë mirë, por dizajni joadekuat i motorit për të përmbushur nevojat e strukturës së madhe të avionit ishte një nga problemet kryesore. Përparimi i shpejtë i aleatëve në fushën e betejës në Evropë dhe fushatat intensive të bombardimeve kundër industrisë gjermane të mbrojtjes shkaktuan fundin e konceptit. Të katër prototipet u shkatërruan gjatë testimit të fabrikës nga bombarduesit aleatë. Koncepti dhe dizajni i avionit ishte përpara kohës së tij, që do të thotë se u përdor si shembull për zhvillimin e bombarduesve nga Aleatët në vitet 1950.

"Tomahawk"

Një simbol historik që ende nuk e ka humbur rëndësinë e tij

Mjeti "tomahawk" e ka origjinën në kulturat vendase amerikane të Amerikës së Veriut. Në fillim shërbente si mjet për gjuetinë, copëtimin apo përpunimin e materialeve të ndryshme. Të krijuara me koka guri, "tomahawkët" e hershëm ishin thelbësorë për mbijetesën, duke mishëruar shkathtësinë dhe mjeshtërinë e popujve indigjenë. Historia e "tomahawk"-ut ndërthur historinë kulturore, mjeshtërinë shpikëse dhe kuptimin simbolik. Nëpërmjet origjinës, evolucionit, strukturës dhe përdorimeve të ndryshme, ne dëshmojmë elasticitetin, inovacionin dhe frymën adaptive të qytetërimit njerëzor. "Tomahawk" ishte një mjet i gjithanshëm i përdorur nga fiset indigjene amerikane dhe kishte një dizajn të thjeshtë por efektiv, i përbërë nga një kokë guri e lidhur mirë në një dorezë druri me rripa lëkure të papërpunuar. Ky mjet i gjithanshëm gjeti aplikim në shumë aktivitete, duke përfshirë gjuetinë, mjeshtërinë dhe luftimin e ngushtë.

"Tomahawk" mund të thuhet se përfaqëson një simbol historik me një trashëgimi të pasur dhe një ndikim të rëndësishëm në zhvillimin e një numri të madh mjetesesh dhe armësh me kalimin e kohës.

Ndërsa njerëzit evoluan, sëpatat u vërtetuan se ishin mjete të shkëlqyera dhe armë të fuqishme. Kur erdhi epoka e hekurit, ishte e natyrshme që njerëzit të bënin sëpata me koka metalike dhe doreza të forta prej druri. Këto ishin mjete të shkëlqyera bujqësore, prerëse druri dhe armë. Si armë ato përdoreshin nga shumë luftëtarë, sepse një shpatë e mirë mund të kushtonte shumë. Nga ana tjetër, sëpata ishte një mjet që ata e përdornin çdo ditë në fermat e tyre. Ata mund të mprehin sëpatën e tyre, ta fusin në brez dhe të jenë gati për të luftuar. Në fakt,

sëpata e vogël ishte e njohur si armë në shumë pjesë të Evropës pikërisht për këtë arsye. Megjithëse forma e tomahawks moderne mund të gjurmohet në veglat e epokës së gurit, ishin ondijanët vendas ata që i bënë ata të famshëm dhe i dhanë rrënjët fjalës tomahawk, që do të thotë sëpatë në disa gjuhë fisnore të Amerikës. Para mbërritjes së evropianëve në Amerikën e Veriut, indianët vendas Algonquin i quajtën armët më të gjithanshme prerëse dhe goditëse "tomahawks". Kur eksploruesit dhe kolonët evropianë mbërritën në Amerikë, ata takuan tomahawk-un dhe njohën përdorimin e tij të gjithanshëm. Të frymëzuar nga dizajni i saj, ata përshtatën sëpatat e tyre për t'iu përshtatur nevojave të tyre, duke zëvendësuar kokat prej guri me ato metalike. Arti i farkëtarit ishte i panjohur për indianët, kështu që ata tregtonin pelice dhe mallra të tjera të vlefshme për sëpata me "fytyrat e zbehta". Në të njëjtën kohë, farkëtarët nga Evropa prodhonin shembuj gjithnjë e më të sofistikuar të "tomahawks".

Në atë kohë kishte edhe "tomahawk" të veçantë, të quajtur diplomatikë. Ato ishin të dekoruara shumë dhe kishin gdhendje artistike në te. Të tillë "tomahawks" iu paraqitën udhëheqësve indianë si dhurata për qëllime paqësore. Tomahawk u bë një simbol i tregtisë, diplomacisë dhe konfliktit gjatë epokës koloniale, duke lënë një shenjë të pashlyeshme në historinë e zgjidhjes së hershme evropiane të Amerikës.

Indianët në një periudhë shumë të shkurtër kohore arritën ta kthenin "tomahawk" në një armë vërtetë të frikshme, e cila u përdor në mënyrë efektive në luftime të afërta ose për hedhje që nuk ishte aq e zakonshme. "Tomahawks" u përdorën nga indianët që ishin në Armatën amerikane, dhe ishte një armë e ngushtë luftarake e ushtarëve të Armatës Amerikane që morën pjesë në Luftën e Pavarësisë dhe në Luftën Civile nga 1861 deri në 1865. Më vonë, "tomahawks" luftarakë mund të gjendeshin edhe në margjinat e Luftës së Parë Botërore. Pas Luftës së Parë Botërore, tomahawkët u harruan për një kohë të gjatë, duke zbuluar se ato ishin të vjetruara dhe u kthyen në armë të padobishme dhe nuk përdorëshin nga Armata.

"Tomahawk" mbeti në harresë derisa Peter Lagana, i cili ishte një pasardhës i vërtetë i indianëve Mojave, e bindi botën të kundërtën. Një ish-marins që mori pjesë në Luftën e Dytë Botërore mësoi bazat e luftimit trup më trup pas përfundimit të luftës. Në të njëjtën kohë, përveçse luftonte pa armë, mësonte dhe punonte me tomahawk. Informacioni për një trajnim të tillë të pazakontë arriti tek epurorët e tij dhe në dimrin e vitit 1965, ai u thirr në Pentagon për të demonstruar potencialin e kësaj arme. Megjithë demonstrimin e suksesshëm, lufta me tomahawk nuk u përfshi në programin zyrtar të trajnimit të ushtrisë

amerikane. Megjithatë, Peter Lagana e realizoi idenë e tij për një "tomahawk" të ushtrisë disa muaj më vonë, kur bëri "tomahawk"-un e tij, i cili u dallua për një formë të veçantë, e cila rriti ndjeshëm aftësitë e asaj arme. Teju i "tomahawk" në pjesën e pasme kishte një formë të mprehtë dhe mund të depërtonte në forca të blinduara të lehta ose një helm të Kevlar. Për shkak të peshës dhe aftësisë së madhe depërtuese, "tomahawk" mund të shkaktonte dëme serioze, edhe nëse goditja ishte nga bërryli, pa investuar në peshën e plotë të goditjes. Ai ishte i përshtatshëm për t'u përdorur në shtigje të ngushta dhe në shkurre të trasha, ku ushtarët thjesht nuk kishin hapësirën e nevojshme për një lëkundje të fortë. Ishte interesante që pesë nga shtatë skajet e pjesës së mprehtë të "tomahawk" të Laganës ishin mprehur, në mënyrë që një goditje e dhënë nga arma përgjatë çdo trajektoreje të shkaktonte dëmtim të armikut.

Sidoqoftë, gjëja më e habitshme në lidhje me tomahawk-un e Lagana-s ishte bilanci i tij, i cili lejonte pothuajse çdo person të hidhte me sukses një tomahawk, edhe pa trajnime speciale dhe trajnime të shumta. Tomahawk-u i tij u tregua aq i suksesshëm sa kërkesa e tejkaloi ofertën me qindra herë. Për këtë arsye, në vitin 1966 ai themeloi kompaninë e tij, "American Tomahawk Company", e cila më 16 prill të të njëjtit vit prodhoi modelin e parë të prodhimit të "tomahawk". Pas kësaj, Lagana ofroi një tomahawk të dizajnit të tij për marinsat. Më 3 tetor 1966, në bazën ushtarake në Quantico (Virginia), ai kreu demonstrimin më realist të aftësive luftarake të "tomahawk" të përmirësuar ndonjëherë në Armatën e Shteteve të Bashkuara. Pas përfundimit të testeve, të 18 përfaqësuesit e Korpusit të Marinës nga komisioni blenë tomahawks për vete. Megjithatë, përgjigja nga komanda e Korpusit të Marinës Amerikane në lidhje me adoptimin e "tomahawk" ishte negative. Megjithatë, falë përpjekjeve të oficerëve" që ishin pjesë e komisionit, ushtarët u lejuan të blinin në mënyrë të pavarur tomahawk si iniciativë private dhe t'i mbanin ato si armë. Nga më shumë se katër mijë tomahawk të prodhuara nga Kompania Amerikane Tomahawk, deri në mbylljen e saj në 1970, luftëtarët e Korpusit të Marinës që morën pjesë në Luftën e Vietnamit morën 3820 copë. Për shkak të këtij fakti, pseudonimi "tomahawk vietnamez" iu dha edhe "tomahawk" të Laganës. Në Vietnam, në periudhën nga viti 1966 deri në vitin 1975, këta "tomahawks" arritën të fitojnë famë si një armë e domosdoshme për ushtarët. Fatkeqësisht, pas Luftës së Vietnamit, "tomahawk" u harrua përsëri. Atyre iu kujtua sërish gjatë Operacionit Stuhia e Shkretëtirës, kur ushtarët amerikanë kishin vështirësi të hynin në dhoma të ndryshme dhe duhej t'i thyenin dyert

duke përdorur mjete të improvizuara apo edhe t'i hidhnin në erë. Rilindja e vërtetë e "tomahawk" filloi pas vitit 2000. Këtë herë është marrë seriozisht, duke e konsideruar fillimisht si një element të pajisjeve luftarake. Kompania "American Tomahawk" ka nisur sërish punën, pasi më parë ka marrë mbështetjen e tashmë të plakurit Peter Lagana. Fillon prodhimi masiv i "tomahawk vietnamez" - VTAC. Popullariteti i këtij "tomahawk" luftarak përsëri tejkaloi të gjitha pritjet. Në të njëjtën kohë, u bënë ndryshime të rëndësishme në hartimin e "tomahawk" modern, domethënë u prodhua në dy versione. E para i referohej një "tomahawk" me një dorezë të bërë nga materiale polimer. Një dorezë e tillë zvogëlon ndjeshëm peshën e sëpatës, dhe vetë sëpata është prodhuar nga çeliku i veglave. "Tomahawk" i dytë ishte me një dizajn të fortë, ku sëpata dhe doreza ishin bërë

nga një copë metali. Versioni i parë i "tomahawk" luftarak ishte më i lëvizshëm, pasi lejonte zëvendësimin e lehtë dhe të shpejtë të një tehu me një tjetër, për shembull, me një formë të modifikuar të tehut, dhe ishte gjithashtu ideal për luftime nga afër, për shkak të peshës së tij të lehtë. Versioni i dytë i tomahawk luftarak siguroi forcë të lartë strukturore, dhe i tillë ishte më i përshtatshëm për punë të rënda, për shembull, duke thyer barrikadat ose hapjen e dyerve. Duke filluar nga viti 2003, "tomahawks" u përfshinë në të ashtuquajturin grup mjetesh hyrëse modulare (komplet mjetesh të penetrimit modular), i cili përfshihej në grupin e pajisjeve të çdo njësie të forcave speciale të Armatës Amerikane. Përveç kësaj, "tomahawks" u përfshinë në pajisjet e disa divizioneve të këmbësorisë amerikane dhe në regjimentin e 75-të të "Rangers". Çfarë zbuloi në fakt ushtria për tomahawk-

un? Së pari, ata vlerësojnë shkathtësinë e tij. Tomahawk është i përshtatshëm për një gamë të gjerë detyrash pune dhe ndonjëherë edhe tejkalon bajonetën/thikën standarde, veçanërisht në situatat kur është e pamundur ose e padëshirueshme të gjuash një pistoletë ose pushkë në asnjë rrethanë.

Historia e tomahawk është e ndërthurur me historitë e popujve vendas, eksploruesit evropianë, kolonët dhe luftëtarët. Nga origjina e tij modeste si një mjet amerikan vendas deri te rëndësia e tij e qëndrueshme në luftë, tomahawk ka lënë pa dyshim një gjurmë të pashlyeshme në histori. Ai gjithashtu ka një kuptim simbolik, pasi është kthyer në një objekt ceremonial dhe një simbol i fuqishëm kulturor, që përfaqëson nderin, trashëgiminë dhe identitetin. Tomahawk ka luajtur një rol kyç në konflikte të ndryshme gjatë historisë. Fiset vendase amerikane, ushtritë evropiane dhe më vonë ushtarët amerikanë përdorën tomahawk-un si armë dhe si simbol autoriteti. I njohur për efektivitetin e tij në luftime të ngushta, tomahawk u bë sinonim i guximit dhe aftësisë taktike në fushën e betejës. Sot "tomahawk" nuk është një armë e përshtatshme për çdo ushtar, por si mjet alternativ, nuk do të ketë konkurrentë për një kohë të gjatë. Dikush mund të supozojë se "tomahawk" në kohë lufte është një arkaizëm, por mjafton të kujtojmë se thikat dhe plumbat, harqet dhe kokat bërthamore ekzistojnë ende në ushtritë moderne të botës. Prandaj, epoka e "tomahawk" nuk ka mbaruar ende dhe aftësitë e tij janë ende në një nivel të lartë, edhe me standardet e sotme.

Aleksandar Stojčevski

**Përdorimi i radios
"RF-7800V-HH" në njësitë
taktike**

Në kushtet dinamike dhe sfiduese të operacioneve luftarake, komunikimi i besueshëm dhe i shpejtë e dallon suksesin nga dështimi. Radioja RF-7800V-HH, e krijuar për njësitë taktike, ndryshon lojën me inovacionin dhe përshtatshmërinë e saj.

Kjo pajisje është më shumë se thjesht një mjet komunikimi - është shtylla kurrizore e koordinimit, sigurisë dhe efektivitetit në terren. Me një gamë frekuencash nga 30 MHz deri në 108 MHz dhe mbështetje për enkriptimin AES-256, "RF-7800V-HH" siguron transmetim të vazhdueshëm informacioni, edhe në kushtet e luftës elektronike. Teknologjia e saj e kërcimit të frekuencës parandalon përgjimin e sinjalit, ndërsa transmetimi i të dhënave deri në 192 Kbps hap mundësi të reja për komunikim taktik.

RF-7800V-HH është veçanërisht i favorshëm për operacionet në terren, falë ndërtimit të tij kompakt dhe të qëndrueshëm. Me një peshë prej vetëm 1,15 kg dhe një autonomi deri në 14 orë, pajisja është projektuar në mënyrë që të mund të transportohet lehtësisht dhe të funksionojë në kushte ekstreme. Rezistenca e tij ndaj ujit dhe pluhurit (IP67) dhe përputhshmëria me standardet ushtarake MIL-STD-810G konfirmojnë më tej liderшипin e saj në treg.

Ajo që e bën RF-7800V-HH një element kyç për njësitë taktike është përputhshmëria e tij me sistemet e tjera të komunikimit. Kjo mundëson integrimin me nivele të shumta rrjetesh – nga këmbësoria deri tek mbështetja ajrore. Në të njëjtën kohë, përshtatshmëria e tij e shpejtë ndaj ndryshimit të situatave luftarake mundëson reagim në kohë dhe vendime të sakta.

Rëndësia e komunikimit me radio

Radiot si RF-7800V-HH janë thelbësore për reagimin e shpejtë ndaj situatave emergjente, koordinimin e saktë të operacioneve komplekse dhe mbrojtjen e personelit. Pa to, rreziku i humbjes së koordinimit dhe sigurisë rritet ndjeshëm. Komuniteti shkencor dhe profesionistët ushtarakë kanë arsye të pranojnë RF-7800V-HH si një hap të rëndësishëm drejt përmirësimit të aftësive taktike. Ndërsa operacionet moderne ushtarake bëhen gjithnjë e më komplekse, nevoja për pajisje si RF-7800V-HH do të vazhdojë të rritet.

Karakteristikat taktike-teknike të pajisjes radio "RF-7800V-HH Tabela nr.1 mbulon karakteristikat kryesore taktike-teknike të pajisjes "RF-7800V-HH", të cilat përcaktojnë përdorshmërinë dhe funksionalitetin e saj në kushte të ndryshme, veçanërisht gjatë operacioneve ushtarake.

Risitë që përcaktojnë radion RF-7800V-HH

Risitë që përcaktojnë radion RF-7800V-HH:

1. Komunikim i sigurt dhe i shpejtë.

Me kërcimin e frekuencës (Frequency Hopping) dhe enkriptimin AES-256, "RF-7800V-HH" garanton mbrojtje kundër luftës elektronike dhe përgjimit të sinjalit. Në operacionet luftarake, kjo është thelbësore për ruajtjen e avantazheve taktike dhe mbrojtjen e informacionit të ndjeshëm.

2. Multifunksionaliteti.

Pajisja mbështet transmetimin e të dhënave deri në 192 Kbps, gjë që mundëson ndarjen e vendndodhjeve gjeografike, hartave taktike dhe inteligjencës në kohë reale. Kjo aftësi rrit ndjeshëm ndërgjegjësimin për situatën në terren.

3. Qëndrueshmëri.

Radioja është prodhuar sipas standardeve më të larta ushtarake (MIL-STD-810G) dhe me mbrojtje IP67. Pajisja është rezistente ndaj lagështirës, pluhurit dhe goditjeve fizike. Temperatura e funksionimit nga -40°C deri në +55°C mundëson funksionimin në kushte ekstreme klimatike.

4. Lehtë për t'u përdorur.

Me një peshë prej vetëm 1.15 kg dhe një autonomi baterie prej 14 orësh, "RF-7800V-HH" është shumë e lehtë për t'u transportuar

dhe për të punuar në terren. Kjo e bën atë të përsosur për misione dinamike dhe afatgjata.

5. Përputhshmëria. RF-7800V-HH integrohet me një sërë sistemesh komunikimi, duke mundësuar koordinimin midis degëve të shumta të Armatës dhe rrjeteve mbështetëse të komunikimit civil.

Kuptimi i "RF-7800V-HH" për njësitë taktike

Kjo pajisje nuk është vetëm një mjet komunikimi - është një faktor kyç në suksesin e misioneve. Me përdorimin e tij, njësitë taktike mund të reagojnë shpejt ndaj ndryshimit të kushteve në fushën e betejës, të rrisin sigurinë e personelit përmes komunikimit të qëndrueshëm dhe të mbrojtur, të përmirësojnë ndërgjegjësimin e situatës dhe koordinimin me elementë të tjerë të ushtrisë dhe të shkëmbejnë informacione kritike në kohë reale, pa ndërprerje.

RF-7800V-HH është dëshmi se teknologjia e avancuar mund të përmirësojë ndjeshëm performancën e operacioneve taktike. Kjo pajisje radio është themeli i komunikimit taktik modern, duke siguruar besueshmëri dhe efikasitet edhe në situatat më komplekse ushtarake.

m-r Rexhep Mustafovski

Karakteristikat taktike-teknike të pajisjes "RF-7800V-HH"	
Karakteristikat	Përshkrimi
Gama e frekuencës	30 MHz - 108 MHz
Prodhimi i fuqisë	10 W (wat)
Kërcimi i frekuencës	Mbështetur
Kriptimi i komunikimit	AES-256
Transferimi i të dhënave	Shpejtësia deri në 192 Kbps
Mënyrat e punës	Komunikimi me zë, transmetimi i të dhënave
Diametri i diapazonit të komunikimit	Deri në 10 km (në varësi të terrenit dhe kushteve)
"Ndërfaqet" e lidhjes.	USB, Ethernet, fole audio
Pesha	1.15 kg me bateri
Temperatura e funksionimit	Nga -40°C në +55°C
Rezistenca ndaj goditjeve dhe dridhjeve	MIL-STD-810G (teste standarde të rezistencës ushtarake)
Mbrojtje nga uji dhe pluhuri	IP67 (rezistencë ndaj ujit deri në 1 metër thellësi)
Jetëgjatësia e baterisë	Deri në 14 orë përdorim të vazhdueshëm
Shpejtësia e ndërrimit ndërmjet frekuencave	<10 ms (milisekonda)
Ujërat e zeza	100 kanale programimi
Dimensionet (lartësia x gjerësia x trashësia)	240 mm x 75 mm x 50 mm

фото збирка: Г. Чачкиров

Fluturake me vela „Zherav“ („Zhdral“)

Në botë, si dhe në vendin tonë, ka ekzistuar gjithmonë ideja e krijimit të një glideri të përshtatshëm me dy ndenjëse, për të realizuar trajnimin bazë praktik të pilotëve në mënyrë më të thjeshtë, më të shpejtë dhe më të besueshme. Karakteristikat e avionëve të tillë me dy vende lejuan pilotët ose mësuesit më me përvojë të fluturojnë me kandidatët e trajnimit dhe në të njëjtën kohë të kenë mundësinë të korrigjojnë drejtpërdrejt gabimet e tyre fillestare. Prandaj, është domethënëse të thuhet se zhvillimi më i fortë i gliderëve në atë periudhë, në zonën evropiane, ishte Gjermania. Pa dyshim, një nga arsyet për këtë ishte embargoja botërore për zhvillimin dhe shitjen e avionëve gjermanë.

Gjatë vitit 1935, projektuesi Hansa Jacobs promovoi projektin për një avion avionësh me emrin "Zherav" (gjermanisht: "Kranich"), i cili kishte dy ndenjëse, njëra pas tjetrës, me kontrollë të sinkronizuara fluturimi dhe një kabinë të mbyllur me dy pjesë shikimi. Ky aeroplan ka qenë i destinuar për stërvitjen bazë dhe të avancuar të gliderëve, për fluturimin gjatë akrobacive bazë, si dhe për arritjen e rezultateve të larta sportive. Aeroplani është prodhuar në sallat e kompanisë

gjermane "Hans Jacobs, DFS". Ai u emërua pas zogjve të famshëm të vijaçave të mëdhenj, të njohur për qëndrueshmërinë e tyre dhe aftësinë për të fluturuar shpejt dhe lehtë në ajër dhe për të kryer fluturime afatgjata nëpër zona të ndryshme gjeografike. Me një aeroplan të tillë të projektuar, në periudhën ndërmjet dy luftërave botërore, u arritën shumë rekorde, ndër të cilat më domethënësi është fluturimi i vitit 1938, kohëzgjatja e të cilit ishte 50 orë e 15 minuta.

Nga fundi i Luftës së Dytë Botërore, dy shembuj të kësaj fluturake me vela u kapën nga Ushtria Çlirimtare Kombëtare e shtetit të atëhershëm Jugosllav. Pas ardhjes së paqes botërore dhe evropiane, atëherë Jugosllavia, përveç dy gliderëve të sekuestruar, mori planet origjinale për gliderin dhe pëlqimin që të mund ta prodhonte atë në fabrikat e veta. Kështu gjatë vitit 1948 filloi prodhimi i një serie prej dhjetë gliderësh të tillë në kompaninë "Utva" në Serbi. Më vonë, e njëjta fluturake me vela filloi të prodhohet nga fabrika sllovene "Letov". Sipas të dhënave ekzistuese, aty janë prodhuar edhe 17 mostra serike. Me këtë numër varkash me vela të prodhuara të këtij lloji, u bë e mundur që ai të shpërndahej në të gjitha republikat e atëhershme jugosllave, të njohura me emrin "Zhdral".

Nga fundi i vitit 1948 Një kopje e serisë së parë të prodhuar të gliderëve në fjalë në fabrikën "Utva" ka mbërritur në territorin e Maqedonisë. Aeroplani iu caktua Sindikatës së atëhershme të Aviacionit të SR Maqedonisë, e cila e ndau për përdorim dhe mirëmbajtje në aeroklub në Manastir. Megjithatë, përdorimi më intensiv i tij u regjistrua në aeroklub në Shkup gjatë vitit 1949.

Kjo fluturake me vela, si të tjerat e asaj kohe, ishte prej druri, me më pak elementë metalikë, por gjithsesi domethënëse. Struktura mbajtëse ose "skeleti" i bykës ishte prej kornizash prej druri - brinjë, të shpërndara gjatësore dhe të bashkuara me rrasa.

Më në fund, një pozitë e tillë prej druri ishte e veshur me një ngjitëse të veçantë prej druri, të quajtur aviosper. Brinjët e bykës kishin një formë eliptike, ndërsa seksioni u zvogëlua ndjeshëm drejt pjesës së përparme dhe gradualisht drejt pjesës së pasme. Vetë trupi i avionit përfundoi me një pjesë të drejtë të fiksuar të stabilizatorit vertikal.

Me kornizat e pjesës së përparme të bykës, u formua kabina me hapësirë për dy ndenjëse tandem, të vendosura njëra pas tjetrës. Dy sediljet e pilotit ishin të pajisura me komanda të sinkronizuara të drejtimit

dhe instrumente të veçanta në kabinën e përparme dhe të pasme. Përrjashtim nga kjo ishin dorezat e veçanta për hapjen, mbylljen dhe hedhjen e mbulesave të veçanta të kabinës. Ato ishin bërë nga një konstruktion metalik mbështetës bazë dhe pleksiglas transparent. Vendet e pilotëve u përshtatën për veshjen e detyrueshme të parashutave të shpëtimit të pilotëve të sediljeve dhe parzmoreve të sigurisë. Në pjesën e poshtme të përparme të bykës u formua karroca, e cila përbëhej nga një ski druri dhe rrota të dyfishta të lidhura në të njëjtin bosht.

Struktura, ose skeleti i krahut, ishte gjithashtu prej druri. Forma e pjesëve qendrore në anën e majtë dhe të djathtë të bykut kishte një formë drejtkëndëshe, e cila, nga fundi, shndërrohej në një trapez. Së fundi, skajet e krahëve kishin skaje të rrumbullakosura, të ashtuquajturat fundoret. Forma të tilla në të dy anët e krahut thyheshin pak nga të dyja anët, saqë, të parë nga përpara, merrnin pamjen e krahëve të pulëbardhave. Vetë konstrukcioni i krahut është formuar nga: buza e përparme, kornizat - brinjët, shpatulla mbajtëse dhe buza e pasme. Buza kryesore dhe pjesa qendrore e krahut u forcuan gjithashtu me një copëz druri. Një konstruktion i tillë i krahut, së bashku me krahët e kontrollit - aileron, ishin mbështjellë me leckë të ngopur. Në mes të dy gjysmave të krahut, u vendosën frena aerodinamike, d.m.th. Prerja tërthore, pra fleta ajrore e krahut ishte e tipit "Gö 535".

Stabilizuesit horizontal dhe vertikal ishin dypjesësh, të përbërë nga një pjesë e palëvizshme dhe një pjesë e lëvizshme, të ndërtuara me materiale druri dhe të mbuluara me një shtresë telajo të ngopur, njësoj si krah.

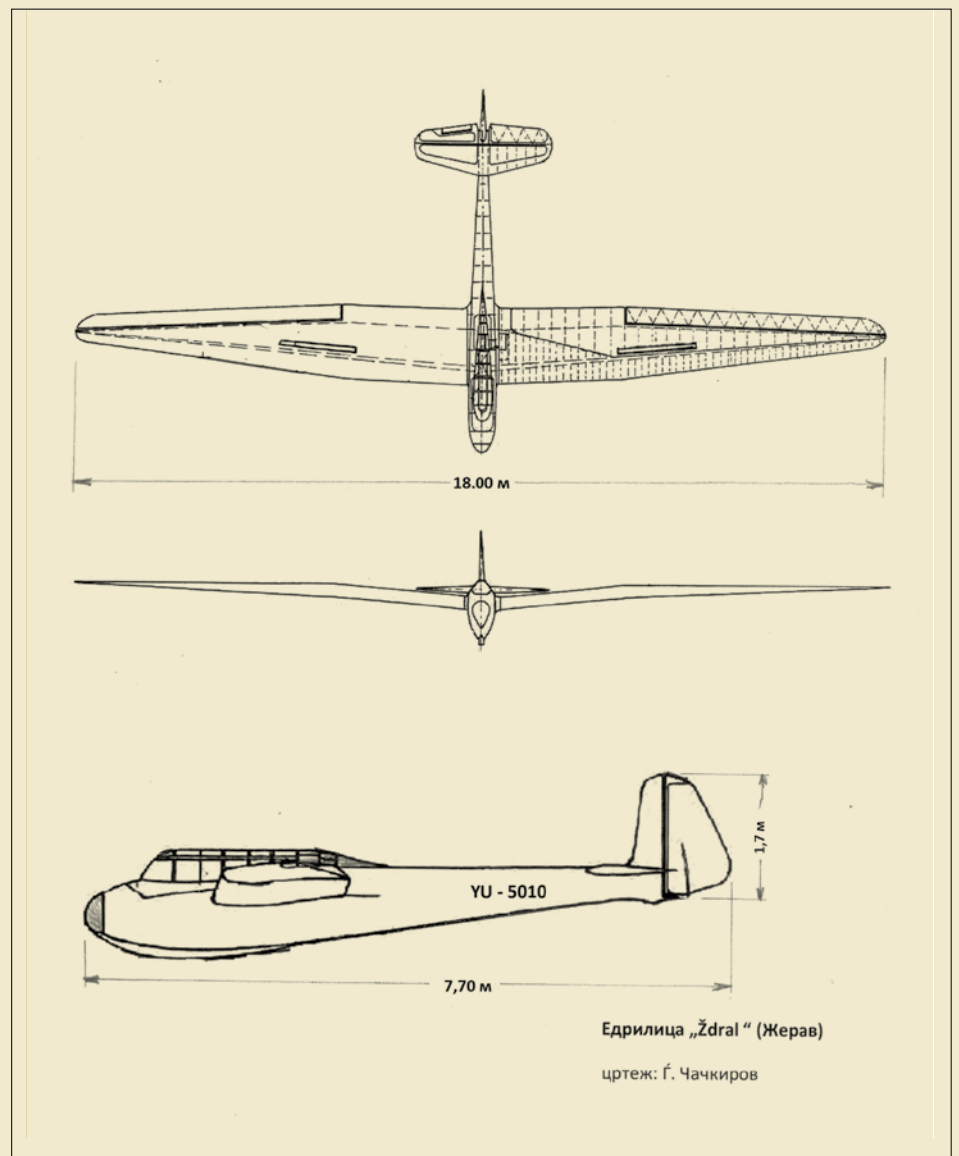
Fluturakja me vela e ndërtuar në këtë mënyrë kishte një gjatësi të bykut 7,70 m dhe një hapje krahësh deri në 18 metra. Sipërfaqja e përgjithshme e krahut ishte 22.70 m². Lartësia e gliderit në stabilizuesin vertikal ishte 1.7 m. Masa (pesha) e një avioni bosh ishte nga 285 në 310 kg, në varësi të prodhuesit, dhe pesha totale maksimale e ngritjes ishte 490 kg.

Përveç karakteristikave të tjera, aeroplani kishte kufizime të përcaktuara qartë të fluturimit. Shpejtësia e lejuar për tërheqjen e tij me tërheqje aeroplani (i ashtuquajtur i aero-rimorkio) ishte 100 km/h dhe shpejtësia optimale për të fluturuar me të ishte rreth 75 km/h. Shpejtësia maksimale e lejuar gjatë fluturimit ishte 215 km/h dhe shpejtësia minimale e lejuar e fluturimit ishte 55 km/h.

Ky glider i konfirmoi cilësitë e tij me faktin se deri në mesin e viteve pesëdhjetë të shekullit të kaluar, me të u arritën nëntë

фото збирка: Г. Чачкиров

rekorde botërore dhe shumë kombëtare, të arritura nga gliderët më të mirë maqedonas Sllavko Dimitrovski dhe Ljubomir Ljube Petkovski, të cilët në kategorinë e avionëve me dy ulëse, gjatë vitit 1949 vendosën një rekord në disiplinën e caktuar jugosllave.

Në rrjedhën e zhvillimit të mëtutjeshëm të trajnimit të kuadrove të reja fluturuese dhe arritjeve të larta sportive, ky mjet fluturues kishte rol udhëheqës edhe në hapësirën maqedonase.

Gjorgji Çaçkirov

Muzeu i Aviacionit Ushtarak i Finlandës

Fillimet dhe idetë e para për ngritjen e një muzeu të tillë në Finlandë datojnë në shtator të vitit 1978, kur u mbajt takimi i parë i punës së grupit për ngritjen e muzeut. Shfaqja e parë publike ishte më 1 qershor 1979 në hangarin numër një, i cili u dhurua nga Forcat Ajrore për Fondacionin e Forcave Ajrore. Muzeu u zhvendos në një vend të ri në 1985 ku ka një hapësirë ekspozite dukshëm më të madhe. Emri i muzeut ishte muzeu Qendror i aviacionit deri në vitin 2016, kur u riemërua Muzeu i aviacionit ushtarak të Finlandës. Ky muze menaxhohet nga fondacioni i aviacionit ushtarak dhe ka mbështetjen e rezervë të forcave ajrore Finlandeze, por ka një bashkëpunim të shkëlqyer edhe me muzetë ushtarakë të tjerë të botës. Numri

Thellë në zemër të Finlandës, në qytetin Tikakoskit, në pjesën jugore të vendit, ndodhet një muze kushtuar aviacionit ushtarak finlandez. Ai u ndërtua për të qenë dëshmitar dhe një vend ku vizitorët mund të shohin rrugën e zhvillimit të aviacionit ushtarak të Finlandës dhe përparimin e tij teknologjik. Muzeu shërben gjithashtu si një platformë ku vizitorët edukohen dhe frymëzohen. Nëse jeni një entuziast me përvojë i aviacionit ose një person kurioz që dëshiron të shohë dhe të përjetojë diçka të re dhe të pazakontë, ky muze ka diçka për t'u ofruar vizitorëve.

mesatar i vizitorëve në këtë muze është rreth 25,000 në vit. Në një sipërfaqe më të madhe se 4800 metra katrorë, ka më shumë se 40 avionë dhe një numër i madh

ekspozitash që lidhen drejtpërdrejt ose tërthorazi me aviacionin ushtarak. Muzeu ka dy pjesë - një pjesë të jashtme dhe një të brendshme. Pjesa e brendshme

e koleksionit të saj përmban shumicën e ekspozitave, veçanërisht ato që janë më të ndjeshme ndaj ndikimeve të jashtme. Menjëherë pasi hyni në ambientet e brendshme të muzeut, mbërrini në dyqanin e suvenireve që është pjesë e këtij muzeu. Pasi dilni nga dyqani, hyni në sallën kryesore të ekspozitës. Shtegu i turneut, i cili është i shënuar, shtrihet në formë rrethore dhe lejon një xhiro në të gjithë ambientin e brendshëm. Menjëherë në të djathtë, pas hyrjes, ju pret kabina e "MIG-21", dhe përballë saj ndodhet "Breguet 14 A2". Më pas vjen bombarduesi britanik "Bristol Blenheim" dhe suedez "Saab 35FS Draken". Në muret e godinës vendosen pjesë të pajisjeve (uniformave) të veshura nga pjesëtarët e Forcave Ajrore. Më pas janë avionët sovjetikë "MiG-15UTI" dhe "MiG-21", ndërsa "Il-28R" është vendosur mbi këta dy avionë. Trajnuesi francez "Fouga CM 170 Magister" është i radhës në formacion, i ndjekur nga "Saab 91D Safir", "Folland Gnat Mk.1" dhe "De Havilland D.H.115 Vampire". Hapësira midis këtyre avionëve është e mbushur me shembuj të motorëve të përdorur në avionë të ndryshëm nga periudha të ndryshme kohore. Koleksioni plotësohet me disa mostra helikopterësh si: "Mil Mi-1" dhe "Mil Mi-4". Shembujt e mëposhtëm të avionëve janë nga periudha e Luftës së Dytë Botërore dhe janë theksuar në këtë seksion: "VL Pyörremysky (PM-1)", "Messerschmitt Bf 109 G-6", "Hawker Hurricane Mk.I" dhe të tjerë. Vlen të përmendet veçanërisht Brewster Model 239, i cili është i vetmi shembull i mbetur i këtij lloji dhe ka gjurmë luftimi gjatë Luftës së Dytë Botërore. Shembulli i veçantë i ekspozuar në muze u shkatërrua në vitin 1942 në liqenin Iso-Kolejärvi dhe u gjet në gusht 1998. Pas kësaj është bërë konservimi dhe në vitin 2009 është ekspozuar. Koleksioni i brendshëm plotësohet me vitrina që shfaqin lloje të ndryshme pajisjesh si uniforma, armatime, dokumente, fotografi, dekorime, shenja, etj. Pjesa e jashtme me ekspozitat e saj të ekspozuara është më e fokusuar në prezantimin e sistemeve të mbrojtjes kundërajrore, pra radarëve të vëzhgimit të hapësirës ajrore dhe sistemeve raketore kundërajrore. Avionët që janë ekspozuar në pjesën e jashtme janë "Saab 35CS Draken", "MiG-21bis", "MiG-21UM", "Folland Gnat Mk.1" dhe helikopteri "Mi-8", ndërsa nga sistemet e radarëve të ekspozuar: radari i vëzhgimit me antenë "VRRVI", radari me antenë "Philips SGR", radar "VRRVY", radar celular "AN/TPS-1E" me antenë Tepsu dhe të tjerë.

Një shtesë në këtë muze janë dy simulatorët e fluturimit, njëri prej të cilëve është një kopje klasike e "Messerschmitt Bf 109", ndërsa tjetri është një simulator që përdor realitetin virtual, i cili të jep një ndjenjë të vërtetë fluturimi, dhe disa segmente të kabinave të avionëve të llojeve të ndryshme të avionëve ku vizitorët mund të hyjnë, plotësojnë turin në muze. Në një pjesë të muzeut ka edhe një ekspozitë të përhershme kushtuar sistemeve të komunikimit të përdorura në aviacion. Gjithashtu, ky muze ka një departament restaurimi.

Muzeu është i hapur gjatë gjithë javës, duke filluar nga ora 11:00 deri në orën 17:00. Festat kombëtare janë të vetmet ditë kur ky muze është i mbyllur për tu vizituar.

Për veteranët ushtarakë, ushtarakët aktivë dhe fëmijët nën 7 vjeç hyrja është falas, ndërsa të rriturit mbi 18 vjeç do të duhet të paguajnë 10 euro për të hyrë në muze. Vetë turneu i muzeut zgjat 2 orë. Kur ecni nëpër Muzeun e Aviacionit Ushtarak të Finlandës, keni ndjenjën se jeni të teleportuar në kohë dhe në zhvillimin e aviacionit. Vizita e këtij muzeu do t'ju sjellë një përvojë dhe kënaqësi të paharrueshme.

Zlilko Blazheski

Shënojmë 118 vjet nga vdekja e Dame Gruev

Ngritja e traditave lirishtetërore dhe përkujtimi i ngjarjeve dhe personave të rëndësishëm nga e kaluara e largët dhe e afërt historike është pjesë e përmbajtjes programore në programet vjetore të edukimit dhe aftësishtimit të Njësisë Organizative Komunale të ORORMV nga Berovë - Pehçevë, të cilën e menaxhon

Vase Piličovski. Në kuadër të kësaj, një delegacion i OOE-së së ORORMV Berovë - Pehçevë, i kryesuar nga kryetari Vase Piličovski, mori pjesë në përkujtimoren e mbajtur me rastin e 118 vjetorit të vdekjes së të madhit maqedonas Ilinden dhe njërit prej anëtarëve më të shquar të Organizatës Revolucionare Maqedonase, Dame Gruev. Festimi u mbajt në fshatin Berovë të Rusinovës më 23 dhjetor 2024. I përjetshëm është kujtimi i Dame Gruevit, si dhe vepra e tij, imazhi dhe vepra e tij, e cila është krenari për të gjithë maqedonasit. Për nder të 118 vjetorit të vdekjes së Dame Gruev-it, para bustit përkujtimor të tij në qendër të fshatit Rusinovë u vendosën lule nga një numër i madh delegacionesh dhe natyrisht nga përfaqësues të

Organizatës Komunale të ORORMV-it Berovë – Pehçevë. Është domethënëse të theksohet se para të pranishmëve që morën pjesë në festën e këtij patrioti dhe revolucionari të madh maqedonas, në qendër të fshatit Rusinovë u lexua një ese për jetën dhe veprën e tij. Revolucionari i madh maqedonas Dame Gruev vdiq më 23 dhjetor 1906 në një përleshje në afërsi të fshatit Petlec afër fshatit Rusinovë. I udhëhequr nga motoja "Më mirë një fund i tmerrshëm se sa tmerr i pafund", Dame Gruev është regjistruar në historinë e Maqedonisë si një nga revolucionarët më të mëdhenj maqedonas dhe anëtarët më të shquar të Organizatës Revolucionare Maqedonase.

Bashkëpunimi dypalësh

Në kuadër të realizimit të aktiviteteve të bashkëpunimit ndërkombëtar, është me rëndësi të përmendet bashkëpunimi bilateral ndërmjet Organizatës së oficerëve rezervë të Maqedonisë dhe unionit të oficerëve Sllovenë. Prandaj, në bazë të vizitës së organizatës sllovene dhe vizitës së Shoqatës Komunale "Hrastnik" në ORORMV në shenjë respekti dhe kënaqësie me bashkëpunimin, Sho-

qata Komunale e Oficerëve Slovenikë "Hrastnik" ka dorëzuar një kalendar për vitin 2025 me fotografi të aktiviteteve, përfshirë takimin dypalësh në maj 2024. Dedikimi i kalendarit shpreh kënaqësinë e madhe nga bashkëpunimi afatgjatë, urimet e sigjerta për shumë suksese në Vitin e Ri 2025 dhe vazhdimin e bashkëpunimit të ndërsjellë.

Seanca e njëzetë e Bordit Ekzekutiv

Me fillimin e vitit të ri organet dhe organet e Organizatës së Oficerëve Rezervë filluan të punojnë aktivisht, kështu që më 10 janar u mbajt Seanca e njëzetë e Bordit Ekzekutiv të Kuvendit të ORORMV.

Seanca e njëzetë u mbajt në hapësirat e Organizatës së oficerëve rezervë në Shkup, të cilën e drejtoi kryetari, d-r Goce Georgiev.

Në seancën e Bordit Ekzekutiv u diskutuan pesë pika të rendit të ditës, ku theks i veçantë u vu në pikën për gjendjen e objekteve të dhëna me qira dhe në kalendarin për shënimin e ngjarjeve, personaliteteve dhe përvjetorëve të rëndësishëm në vitin 2025. Për gjendjen e objekteve të dhëna me qira, sqarim dha kryetari, dr. Goce Georgiev, i cili theksoi se është bërë kontroll nga dy komisione, njëri për objektin në Berovë, tjetri për

objektin në Shkup dhe të dy komisionet kanë konstatuar se objektet janë në gjendje të shkëlqyer dhe se qiradhënësit janë përgjegjës dhe kujdesen mirë për to. Shpjegimin për kalendarin për shënimin e ngjarjeve, personaliteteve dhe përvjetorëve të rëndësishëm në vitin 2025 e ka

dhënë bashkëpunëtori ekspert Toni Micevski, ku është shprehur se janë të mbuluara të gjitha ngjarjet e rëndësishme në nivel shtetëror, si dhe ato në nivel lokal, të cilat shënohen nga njësitë organizative komunale.

Radari për zbulimin dhe lokalizimin e artilerisë së armikut „STR 400-G“

Radari i zbulimit dhe lokalizimit të artilerisë armike "STR 400-G" është projekt i kompanisë ASELSAN nga Republika e Turqisë. Projekti synon të rrisë efektivitetin e njësive të artilerisë kundër objektivave të një rëndësie kritike, siç janë artileritë e armikut, të cilat janë gjithmonë një kërcënim i vazhdueshëm në fushën e betejës për të gjithë faktorët e përfshirë.

Sistemi i radarit "STR 400-G" është në përdorim operacional në ushtrinë turke. Radari gjithashtu integron sisteme të avancuara komandimi, kontrollit dhe komunikimi. Detyra kryesore e radarit është të lokalizojë pozicionet e qitjes së mortajave të armikut, sistemet e raketave dhe pozicionet e baterive të artilerisë si njësitë kryesore të armikut. Gama e zbulimit të këtij radari mund të arrijë deri në 20 kilometra. Radari mund të përdoret gjithashtu në operacione dhe misione paqeruajtëse, pasi do të zbulonte shkeljet e armëpushimit midis palëve ndërluftuese dhe do të zbulonte pozicionet nga të cilat janë hedhur predha ose raketa.

Ky radar ka një antenë AESA (Active Electronic Scanned Array) që mund të mbulojë një azimut prej 360 gradë. Avantazhi kryesor i këtij radari është se,

përveç zbulimeve të sipërpërmendura të pozicionit dhe vendndodhjes, ai mund të zbulojë dhe klasifikojë njëkohësisht dronët. STR 400-G mund të montohet në një trekëmbësh ose në një mjet motorik me një shtrirje modulare të lartësisë. Radari përdor parimin e skanimit elektronik në azimut dhe lartësi. Në varësi të performancës së mjetit motorik në të cilin është integruar platforma e radarit, vetë mjeti motorik mund të jetë i një lloji të ndryshëm. Radari mund të punojë edhe në kushte të vështira lagështie, pluhuri dhe kushtesh të pafavorshme meteorologjike. Është rezistent ndaj

goditjeve dhe dridhjeve dhe mund të përdoret nga distanca. Softueri i përdorur nga njësia e kontrollit të radarit është në përputhje me hartat DTED-2 (Digital Terrain Elevation Data).

Zhvillimi dhe modernizimi i mëtejshëm i sistemit të radarit do të synonte rritjen e gamës së zbulimit dhe lokalizimit të pozicioneve të zjarrit të armikut dhe futjen e zgjidhjeve të reja softuerike si pjesë e sistemit të komandës, kontrollit dhe komunikimit. Nga burimet e hapura të kompanisë mund të merren të dhëna se deri më tani janë dorëzuar 56 radarë për nevojat e ushtrisë turke.

KARAKTERISTIKAT TAKTIKO-TEKNIKE TË „STR 400-G“

Frekuenca e funksionimit	L band
Gama e zbulimit	20 km
Lartësia	+/- 45 gradë
Furnizimi me energji elektrike	24 VDC +/- 10%
Gama e temperaturës së funksionimit	-32 deri +50 gradë Celsius
Gama e temperaturës së ruajtjes	-40 deri +60 gradë Celsius

Gjenerali Mihaillo Apostolski - një shembull i përjetshëm i leadershipit dhe guximit

Rruga e jetës së këtij udhëheqësi ushtarak fillon në Novosellë të Shtipit, ku ka lindur më 8 nëntor 1906. Periudha e pas-Ilindenit, Luftërat Ballkanike, si dhe Lufta e Parë Botërore përcaktojnë drejtimin në të cilin do të zhvillohet ky udhëheqës ushtarak. Veprimtaritë revolucionare të popullit maqedonas dhe ndarja e Maqedonisë gjatë periudhës së rritjes së tij në rininë e tij lanë një përshtypje të fortë të Apostollski dhe ishin motivi kryesor i vendosmërisë së tij për të zgjedhur shërbimin ushtarak si angazhim jetësor, një rrugë jetësore ku do të tregojë aftësitë dhe potencialet e tij. Shkollimin fillor dhe të mesëm i kreu në vendlindjen e tij në Shtip dhe më pas në vitin 1924 filloi karrierën ushtarake si kadet në Akademinë Ushtarake në Beograd. Gjatë shkollimit ai tregoi njohuri të jashtëzakonshme dhe shpesh ishte asistent. Akademinë Ushtarake e kreu me sukses në vitin 1927 dhe detyrën e parë e mori në Regjimentin e 23-të të Këmbëorisë në vendlindjen e tij në Shtip. Gjatë kësaj periudhe ai u takua me Cveta Gligorovën (motra e Kiro Gligorov), e cila më vonë u bë gruaja e tij. Periudhën

Për këtë udhëheqës të shquar ushtarak mund të renditen gjenerali i parë maqedonas, udhëheqës ushtarak, akademik, historian, teoricien ushtarak dhe shumë epitete të tjera. Në historinë e çdo kombi shfaqen persona/figura të caktuara të cilët gjurmojnë rrugën nëpër të cilën do të ecë populli dhe kombi. Gjenerali Mihaillo Apostolski është një nga këto personalitete mbresëlënëse që pati një ndikim të thellë në historinë e Maqedonisë, por edhe në të ardhmen.

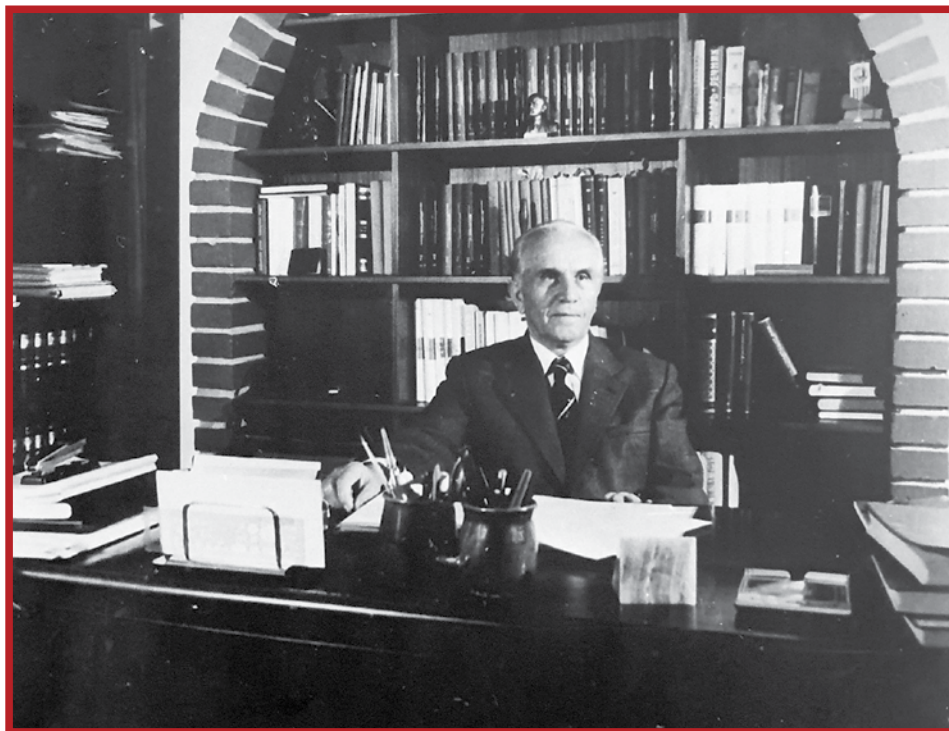
nga emërimi i parë deri në shkollimin e dytë ushtarak e shfrytëzoi për ngritjen intelektuale, si dhe për të fituar përvoja praktike lidhur me profesionin ushtarak. Në vitin 1933, Apostollski u diplomua me sukses në Akademinë e Lartë Ushtarake në Beograd. Pas përfundimit të kësaj shkolle ushtarake, i caktohet detyra e komandantit të batalionit, përkatësisht batalioni i trembëdhjetë malor, me vendndodhje në Sushak. Më 1938 mbaroi Akademinë e Shtabit të Përgjithshëm, pas së cilës u caktua në selinë e Divizionit të Dravës në Lubjanë. Fillimi i Luftës së Dytë Botërore e gjeti Apostollskin në Slloveni dhe në atë kohë mbante gradën major. Udhëheqja dhe potenciali i tij ushtarak

dolën në pah gjatë Luftës së Dytë Botërore. Në fillim të luftës, Apostollski u kap nga forcat italiane dhe u vendos në kampin "Westone". Pas lirimit në shtator të vitit 1941, ai iu bashkua Lëvizjes Popullore Çlirimtare në Maqedoni dhe në fund të vitit 1942 dhe në fillim të vitit 1943 merr komandën e Shtabit Kryesor të Ushtrisë Çlirimtare Popullore dhe çetat partizane të Maqedonisë. Në vitin 1943, ai u gradua në gradën e gjeneral-major. Gjenerali Mihaillo Apostollski e formoi batalionin "Mirçe Acev" në gusht të vitit 1943. Është formacioni i parë ushtarak operativ në Maqedoni, i formuar sipas parimeve të organizimit të njësive të rregullta ushtarake. Në kushte jashtëzakonisht komplekse gjatë Luftës së Dytë Botërore, Apostollski krijoi Ushtrinë Popullore Çlirimtare Maqedonase, e cila menjëherë pas formimit të saj u fut në operacione komplekse luftarake. Rritja nga skuadra në ushtri në kushte të tilla është një shembull unik në historinë e lëvizjes revolucionare dhe nacionalçlirimtare. Apostollski menaxhoi të gjitha ngjarjet më të rëndësishme gjatë luftës, si Fushata e Shkurtit, Ofensiva e Pranverës, operacionet përfundimtare për çlirimin e Maqedonisë dhe fushata të tjera. Pas përfundimit të luftës gjenerali Mihaillo Apostollski u emërua ndihmës i

tërhoq nga shërbimi aktiv ushtarak me gradën gjeneral-nënkolonel.

Pas përfundimit të karrierës ushtarake, Apostollski iu përkushtua segmentit shkencor dhe angazhohet aktivisht në institucionet shkencore. Nga viti 1965 deri në vitin 1970 ishte drejtor i Institutit të Historisë Kombëtare dhe nga viti 1967 u bë anëtar i MANU-së. Në periudhën nga viti 1976 deri në vitin 1983 ka qenë kryetar i MANU-së. Gjenerali Apostollski është autor i disa punimeve shkencore që kanë të bëjnë me operacionet e kryera gjatë luftës, parë nga pikëpamja shkencore. Mihaillo Apostollski vdiq më 7 gusht 1987 në Dojran.

Disa karakteristika përshkruajnë stilin e udhëheqjes së Mihaillo Apostollskit, por më e spikatura është se ai vlerësoi dhe praktikoi rëndësinë e marrëdhënieve ndërpersonale dhe motivimin e vartësve. Përveç ndjeshmërisë së shprehur, karakteristikë tjetër e gjeneralit Apostollski është vendosmëria dhe aftësia për të marrë vendime të vështira strategjike në momente të vështira dhe vendimtare, kur punon nën presion. Si udhëheqës ushtarak, Apostollski gjatë shërbimit të tij aktiv balancoi me sukses mes ruajtjes së gatishmërisë luftarake të ushtrisë së re të atëhershme jugosllave, botës bipolare dhe rezikut të militarizimit të tepruar. Aftësia

shefit të Shtabit Suprem, d.m.th. Shtabi i Përgjithshëm, ndërsa nga viti 1946 deri në vitin 1952 ka kryer detyrën e komandantit të Qarkut Ushtarak të Sarajevës. Në vitin 1958, Apostollski doli në pension dhe u

dhe vizioni i tij për të kuptuar domethënien e komponentit psikologjik si një nga elementët kryesorë në artin komandues dhe operacional e bënë Apostollski një lider ushtarak të dallueshëm.

Gjenerali Mihaillo Apostollski është marrës i një numri të madh urdhërash, shenjash dhe medaljesh vendase dhe të huaja, si p.sh., "Monumenti Partizan 1941". Në vitin 1953 u shpall hero kombëtar i Jugosllavisë dhe u nderua me çmimin "11 Tetori" për veprë jetësore. Nga dekoratat e huaja është mbajtës i: Urdhrit "Suvorov" Klasi P - BRSS, Urdhri "Grundval Cross" Klasi P - Poloni, Urdhri i "Shën Aleksandrit" – Bullgari, Urdhri i Mbretit të Norvegjisë "Shën Olav" etj. Për nder të jetës dhe veprës së tij, sot emrin e tij e mban Akademia Ushtarake e Republikës së Maqedonisë së Veriut. Gjenerali Mihaillo Apostollski njihet për shkëlqimin e tij strategjik dhe përkushtimin në punë, dhe kjo ka kontribuar që ai të bëhet një figurë e shquar në botën e liderëve ushtarakë në rajon, dhe mund të thuhet me siguri edhe në botë. Veprat e tij dallohen nga guximi, intelekti, përgjegjësia dhe përkushtimi. Disa drejtues ushtarakë u dalluan vetëm në fushën ushtarake, por Mihaillo Apostollski tregoi dhe dëshmoi aftësitë e tij drejtuese jashtë fushës ushtarake me përkushtimin e tij për paqen, të ardhmen dhe zhvillimin.

Zllatko Bllazheski

Duke ndjekur kohën, vendin, formën dhe tonin

Umberto Boccioni është një nga përfaqësuesit më me ndikim të pikturës bashkëkohore italiane. Ai formësoi estetikën revolucionare të lëvizjes së Futurizmit, si një nga figurat kryesore të saj. Pavarësisht jetës së tij të shkurtër, qasja e tij ndaj dinamikës së formës dhe dekonstruksionit të masës, la një ndikim të madh te artistët shumë kohë pas vdekjes së tij. Umberto Boccioni lindi më 19 tetor 1882 në Reggio Calabria. Babai i tij ishte një nëpunës civil, me origjinë nga rajoni Romagna në veri, dhe puna e tij përfshinte zhvendosje të shpeshta nëpër Itali. Pas 1898 Boccioni u transferua në Romë dhe studioi art në Scuola Libera del Nudo të Accademia di Belle Arti di Roma. Ai gjithashtu studioi artin e posterit në stilin Liberty nën tutelën e Giovanni Mataloni. Ajo që dihet pak për qëndrimin e tij në Romë gjendet në

autobiografinë e mikut të tij Gino Severini (1883 – 1966), i cili kujtoi takimin e tyre në 1901 dhe interesin e tyre të përbashkët për Niçen, rebelimin, përvojat e jetës dhe socializmin. Shkrimet e Boccionit shprehin kombinimin e tërbimit dhe ironisë që mbeti karakteristike e tij gjatë gjithë jetës. Natyra e tij kritike dhe rebele dhe aftësitë e përgjithshme intelektuale kontribuan në mënyrë thelbësore në zhvillimin e lëvizjes së Futurizmit. Pasi u vendosën si piktorë me aftësi bazë, duke studiuar klasikët përmes impresionizmit, si ai dhe Severini u bënë studentë të Giacomo Balla, një piktor që u fokusua në teknikën moderne divizioniste. Në atë kontekst, Severini do të shkruajë: "Ishte një fat i madh për ne që takuam një njeri të tillë, drejtimi i të cilit ishte vendimtar për karrierën tonë". Në vitin 1906, Umberto u zhvendos për një kohë të shkurtër në Paris, përpara se të vizitonte

Rusinë për tre muaj, duke mësuar nga dora e parë për trazirat civile dhe shtypjen e qeverisë. Pas kthimit në Itali në vitin 1907, ai studioi shkurtimisht në Accademia di Belle Arti në Venecia. Në vitin 1901, ai vizitoi për herë të parë Famiglia Artistica, Shoqëria e Artistëve në Milano. Boccioni u transferua në Milano në vitin 1907 dhe atje, në fillim të vitit 1908, u takua me piktorin divizionist Gaetano Previati. Në fillim të vitit 1910 ai u takua gjithashtu me Filippo Tommaso Marinettin, i cili kishte botuar tashmë Manifesto del Futurismo ("Manifesti i Futurizmit") vitin e kaluar. Më 11 shkurt 1910, Boccioni, me Ballën, Carlo Cara, Luigi Russolo dhe Severini, nënshkruan Manifestin e Piktorëve Futuristë. Boccioni u bë teoricieni kryesor i lëvizjes së artit, prandaj thotë: "Vetëm kur Boccioni, Balla, Severini dhe disa futuristë të tjerë udhëtuan në Paris në fund të vitit

1911 dhe panë se çfarë po bënin Braque dhe Picasso. Lëvizja filloi të merrte formë reale". Në vitin 1914 ai botoi Pittura e scultura futuriste (dinamismo plastico), duke shpjeguar estetikën e grupit: "Ndërsa impresionistët pikturojnë një pikturë për të dhënë një moment të caktuar dhe për të

rregulluar jetën e figurës në ngjashmërinë e saj me këtë moment, ne sintetizojmë çdo moment (kohën, vendin, formën dhe tonin e ngjyrave) dhe kështu pikturojmë figurën". Michael Glover, kritik i artit, i tha revistës The Independent: "Dhurata e Boccionit ishte të sillte një 'sy të freskët' në realitet

në një mënyrë që përcakton natyrën e lëvizjes moderne, artet pamore dhe letërsinë." Pjesëmarrja italiane në Luftën e Parë Botërore filloi në fund të majit 1915 me shpalljen e luftës nga Italia ndaj Perandorisë Austro-Hungareze. "Batalioni Lombard i vullnetarëve, çiklistëve dhe shoferëve", pjesëmarrës i të cilit ishte edhe Boccioni, filloi në qershor 1915 nga Milano në Gallarate, pastaj në Peschiera del Garda, në pjesën e pasme të frontit të Trentino. Në korrik 1915, vullnetarët u caktuan në një sektor të frontit rreth Alas dhe Gardesanës. Më 24 tetor 1915, Boccioni mori pjesë në Betejën e Doso Kazina. Më 1 dhjetor 1915, Batalioni u shpërbë si pjesë e një riorganizimi të përgjithshëm. Vullnetarët u pushuan nga puna përkohësisht dhe më pas secili vullnetar u thirr së bashku me klasën. Në maj 1916, Boccioni u thirr në ushtrinë italiane dhe u caktua në Regjimentin e Artilerisë në Sorte di Chievo, afër Veronës. Më 16 gusht 1916, ai u hodh nga kali gjatë një stërvitje të kalorësisë dhe u përplas. Ai vdiq të nesërmen, në moshën tridhjetë e tre vjeç, në Spitalin Ushtarak të Veronës dhe u varros në Varrezat Monumentale të atij qyteti.

m-r Trajçe Çatmov

„Li“ Gruaja që fotografoi brutalitetin e luftës

Filmi Lee i vitit 2023 luan Kate Winslet në rolin e Lee Miller, një fotografe dhe gazetare e famshme britanike që bëhet fotoreporter lufte gjatë Luftës së Dytë Botërore. Filmi ndjek jetën e saj, duke filluar nga ajo si një modele dhe muzë artistike, deri te shndërrimi i saj në një grua të guximshme, e cila tregon brutalitetin e luftës ndërsa përballet me demonët e saj të brendshëm. Winslet kap me mjeshtëri portretizimin emocional të jetës heroike dhe të diskutueshme të protagonistit kryesor.

Filmi fillon në vitin 1977, me Lee Miller që i tregon historinë e saj një intervistuesi, të cilin ne e ndjekim si një seri rikthimesh. Pra, ne e shohim Lee në 1937 si një modele dhe fotografe aspirante nga Nju Jorku që jeton një jetë boheme në

Evropë, ku ajo takohet dhe bie në dashuri me Roland Penrose.

Më vonë ajo u transferua tek ai në Londër dhe gjatë luftës u punësua në revistën Vogue, si korrespondente lufte së bashku me fotoreporterin David Sherman.

Ajo shoqëroi trupat aleate, dokumentoi betejat, dokumentoi çlirimin e Parisit dhe gjithashtu dokumentoi tmerret e kampeve të përqendrimit Buchenwald dhe Dachau. Një nga skenat më të famshme të filmit është fotografia e së keqes në vaskën e banesës së Hitlerit në Mynih, e realizuar nga Sherman. Pas luftës, Lee përballet me censurën e fotografive të saj, traumat personale, çrregullimin e stresit post-traumatik dhe alkoolizmin, pasojat e pjesëmarrjes së saj në luftë, të cilat më vonë kanë një ndikim të madh në marrëdhënien e saj me djalin e saj Antonion.

Filmi përfundon me një retrospektivë të veprës së Lee, duke theksuar rëndësinë e saj si një pioniere e fotografisë së luftës. Skenat e fundit tregojnë Lee duke u përballur me kujtimet e saj dhe duke gjetur paqen në familje dhe art. Filmi Lee nxjerr në pah guximin dhe forcën femërore përmes historisë së Lee Miller, një grua që sfidon normat shoqërore dhe përballet me kushte ekstreme për të dokumentuar të vërtetën rreth Luftës së Dytë Botërore. Duke hequr dorë nga stili i jetës së saj magjepsëse si modele për t'u bërë fotografe ushtarake, ajo dëshmon se gratë mund të luajnë role kyçe në profesionet e dominuara nga meshkujt. Lee Miller besonte se detyra e saj ishte t'i tregonte botës ashtu siç ishte, pa zbukurime. Fotografitë e saj të kampeve të përqendrimit të çliruara, si Dachau, përfshijnë

imazhe që tronditin, por gjithashtu ofrojnë dëshmi të besueshme të mizorive naziste. Filmi eksploron dilemën: Si të portretizohen këto tmerre pa i dehumanizuar viktimat?

Fotografitë e saj po ndryshojnë mënyrën se si bota e percepton luftën, duke theksuar rëndësinë e portretizimit të realitetit në një mënyrë që do të inkurajonte ndjeshmërinë, veprimin dhe një përballje kolektive me të vërtetën.

Trimëresha Lee jo vetëm që përballet me rreziqet e fushës, por edhe me pasojat emocionale të veprimeve të saj. Fotografimi i pamjeve të tilla lë plagë të thella psikologjike dhe nënvizon sakrificën dhe etikën e profesionit të saj. Fotografia bëhet mënyra e Lee për të përpunuar emocionet e tij dhe për të gjetur kuptimin në kaosin e luftës. Por filmi tregon gjithashtu se edhe përmes artit nuk është gjithmonë e mundur të shërohen plagët e tmerrit të luftës në përgjithësi. Prandaj duhet kuptuar dhe mbështetur të gjithë ata që bartin barrën e luftës, edhe pas shumë vitesh nga përfundimi i saj.

Performanca e Kate Winslet është thelbi i këtij filmi, duke i dhënë autenticitet dhe thellësi emocionale. Personazhet dytësore japin performanca solide, por personazhet e tyre janë më pak të zhvilluar, duke lënë në qendër të vëmendjes Kate Winslet, të cilën ajo e trajton shumë mirë.

Regjisorja e filmit, Ellen Kuras, përcjell me sukses estetikën vizuale të epokës,

duke krijuar një atmosferë që kap me mjeshtëri kohën dhe vendin e veprimit. Megjithatë, disa kritikë vërejnë se regjisi ndonjëherë i mungon një rezonancë më e thellë emocionale, e cila mund të ndikojë në përvojën e përgjithshme të filmit. Sa i përket skenarit, ai ndjek momente kyçe në jetën e Lee Miller, por përballet edhe me sfida në ofrimin e strukturave narrative koherente dhe të thella. Disa kritikë theksojnë se filmi herë pas here ndihet si një seri episodesh, pa një lidhje solide, gjë që mund ta bëjë të vështirë për shikuesit që të lidhen plotësisht me historinë.

Për sa i përket elementeve tematike, filmi i Lee eksploron temat e luftës, traumës dhe identitetit, duke treguar se si përvojat e vijës së parë e formësuan Lee Millerin si artist dhe person. Filmi trajton edhe çështjen e pozitës së gruas në botën kryesisht mashkullore të gazetarisë ushtarake, duke theksuar guximin dhe vendosmërinë e protagonistes kryesore. Ashtu siç pritej nga regjisorja me përvojë të pasur në kinematografi, filmi është mbresëlënës vizualisht. Kuras përdor dritën, hijet dhe kompozimin e shkrepjeve në një farë mënyre për të kapur atmosferën dhe gjendjen e brendshme të personazheve, duke i dhënë shikuesve një përvojë estetike të mrekullueshme.

Nga e gjithë kjo mund të konstatohet se filmi Lee është një film i bazuar në interpretimin e fortë, pra në aktrimin e aktorese Kate Winslet, si dhe në estetikën

vizuale, për të treguar historinë e gruas magjepsëse, e cila ka lënë gjurmë të thella në historinë e fotografisë.

Megjithëse përballet me sfida të caktuara narrative, filmi na sjell një pasqyrë të vlefshme për jetën dhe veprën e Lee Miller, duke kujtuar rëndësinë e kontributit të saj gjatë periudhës së turbullt të Luftës së Dytë Botërore.

Filmi i Lee u shfaq premierë në Festivalin Ndërkombëtar të Filmit në Toronto më 9 shtator 2023 dhe hapet në MB nga 13 shtator 2024. Filmi mori vlerësime kryesisht pozitive dhe Kate Winslet u nominua me meritë për disa çmime për aktorja më e mirë.

Ivana Lazareviq

Regjia: Ellen Kuras,

Luajnë: Kate Winslet, Andy Samberg, Alexander Skarsgård, Marion Cotillard, Andrea Riseborough, Noemi Merlan, Josh O'Conn

Zhanri: Dramë Biografike Ushtarake

Skenari: Liz Hanna, John Colley dhe Marion Hume, bazuar në biografinë The Lives of Lee Miller nga djali i saj, Anthony Penrose.

Producenti: Kate Winslet, Kate Solomon, Troy Lum, Andrew Mason, Marie Savare dhe Lauren Hantz.

Distributori: Sky Cinema.

Kinematografia: Pavel Edelman

Muzika: Alexandre Desplat

Montimi: Mikel E. G. Nielsen

Viti: 2023

Gjuha: Anglisht

Vendi: Mbretëria e Bashkuar

Kohëzgjatja: 116 minuta

Liqeni artificial i Prilepit relak

Reth gjashtë kilometra larg Prilepit, në zonën e Gladno Pole, gjendet liqeni artificial i Prilepit, i ndërtuar mbi lumin Oreovečka. Hapësira buzë liqenit është rregulluar shumë vite më parë dhe janë ndërtuar elemente rekreative - shtigje dhe kënde lojërash sportive, në mënyrë që të jetë një vend i këndshëm për pushim, relaksim dhe për një shëtitje të këndshme si në verë ashtu edhe në dimër. Komuna e Prilepit pesë vite më parë ka realizuar projektin "Liqeni i Prilepit – aventura të reja, mundësi të reja", me mbështetjen e Agjencisë për mbështetje financiare në bujqësi dhe zhvillim rural përmes Qendrës për zhvillimin e rajonit planor të Pellagonisë. Në këtë projekt të financuar nga Bashkimi Evropian janë investuar më shumë se katër milionë denarë. Kjo e përmirësoi dhe avancoi zonën përreth liqenit dhe kontribuoi në promovimin e këtij

pikniku atraktiv për banorët e Prilepit dhe rrethinës që shëtisin, rekreohen në fusha sportive për basketboll, pingpong, volejball dhe aktivitete të tjera. Ditën që e vizituar, duke dashur të përcjellim atmosferën që andej, vumë re se aty ishin vendosur pajisje urbane për argëtimin e fëmijëve dhe belveder për të pushuar të rriturit. Për shkak se moti ishte i ftohtë, nuk kishte vizitorë që luanin në këndet e lojërave në liqen dhe rreth tij, siç ndodh në verë, kur qytetarët e vizitojnë masivisht këtë liqen artificial dhe e shfrytëzojnë për sport, rekreacion dhe shëtitje në natyrë. Që kjo zonë të shkëlqejë me shkëlqimin e saj të plotë, mbetet të realizohen planet për ndërtimin e një shtegu biçikletash dhe të rregullohet zona ku dikur ka qenë një motel i këndshëm. Por fatkeqësisht tani është një gërmadhë.

Ujërat e liqenit përdoren për ujtitje të Zonës së Prilepit, si dhe për ujë teknik. Liqeni mbulon një sipërfaqe prej 0,54 kilometra katrorë, është 1,4 kilometra i gjatë dhe është midis 400 dhe 600 metra i gjerë. Thellësia më e madhe, kur ka më shumë ujë, është 28 metra, dhe kur liqeni është plot, grumbullohen 6 milionë metër kub ujë. Reshjet nga bora dhe shiu e mbushin liqenin përmes rrjedhave të vogla ujore, nga Peshterska dhe Stara Reka, si dhe nga ujërat që rrjedhin nga fshati i afërt Krstec. Diga prej betoni në liqen është ndërtuar në vitin 1965. Diga është 36 metra e lartë, 408 metra e gjatë dhe gjerësia e kurorës është 2.5 metra. Poshtë liqenit, i cili është i mbushur me gypa, krap dhe purtekë, ndodhet fshati i zhytur në ujë Peshteritsa. Në verë, këtu, në liqenin artificial të Prilepit, peshkatarët kapin peshk, ndërsa të gjithë vizitorët e tjerë pushojnë dhe rikrijohen.

Karolina Micevska

t - vend për pushim dhe ksim

